

Protestáns Közlöny.

AZ ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1891.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ:

SZÁSZ GERŐ,

EV. REF.

EGYHÁZKERÜLETI KÖZJEGYZŐ.

HUSZONEGYEDIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1891.

TARTALOM.

	Lapszám.		Lapszám.
Bánffy Desső, báró		Fuhász Isidor	
Elnöki megnyitó	337.	A piskitelepi ev. ref. egyházközség története	182.
Bartha Lajos		A felekezeti türelmesség netovábbja	191. 199.
Esperesi Jelentés	113. 122. 132. 140.	Kenessey Béla	
Bede Jób		Felhívás	248.
A LXVI-ik zsoltár	443.	Kolozsvári Sándor, dr.	
Benedek Árpád		Jelentés a kolozsvári ev. ref. egyház életéről	
A sepsii egyházmegyéből	256. 264. 275. 283. 325. 332.	1890-ben	47. 57.
Berde István		Reális unio	329. 354. 361.
A könyvtárak rendezéséről	281. 291.	Viszonzalasz	401. 409.
Benke Sándor		Konc József	
Husvét	107.	Egyháztört. adalékok	5. 14. 22. 30. 39. 51. 176. 184. 192. 240. 247. 334.
Pünköst	169.	Lőrinc Gyula	
A prot. pap a modern társadalomban	323. 330.	Az erdővidéki egyházmegyéből	317. 324.
Bitai Béla		Molnár Albert	
A léviták fiaihoz	75.	Nyári gondolatok	321.
A palást-díjak rendezéséről	99.	Molnár Lőrinc	
Visszapillantás egy decennium végén	161.	Jahve és a kerubok	166. 257. 267.
A szolgálati évről	182.	XXVI-ik zsoltár	175.
Papjaink és a nemzeti kultúra	313.	Mussnai Kálmán	
Csák Aladár		A nagysajói egyházmegyéből	309. 316.
Általános lelkeszi utasítás	91.	Mussnai Pál	
Csekme Ferenc		Észrevételek	247.
Invazio	51.	Nagy Domokos	
Jön a tavasz	108.	Temetkezési segély	133.
Népiskolai tankönyvek	253.	Nagy Károly	
Tűzbiztosítás	448.	A prot. pap viszonya egyházához és a gyü-	
Csulak Lajos		lekezethez a dogma szempontjából	83.
Felekezeti tanítóképzésünk	137.	A gimn. vallás-tanítás kérdéséhez	261. 271. 279. 289. 297. 307.
Dombi Lajos		Nagy Lajos, tanító	
Az özvegy-árvai gyámintézetekről	211.	Az orgona-közjátékokról	245.
Mi lesz ebből?	263.	Nagy Lajos, tanár	
Földes György		Egyházkerületünk tanítóképzője	189. 197. 204.
A kepeváltó pénzalapok megadóztatásáról	120.	Nagy Sámuel	
Gönci János		Felvilágosításul	4.
Stóla	180.	Nagy Sándor	
Templomi ének	203.	A papválasztásról	119. 127.
Magunkról	273.	Nemes Sándor	
Itt van szeptember	306.	Templomi éneklés-ügyünk	129.
Uj ünnepek	429.	Ozsváth János	
A perselypénz	447.	Az abrudbányai ev. ref. egyházközség törté-	
Gergely Lajos		netének rövid vázlata	157. 164.
Nem pályázom	448.	Pallós Albert	
Maros-Tordamegye földrajza	452.	Az ifjúsági és népkönyvtárak	212. 221. 229. 237. Könyvismertetés 326.
Gráts Mór		Parádi Kálmán	
Luther halálának évfordulóján	89.	Tanügyi előadó évi jelentése .	394. 403. 412.
Horváth István		Péchy Árpád	
Az elkeresztelések	2. 10. 18.	A sz.-medgyesi ref. egyház története	88. 95. 103.
Hajdan és most	179. 187. 195.	Péter Albert	
Horátsik János		A papi fizetések emeléséről	154. 162. 172.
Előfizetési felhívás	391.	Puskás Lajos	
Ince Béla		Az emlékezetnek	141.
Nyilatkozat	70.	Az ismétlő iskolások oktatásáról	299.
Jancsó Lajos		Ének- és zene-ügy a népiskolában	315.
A «Logos» eszme fejlődése	284. 294. 302. 310. 317.	A nyéni egyházból	200.
János Gábor		Radácsi György	
Válasz a szászvárosi papválasztás tanujának	60.	Egy kis védekezés	6.
Jósa Zsigmond			
Tragikus elem a zsoltár-költészetben	96. 103.		
Karácson	437.		

T A R T A L O M.

	Lapszám.		Lapszám.
Révai Pál		Sürgős teendők egyh. irodalmunkban	135. 145.
Az erdővidéki egyházmegyéből	4	Zsinat előtt	369. 377. 385. 393.
Sámuel Aladár		Zsinatunk megnyilta után	421.
Saul és Jonathán	150.	Név nélkül:	
Kazinczy Ferenc a vallásról és a vallástani- tásról	334.	Igazgató-Tanácsunk üléséből	12. 20. 28. 37. 48. 58. 68. 77. 94. 112. 148. 156. 163. 190. 206. 214. 230. 238. 274. 282. 292. 309. 349. 358. 365. 373. 381. 388. 397. 404. 415. 423. 431. 440. 449.
Szász Béla, dr.		Az orbai egyházmegyéből. (F. Gy.)	13.
Az idej zsinatról	1. 9. 17.	Papválasztási törvényünk 325. cikkelye és még valami (a—b).	27. 35.
Szász Domokos		A marosi egyházmegyéből	29. 174. 223. 406. 416.
Püspöki jelentés	338. 345.	Jelentés a «Predikátori Társ» pályázatáról	38. 49. 60. 69. 78.
Szász Gerő		Az erdővidéki egyházmegyéből	62.
Szabó Károly emlékezete	200. 207.	Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kollegiumainak Értesítője az 1886—90. tanévről (Impavidus)	67. 76. 85. 92. 100.
Ballagi Mór	305.	Ince János emlékezete	71. 80.
Révész Bálint	353.	Felelet a szászvárosi ref. egyh. község keblj Taná- csának válaszára (a—b)	79. 87.
Az emberi és isteni	426. 435.	Kellemetlenségek (Egy pap.)	101.
Szász Lajos és Tóth Tamás		Gondnoki értekezlet (K.)	109.
Könyvismertetés	158.	Egyetemes konvent.	130. 138. 149. 390. 398.
Szőcs Gerő		A Magyar Prot. Irod. Társaság közgyűlése (Z. J.)	131.
A kovásznai ref. egyház új esztendeje	21.	Sz. udvarhelyi egyházmegye közgyűlése (x)	165. 173.
Szlávik Mátyás, dr.		Az 1890—91. évi 26. törvénycikk	176.
Felkérés újabb egyházirodalmunk külföldi is- mertetése tárgyában	52.	Gyergyó-Szentmiklósról	207.
Tavaszi József		A farcádi egyházból (x)	207.
Kivonat egy közjegyzői okmányból	333.	A görgényi egyházmegyéből (—a—e)	214. 222.
Tereh Gyula		A vizaknai egyházból (y. f.)	231.
Amos próféciája	114. 123. 133.	A széki egyházmegyéből (z.).	238. 246. 255.
Tóthfalusi József		Tanulótársaim negyedszázados örömmünnepe. (Fi- gyelő)	266.
Jahve és a kerubok	215. 224.	Az udvarhelyi egyházmegyéből (x.)	292. 300.
Tüdős István		Válasz az „Észrevételek és Helyreigazításokra” (Egy jelen volt)	293.
Dogma nélküli keresztyénség	62.	A kolozs-kalotai egyházmegyéből	300.
Vajda Ferenc		Egyházkerületi közgyűlés	340. 350. 358. 366. 374.
Karácson	437.	Az Ig.-Tanács évi jelentése	347. 356. 363. 370. 379. 386.
Vásárhelyi Boldizsár		A két prot. egyház jubilaris ünnepe	389.
Megjegyzés a «kandidálási eljárás köréből» közleményre	147.	Küküllői egyházmegyéből (gy.-s.)	407.
Vásárhelyi Zsigmond		Egy falusi ref. pap könyörgő levele a főtiszteletü zsinathoz	417.
Zsoltár-fordítások	275.	Az ev. ref. egyház zsinatja	424. 433. 441. 450.
Wekerle Sándor		Ébredjétek atyámfiai (Siculus)	422. 430. 439.
Törvényjavaslat	86.		
Zajson János.			
Megoldandó feladat	219, 227. 235. 243. 251.		
Dr. Kuenen Ábrahám halála	444.		
Zoványi Jenő.			
Válasz	6.		
A lelkész-választás módjáról	25. 33. 45. 56. 65.		

TÁRGYMUTATÓ

az 1891. év folyamán kiadott általános érdekű rendeletekről,
melyek a „Prot. Közlöny”-ben közzé tétettek.

M e g j e l e n t		T á r g y
A «Prot. Közlöny» számában	Igazgatótanácsi sz. a.	
1.	2945—1890.	Körrendelet az összes kijelölő bizottságokhoz a segédlelkészek szolgálati idejének beszámítása tárgyában.
1.	2179—1890.	Körrendelet a ref. tanítók helyváltoztatása következtében beállani szokott zavar kikerülése tárgyában.
1.	3076—1890.	Utasítás a központi segélyt élvezőknek, továbbá a tőke-képzésre vonatkozó teendők tárgyában.
2.	3113—1890.	Körrendelet a közalap kezelőinek.
3.	3138—1890.	Körrendelet az iskolai hatóságokhoz az állam által kiadott népiskolai tankönyvek meghozatalára vonatkozólag.
5.	147—1891.	Körrendelet az anyakönyvvezető lelkipásztorokhoz a kivételes nászülési engedélyekre vonatkozólag.
5.	229—1891.	Körrendelet az összes lelkipásztorokhoz az egyházi vagyon kezelése, ellenőrzése iránt.
16.	929—1891.	Körözlöny a javítóintézetek bizonyítványai tárgyában.
17.	996—1891.	Utasítás a portómentességre vonatkozólag.
18.	971—1891.	Körözlöny az Emke-segély tárgyában.
18.	5—1891.	Döntvény az egyházmegyei köztörvényszéki ítéletek felebbezésére vonatkozólag.
30.	1695—1891.	Körözlöny az egyházi hatóságoknak az egyházi segélykölcsonpénztárra vonatkozólag.
37.	2052—1891.	Körrendelet az egyházi műtörténelmi épületek fentartására vonatkozólag.
44.	2572—1891.	Körlevél az erdélyi kollegiumoknak az elemi és felső népiskolai tankönyvek bírálata tárgyában.
49.	2990—1891.	Körrendelet az anyakönyvvezető lelkipásztorokhoz a családi értesítők bélyegkötelezettsége tárgyában.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Január 1.

1. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az idei zsinatról.

I.

Mit hoz a ma megnyiló új esztendő reformált magyar egyházunkra s benne egyházkerületünkre? Ki tudná előre megmondani, legkivált mostanában, a midőn a magát világalomra hivatottnak hirdető r. katolikus hierarkhia magával a magyar állammal is harcra szállni készül, még az államfőnség elvének is megtagadásával, az ország határán kívül székelő fejtől kérve és fogadva a magyar törvényhozás irányására számitott utasításokat.

De azt látjuk s éppen e mostanában lábra kapott veszedelmes irányzat által fölébresztve, bizonyosan tudjuk, hogy a magyar protestáns testvér-egyházak ez évi zsinatai nem csak egyházi, hanem egyszersmind állami szempontból is, kiválóan fontos mozzanataivá lesznek válandók a magyar történetnek.

Nem ez lesz az első eset, a midőn a magyar protestántizmus szolgáltatja egyik védő bástyáját a magyar alkotmánynak és szabadságnak; csak hogy, ez úttal, a helyzet annál fogva lesz minden eddigi alkalomnál hasonlithatatlanul kedvezőbb, hogy míg eddig mindig az idegen hatalom ellen kellett, ebben az esetben a parlamenti magyar kormány pártján fogja a magyar protestántizmus a magyar közjog épségben tartását és érvényesítését szolgálni.

A múlt évi konvent, a midőn az idei zsinat megtartását kimondta, ezt a szempontot szem előtt nem tarthatta s csak a törvény rendelkezésére, általában az állam és egyházunk között főnnálló függő kérdésekre; saját törvényeink sok tekintetben szükségesnek bizonyult reformjára és az 1790—91. évi törvény századik évfordulójára hivatkozva, hozta meg határozatát. De azóta történvén, a mi az elkeresztelések ügyében történt, ez újabban fölmerült szempont egészen más vi-

lágításba helyezte idei zsinatunkat, s ezért mondhatjuk bizton, hogy a két protestáns egyház egy időben való föllépte és országos gyűléskezése nem csak szoroson egyházi, hanem általános állami jelentőséget is hord magában.

Minél inkább megfelel, tehát, a valóságnak ez a fölfogás, annál komolyabban kell e zsinatra készülnünk, hogy az ország fővárosában ne csak egy felekezeti zárt testületképpen, pusztán a saját ügybajainkkal foglalkozva, mint a magunk érdekeinek sérelmeit hangoztató rész tüntessük föl magunkat, a többi részekről és az egésztől elkülönülten, hanem azt kell bebizonyítanunk, hogy a magyar protestántizmus, mint kezdettől fogva, ma is legsajátabb föladatának tekinti a maga, szabadságra, önállóságra és fölvilágosultságra vezérlő, hitcikkei alapján az állam magyarságának, alkotmányának és miveltségének, szóval való értelemben vett autonomiájának, önzetlen, hív szolgálatát.

Nem azt kívánjuk e megjegyzéssel értetni, hogy jogos igényeinket minden erőnkűl ne hangoztassuk és közös akarattal ne érvényesítsük; sőt inkább, minél jobban eleget teszünk a magyar protestáns egyház érdekeinek, papjaink és tanítóink méltó nevelésével és javadalmazásával, az erre szolgáló elégséges eszközök biztosításával és nagyobb mértékben való megszerzésével; minél elevenebbé tesszük szervezetünk, kormányzatunk, igazságszolgáltatásunk fejlesztése útján, egyházi életünk organikus működését, magának az államnak is annál nagyobb jóvoltára szolgálunk s az anyagiakban és szellemiekben virágzó magyar protestáns egyházak az anyagiakban és szellemiekben virágzó Magyarországnak mindenha elmaradhatatlan integrans tényezői. De konventünk is olyképp állapította meg a zsinat programját, hogy a munkálkodás fősúlyát egyházunk belterjes fejlesztésére, nem pedig a tiszáninni indítvány által hangoztatott s az állam és felekezeti-

közi függő kérdések megoldására helyezé. Kiküldött három albizottságának részletes utasítást adott az alkotmányi, a törvénykezési és az iskolaügyi törvények, illetőleg, szabályzat átvizsgálására s bizonyos új határozmányokkal való kiegészítésére nézve is, míg a zsinati jog- és hatáskörön tuleső kérdésekre nézve, «melyekben az országos zsinat is csak utakat és módokat kísérhet meg,» kimondta, hogy azok, meg az egyes egyházke-
rületek által zsinati ügyekül megjelölt kérdések «majd a konvent által egyszerűen lesznek fölterjesztendők a zsinathoz.»

A magyar protestáns egyház vezérlő férfiai és hiv munkásai egy percig sem feledhetik, hogy saját egyházuk építésében Magyarország általános érdekeit szemük elől soha sem szabad téveszteniök. Előre látható, hogy a magyar törvényhozásnak a közelebbi évek alatt a közigazgatás, az igazságszolgáltatás nagy és életbe vágó problémáit s emennek keretén belül, a családjog szabályozásával, a polgári házasság, meg az anyakönyvezés kérdéseit is meg kell oldania s így egyházi ügyekkel lesz bőven alkalma foglalkoznia. Ha azután, ezeken felül, a protestánsok is egyszerre akarnák évszázados sérelmeiket mind megoldásra keríteni, az «utakat és módokat» aligha a legcélszerűbben és a legalkalmasabb időben választanák meg.

Jellemezze, tehát, idei zsinatunk uralkodó hangját az a komoly méltóság és emelkedett szellem, mely egy ily egyházi törvényhozó testülethez egyedül méltó s melyet a kifejtendő törvényhozói működést megelőző ünnepélyes aktus amugy is természetesen intonál, a midőn fölujult emlékezetünkkel száz évre szállunk majd vissza s lelki szemeink előtt fognak állani a protestánsizmus dicsőséges megalapulására és fölvirágzására következett embertelenül kegyetlen és gyalázatos üldözések oly hosszú, kinos láncolata után, az 1790—91. évek fölzsabadító alkotásai, a melyek alapját szolgáltatták annak a fokozatos fejlődésnek, a mely betetőzését az 1881—82-beli szervező zsinatban, a száz éven át sováran óhajtott unióban, a szétszórt tagok egységének megalapításában nyerte meg.

Mert ne mondja senki, hogy egyetemes egyházunk tétlenségben vesztegelne, vagy az államtól a régi mostoha bánást, vagy éppen ellenséges indulatot kellene szenvednie. Bármily sok kifogásunk legyen is az egyesülés első szervezésének egyik-másik határozményára ellen; bármily

kevésbé vált is be azok vérmes reménykedése, a kik a közalap egészen új intézményétől egyszerre és minden sebünk begyógyítását várták s bármennyire sérti is egynémelyikünk vastag nyakát a köznevelés terén érvényesült állami ellenőrző felügyelet: már maga az egységes törvény alapjának megvetése; annak a lehetősége, hogy saját belátásunk szerint fejleszthetjük tovább közös szervezetünk törvényes határozmányait; hogy csak magunktól függ a közalap gyarapítása és a tapasztalatok utmutatása szerinti jobb gyümölcsöztetése s az a kétségbe vonhatatlan tény, hogy az állam a középiskolák segélyezésével biztos kilátást nyújtott arra is, hogy mint a közoktatásügyi miniszter a magyar képviselőházban jelzé is, a népnevelés hiányainak pótlására szintén kész segédkezet nyújtani egyházunknak: egészen új idők és helyzet biztos zálogaiul tekinthetők. A pénzügyminiszternek a nyereség-kölcsön ügyében tett képviselőházi nyilatkozata is azt bizonyítja, hogy az állam elvégre belátja és méltányolja azt a közreműködést, a melylyel egyházunk a közneveltség irányában az állam féleles erejét pótolja s mindezek a tekintetek nem a kicsinyhitű lemondás, avagy a merev opponálás, hanem a tevékeny akció és a kész együttműködés elhatározására sarkalhatják az egyetemes reformált egyházat, a multat jubilálni és a jövőt tovább vinni hivatott ez évi zsinatot.

Szász Béla.

Az „Elkeresztelések.”

Nagyon érdekes és tanulságos azon mozgalom, mely a február 26-iki miniszteri rendelet következtében oly hullámokat hozott felszínre, melyeknek tovább rohanása aligha magával nem sodor több, eddig kegyelettel őrzött egyházi, társadalmi, családi intézményt. Ezen rendelet érvényt akart szerezni a törvény azon intézkedésének, hogy a vegyes-házasságból született gyermekek közül a fiúk atyjuknak, a lányok anyjuknak vallását kövessék. Teszi pedig ezt rendeleti úton, oly formán, hogy a keresztelő lelkész az általa végzett, de az ország törvényei szerint nem felekezetéhez tartozó keresztelési aktusról adjon kivonatot az illetékes lelkésznek anyakönyvezés céljából, mert ezután csak az ebből vett kivonatok tekintetnek közokiratoknak. A kath. püspöki kar a rendelettel szemben, míg Rómából határozott választ nem kapott, sem pozitív, sem negatív állást nem foglalt, magatartása egészen passzív volt, legfőkébb közölte az alsó papsággal, s lelkiismereti meggyőződésére bízta, hogy azt végrehajtsa, avagy ne; arra azonban, hol világosabban, hol homályosabban figyelmeztette, hogy a vegyes-házasságoknál és kereszteléseknél mit rendelnek a dogmák. E figyelmeztetés a kath. alpapság lelkiismeret-

tét megdöbbsentette, megborzadt a halálos bűn azon nemétől, melyet elkövet akkor, ha az anyakönyvi kivonat átküldésével, szerintük a pokolba vezető paszszus kiállításával közreműködik a hérézis szaporítására. A kath. dogma szerint ugyanis egyedül a kath. egyház idvezítő; egyes-házasságokra csak azon esetben adhatni engedélyt, ha biztosítva vannak arról, hogy a kath. fél nem katólikus házastársát megtéríti, minden gyermekét a kath. hitben nevelteti; csak a kath. papok keresztelnek a kath. egyház intenciói szerint; a kiket ők keresztelnek, legyen bármely vallásfelekezetű, azt a kath. egyházba fel is vették. E dogmákból ők egy jottát sem engednek, nem, még ha az országos törvény parancsolja is, mert inkább kell engedelmeskedni istennek, mint embernek. Az emberek meghozták az 1868-ik évi 53. törvénycikket, mely szerintük, ellenkezik az isteni törvényekkel, azaz, a rom. kath. egyház fennebb említett dogmaival; tehát, a kath. lelkiismereten erőszakot követtek el; ergo, nem engedelmeskednek azoknak, folytatják a küzdelmet, míg azon törvényeket minden konzekvenciájokkal, miniszterrel, liberalizmussal, prorestántizmussal, szabadkőmivességgel, mert ezen utolsó három összhangzó lázongása hozta a nyomort az emberiségre, az örök kárhozatnak át nem szolgáltatják s az uralmat kezökbe nem ragadják.

Megindult tehát a mozgalom az egész vonalon. Előbb nagyon bizonytalan mederben s meglehetősen zavarosan. Eleinte csak azzal voltak tisztában, hogy a rendeletnek nem engedelmeskednek; de az említett törvénycikk megváltoztatása tekintetében nagyon eltérők voltak a nézetek. A tudós nagyváradi kanonok, dr. Lauran, az ő éles szillogismusaival kimutatta, hogy ha az 1868-ik évi 53. tc. megváltoztatását sürgetik, ez által a febr. 26-ki rendelet törvényességét is elismerik. Ez a törvénycikk a kath. egyházra, mint ősegyházra, nem vonatkozik, azt nem kötelezi, csak a bevett vallásfelekezetek közti viszonyt szabályozza. Tulsulyra emelkedett azon irány, mely nem a rendelet visszavonását, hanem az ennek alapul szolgáló törvény módosítását követelte és a tudós kanonok elhallgatott. A revíziót követelő egyházmegyei határozatok gomba számra fakadtak; a protestansok farkasoknak, heretikusoknak, törökkel-tatárral szövetkező honárulóknak denunciáltattak, intézményeik, papjaik, püspökeik kigúnyoltattak, a tudomány, történelem, ker. valás meghamisítóinak kiáltattak ki, a ravaszság, kétszínűség, hazugság bélyegét sütötték rájuk; szóval, a rágalomnak, gyanúsításnak nem volt oly neme, melylyel meg ne tiszteltek volna, mert én részemről tiszteletnek és dicséretnek veszem azt, mit a kath. sajtó, a kath. dogmák alapján reánk szórt s legkisebb okot sem látok a felfülvalkodott önteltség nyilatkozatai miatt megbotránkozni; tisztában vagyok azzal, hogy a napi renden lévő kérdés újabb bizonyosságot szolgáltatott arra, hogy a hazai protestantizmus a civilizáció fejlesztésében, a magyar állam konszolidálásában az ultramontanizmussal egy úton nem haladhat, mely azt követeli magáról, hogy ő képviseli a tiszta katholicizmust. Az ellentétek sokkal inkább kidomborodtak, mint hogy azok őszinte lecsiszolásáról szó lehetne; nekünk a durván oda dobott kesztyűt fel kell venni, az elbizakodott kihívást nem szabad meghunyászkodva visszaútasítani, hanem protestans nyíltsággal, ha-

tározottsággal, komoly, tudományos apparátussal elfogadni a harcot, melyre provokálva vagyunk. A katólikus papság ezt a kultur harcot provokálta; a kultusz miniszter a provokációt vissza útasította; az országgyűlés sokkal magasabb álláspontra helyezkedett, mint hogy kultur-harcot kezdjen és folytasson.

A protestantizmus létfeltétele követeli, hogy elveinek, átalakító erejének érvényt szerezzen, a keresztyén-ség világtörténelmi megvalósulását szakadatlan folytonosságban munkálja, az abba helyezett bizalmat visszaállítsa.

Ez az elkeresztelési mozgalom, az ultramontanizmus cselekedetei után ítélve meg, a tiszta, hamisítatlan keresztyénséget kompromittálja. Az ultramontanizmus ugyanis azt követeli, hogy a tiszta és hamisítatlan keresztyénség maga a kath. egyház, a mi ezen kívül van, pogányság, hérézis. Ez állásponton nagyon is nem keresztyéni cselekedeteket engedtek meg maguknak, melyekkel, mint finom leleményességekkel ország-világ dicsekedtek. A komáromi apátplébános egész diadalérzettel publikálja, hogy egy egyes-házasságból született, de a törvény értelmében prot. vallású gyermeket szülői egy biztosító-társaságnál sem biztosíthatják, mert származását nem igazolhatja. Történt pedig a dolog olyan formán, mint a plébános ur kedélyeskedik, hogy ez év ápril 26 án megkeresztelte a gyermeket, de azt a bejelentendő bábák és feljelentendő ref. káplánkák elől rejtgették, úgy, hogy a tény nem jutott a ref. lelkeszség tudomására s így kiszurkolt kosár nélkül is kosarat kaptak bizonyos urak és megszabadultak, a leánya a követeléstől, az anyja az idéztetéstől, az apja az elíteltetéstől, mert az 1879. XL. t. c. 31. §. szerint, a büntető eljárás megindíthatása hat hó alatt elévül s így a gyermeket illetőleg, követelést emelni többé nem lehet. De ennek a gyermeknek, bölcselkedik tovább, nem lesz származási oklevele, eltűnt a föld színéről, noha alig született. Okoskodása ide megy ki: ha engedelmeskedik a miniszteri rendeletnek, akkor a szülők nem kapnak keresztlevelet, mert ezen anyakönyvi bejegyzésről sem magán, sem hivatalos megkeresésre, sem statisztikai, házassági, örökösödési, sat. ügyek érdekében kivonatokat kiállítani nem szabad; ha pedig nem engedelmeskedik, azért nem kapnak keresztlevelet, mert ha kiállítja is azt, az a miniszteri rendelet szerint semminemű jogi érvénynyel nem bír. Ime, a kath. lelkiismeret eltűntet mesterséges fogással a föld színéről egy gyermeket, noha alig született; de az országos törvényeknek nem engedelmeskedik, mert az hitelveibe ütközik (hitelvei talán azt követelik, hogy facsaroskodjék?)

Hogy az ultramontanizmus lelkiismerete mennyire. respektálja az egyenes és igazságos cselekedetet, legyen elég, a többek között, felhozni a doroghi esetet. Itt 1889-ben a kath. adminisztrator megkeresztel egy protestans szülőktől származott gyermeket. A szülők kívánatára a plebanus a politikai hatóságnak kiadja az anyakönyvi kivonatot, hogy ezen úton, miután a plebanus egyenes átküldés által nem akart halálos büntetést elkövetni, mint cooperator, a hérézis gyarapításában, az illetékes prot. lelkesz anyakönyvelje. Erre felháborodik az ultramontan lelkiismeret, kárhoztatja a plebanust, hogy feladta a kath. elvet, haszontalan beszédnek tartja a védekező ple-

banus azon argumentumát, hogy ő protestans, nem pedig vegyes-házasságban élő szülők gyermekének keresztlevélét tette át, mert tiszteletben tartja a szülőknek, általuk is annyira kiemelt természeti jogát, stb. stb. Hasztalan védekezés, üres beszéd, dorgáldzik a telivér lelkiismeret: mert a keresztelő kath. papnak szem előtt kell tartani az egyháznak a Rómában approbált halifakszi s thurleszi nemzeti zsinat és milánói tartományi gyűlésben közzétett utasítását, melynél fogva, nem lehet, nem szabad a prot. szülöttet kath. neveltetése biztosítása mellett sem megkeresztelni, ha csak kath. keresztzülő nem tartja keresztvize a kisdedet; ha kath. pap keresztel ily gyermeket, eo ipso megtartja ezen utasításokat; a doroghi adminisztrátor ilyet keresztelt, ergo, a megkeresztelt protestans kisdéd a kath. egyház intenciói szerint lett megkeresztelve, a szülőknek megbízható ígérését birta, hogy katolikusnak nevelik gyermeküket; ezen ígérettel kapcsolatos keresztelés által a doroghi kisdéd a plebanus ur szoros értelemben vett gondozásának tárgyává lett, nem volt ennél fogva szabad őt a protestans szülők nevelése miatt amugy is lelki veszélyben levőt, positiv közreműködés által, a farkasoknak átadni, az az anyakönyvi kivonat passzus volt a pokolba. Ime, a Mortara gyerek története, mely Antonelli bibornoknak oly sok kellemetlenséget okozott, magyar kiadásban. Az ultramontán egyenesség érdekesen utasítja vissza a doroghi plebanus hivatkozását a szülők természetes jogára, azt tökéletlen beszédnek, elvfeadásnak nevezi. Ők ugyanis azt kívánják, hogy az állam helyezkedjék a természeti jog álláspontjára s mondja ki, hogy a gyermekek neveltetésére nézve ezentul a szülők természetes jogát respektálja s ez által adja meg a kath. lelkészeknek az alapot arra, hogy XVI. Gergelynek parancsa nyomán hitelveik szerint cselekedhessenek. Ez a kívánság, kivetkeztetve ultramontan uniformisából, legszelidebb értelemben azt teszi, hogy az állam a kath. egyház kezéből fogadja el s ugyan csak derekasan működtesse a pandur-pálcát, úgy, a hogy ő diktálja.

(Folyt. következik.)

Horváth István,
bürkösi ev. ref. pap.

Felvilágosításul.

A «Prot. Közlöny» mult évi 52-ik számában a mlgos Igazgató-Tanácsnak dec. 14. és 15-ik napjain tartott üléseiről közölt tudósításban igen röviden az áll, hogy a makfalvi székely nemzeti iskola vagyoni ügyeiben földerített rendetlenségekért a gondnokság felelőssé tétetett.

A tudósító elmulasztván az úgy előzetes körülményeit körvonalozni, az olvasó közönség azt fogja hinni, hogy a gondnokság isten tudja milyen nagy visszaélést követett el az iskola vagyoni ügyeire vonatkozólag.

Ennélfogva, alulírt, a gondnokság nevében s az igazság érdekében, indítva érzi magát, a következő felvilágosítást adni.

A makfalvi székely nemzeti iskola vagyoni ügyei soha sem voltak oly rendben, mint a jelen időben; mert most az egész tőkéje, kivéven a br. Wesselényi Miklósnál levő 3000 frtnyi alapítványt, jelzálogilag biztosítva van, s a tőke ma nagyobb, mint 1887 előtt volt, a mint az 1890. január-

ban az Igazg.-Tanácshoz fölterjesztett kimutatásban feltüntetve volt.

Hanem, a volt Főkonzistorium, az ötvenes években Sánta Károlyt nevezte volt ki pénztárnoknak, a nélkül, hogy óvadékot kívánt volna vele letéetni.

Amaz időben az alapítványok kamatai nagyon hiányosan folytak be, úgy hogy Sánta Károly négy-öt éven át, nagyobbára sajátjából fedezte az iskola kiadásait, s csak később kapta vissza.

Ezt tudva, a hatvanas években kinevezett gondnokság, s ismerve a Sánta vagyonos állását, s különben is 1885-ig számadásait pontosan beadván, melyek az Ig.-Tanács által mindig helybehagyattak, nem érezte magát hivatva, Sántát hivatalosan kényszeríteni óvadék letételére.

Azonban, véletlenül Sánta Károly vagyoni zavarokba jutván, a gondnokság mindent elkövetett az iskola nála levő pénztárának tisztázása végett, mindazáltal, mivel egyszerre minden vagyonát lefoglalták, 7—800 forint, a Sánta Károly elhalálózása miatt, fedezetlen maradt.

Az úgynek emez állását a gondnokság az Igazg.-Tanácsnak felterjesztvén s kimutatván, hogy részint a gondnokság, részint a Sánta buzgósága folytán, bizonyos, csaknem veszendő, az iskolát illető nagy összegnek megmentésével, az iskola tőkéje ma nagyobb, mint régebben volt, az Igazgató-Tanács 1890. december 15-én tartott ülésében 3006. szám alatt kelt leiratában a gondnokságot, a Sánta-féle számadás hiányaira vonatkozólag, a további felelősség alól felmentette, s a 800 frtnak törlesztését engedélyezte.

Ezen az egy eseten kívül, nemcsak egyéb rendetlenség nincsen, de sőt új pénztárnokunk, t. Molnár József úr, az iskola vagyoni ügyeit példás pontossággal kezeli.

M.-Vásárhely, december 27-én, 1890.

Nagy Sámuel
őgondnok.

Az erdővidéki egyházmegyéből.

N.-Bacon, 1890. december.

A «Protestáns Közlöny»-nek csak e már végére hanyatló évben is alig jelent meg egy olyan száma, melyben anyaszentegyházunknak a multban fundamentumát, a jelenben lüktető erejét és a jövőben való fenmaradásának biztosítékát képező úgy egyesek, mint egyházközségek részéről nyilvánult vallásos buzgóság és áldozatkészség lélekemelő tényeiről ne olvashattunk volna.

Egy ilyen lélekemelő dologról hozok hírt én is.

Egyházmegyénk algondnoka, nsgs. Zathurecky Gyula aának szeretett neje, szül. Gyulay Margit ő nagysága, a családjában, több rendben, de főleg édes-anyja és kis fia halálakor teljesített csekély szolgálatom elismerése végett és drága halottainak emlékezetére, nagy-baconi egyházközségünket, egy, szakértők becslése szerint, 4—500 frt értéket képviselő diszes szószéktakaróval ajándékozta meg.

Midőn e nagybecsü ajándékot e folyó hó 21-ére öszszehívott egyházközségi közgyűlésben fölmutattam, nem az emberi hiúságot magasztaló dörgő «éljen», de a munkás-szeretet zajtalan életéért, istent kereső hála sohajtásai jelentek meg hiveim ajkain.

És a mi ezután következett, az nagy-baconi egyházközségünknek. a mi kegyes Tabithánk iránt szívében érzett

tiszteletének és hálájának méltó kifejezése vala. És ez abban nyilvánult, hogy egyházközségünk közgyűlése, egyhangu lelkesedéssel hozott határozatában, a kegyes úrhölgyet nemcsak egyházközségünk kegyes pátronájának nyilvánította, de erdélyi ev. ref. egyházkerületünk törvényeinek XVI. fej. 328. §-ának alapján és módja szerint, az ő anyai nagyszülői: a Boracsalád által, nagy-baconi egyházközségünkben, a reformáció kezdetétől fogva egész a jelen század második feléig élvezett, két egész kepe után járó jogok gyakorolhatására, isten kezéből folyó drága életének egész tartamára, ünnepélyesen feljogosította.

Ezen határozat alapján, egy diszoklevél szövegének szerkesztése, albumba foglaltatása, s addig is, míg ez elkészül és átadható lenne, utasította a presbiteriumot, hogy elnök vezetése alatt, egy 3—5 tagu küldöttség által, közgyűlésünk e határozatának jkönyvi kivonatát vigye meg a kegyes úrhölgynek.

Minden további szószaporítás, ugy a mi kegyes Tabithánk, mint az egyházközség eljárásával szemben, fölösleges. Jótékonyan lelkesítő tények beszélnek; hasonló kegyes dolgok cselekvésére buzdítanak minden oldalról.

Még egy dolgot említek meg e helyen. A régi szószék-

takaró, mely eddig a szószéket, ismeretlen s kikutathatatlan idő óta diszította, levétetett. A használatra már még szükségből is teljesen alkalmatlan, de azért régi szent ereklyénk, mely sárga selyem-alapon, a mult időkből, az újkori izlés minden kívánalmainak is mintául szolgálható, székely-magyar himző-diszítés művészi remeke, hogy a pusztulástól minden időre megóvassék, a székely nemzeti muzeumban fog elhelyeztetni.

És hogy erdővidéki egyházmegyénkben háromszáz év óta a Cserey-, közel egy száz év óta a Zathurecky-család iránt szívünkben érzett tiszteletnek és hálánknak adjunk kifejezést ez által is: régi szent ereklyénket özv. Cserey Jánosné, szül. Zathurecky Emilia úrhölgy, a székely nemzeti muzeum nemes szívü alapítója, megteremtője kezein át juttatjuk rendeltetése helyére.

Csak azért hoztam föl egyházközségünknek bizonyára illetékes felsőbb hatóságaink által is helyeseltető emez intézkedését, hogy látván a mi példánkból, más egyházközségek is, alkalom adtán, a n.-baconiakéhoz hasonló eljárást kövessenek.

Révay Pál,
ref. pap.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Nagyári Benedek borosjenői pap és Kovásznai Péter előbb fonyi, ecsedi, nagyváradai és Várad elpusztítása után kolozsvári pap s 1668—1673-ig erdélyi püspök, térítvénye a presbiterianusi ujitásért, 1656-ban.

I.

Ezen tárgy világosabb megérthetése végett, ide iktatjuk Bod Péternek ezen ügyre vonatkozó leírását.

«Csináltak vala valami zürzavart a magyarországi ekklesiákban holmi vigyázatlan és éretlen elméjü ifjak, a kik Angliában tanulván s az ujitáson kapván, holmi bévett rendtartásokat akartak változtatni az ekklesiában. Tolnai Dali János vala ezek között fő és széptudományu, de maga gondolatlan ifju ember, pataki professor, kevés ideig Rákóci Zsigmond udvari és tábori papja. Ez a Tolnai és társai nyughatatlan-ságok alkalmatosságot szolgáltatata arra, hogy az egész magyar nemzetből Nationalis Sinodus gyűjtettetnék. Mert az erdélyi fejedelem megértvén miben légyen a magyarországi ekklesiák dolgok, Gelei István erdélyi püspök által hivatató leveleket bocsát mindenfelé az esperesekhez Erdélyben és Magyarországbán, hogy azon 1646-dik esztendőben juniusnak 10. napjára gyűlnének öszve Szathmár-Németibe a nehézségek eligazításokra. Egybe is gyűlének Erdélyből s Magyarországból az arra rendeltetett követek, nevezetes papok, esperesek, professorok, száztizen. Ezeken kívül pedig, a kik jóakarattjokból mentek oda, mind papok, urak, nemesek igen feles számmal, kik előtt egy néhány napon nagy vigyázással megvizsgáltatván a Tolnai és társainak dolgok, mentségek meghallgattatván s mindeneket jól meghányván, vetvén, ő és társai vétkeseknek találtattak. Melyre nézve hivataloktól meg is fosztattak mindaddig, a míg megtérnének és megtéréseknek bizonyos jelét adnák.» Bod P. «Polikarpus» 83—84 lap.

II.

Az ujitók kérvényére a fejedelem válasza és a térítvény.

Georgius Rákóczi Dei gratia princeps Transilvaniae etc.
Reverendi fideles nobis dilecti Salutem cum favore.

Supplicatiója hűségteknek kezünkhöz jutott. Csudálkozással olvastuk, papi emberek s nem közönségesse, hanem értelmesse közül lévén, mégis hiteknek meg nem állói akar lenni s azt, kit Szakmárt nem erőszak szerint, hanem ultro adott reversalist füstbe bocsátani akarja. Az hamis hit, mely nagy vétek legyen, rakva az irás vele, olvastátok, ha akarnátok, tudnátok s minek előtte detentiora íteltettek volna is, magatok offeraltátok arra magatokat az generalisban, mint szikra, mind készek vagytok reversalist magatokrul adni; nem innovaltok s a régi jó ritusoknak, ecclesia canoninak magatok submittáltátok, mégis supplicatiotokban praetendáltátok hamisan: kételenségből adtatok volna (t. i. reversalist). Az generalisban szabad szólás engedtetett mindeneknek, ha mi Scrupulustok volt, az ország constitutiója szerint nem tiltatatok meg az szólástul. Helyes régi mondás az: mely eb egyszer által uszsa az Dunát, másszor is által uszsa azt azon eb. Igy ti is, mint szintén a pápisták gyonton gyónják s tetten teszik a bünt, adván adjátok a reversalist, megszegésére készen találtattatok. Ojjon az isten ily lelki tanítóktul, mint ti vagytok; ha magatok ily lelkiismerettel birtok, hogy legeltethetnétek az együgyüket jó lelkiismeretre, hogy oktathatnátok a hallgatóitokat. Ha ti reversalistoknak reclamaltok lelketek ismereti ellen, mi titeket reversalistok alól fel nem szabadítunk, sőt annak megtartására intünk. Egyébként, ha az ellen cselekesztek, tanquam fidei fragos s reversalistok szerint Schismaticos et innovatores-eket, bizony szókkal írjuk, mások példájára is megbüntetünk benneteket. Datum in castro nostro Colosvariens. die 26. Augusti, 1656.

III.

Én Nagy-Ári Benedek vallom és recognoscálok per praesentes, hogy ez mult időkbén az erdélyi és Tiszán innet levő evang. orthodoxa (avagy a mint közönséges nevezettel mondatik, Helvetica, vagy Calviniana) religió levő ecclesiáknak némely canoni és usu roboraltatott ritusi, sőt az egész nemes Erdélyországnak publica constitutiói alatt is confirmáltatott edictumi ellen Signanter in Approbatis regni constitutioiban Part. I. fol. artic. 3. specifikált irás ellen impingálván és az ecclesiái fenytéket vakmerőképpen contemnálnván, azok ellen sokszori intések s néhai animadversiók, hitlevelem ellen is reluctálnván a Tiszán innen levő Magyarországi rendeknek mostani generalis gyűléseken, mely celebraltatott in anno praesenti die 18. junii Szahmártt, az holott a Tiszán tul való egyházi rendek is és a szerint az erdélyi ecclesiáknak is consensusok per artes legales jelen voltak és mind ezeknek közönséges végzésekbül és fen megirt excessusimért külső magistratus hatalma, keze és büntetése alá adjudicaltattam és adattam és arestomba is tétettem. De az én kglmes uram az erdélyi Mlgos Fejedelem, Tekintetes és Nagyságos Rákóczi György, Istennek kegyelmébül Erdélynek Fejedelme, Magyarország részeinek ura és Székelyek ispánja, keresztyén Fejedelmem kegyelmességével előzván meg ezen büntetést érdemlő életemet és cselekedetemet, méltóztatott az arestom alól felszabadítani. Én is annakokáért fogadám az én keresztyéni hitemre és lelkem ismeretire, melylyel Istennek hivatalom szerint tartozom, hogy mind ő Nsgához, egész életemig igaz hálaadó voltomat megmutatom és bizonyitom, mind pedig kiválóképpen soha ennek utánna a fen megirt ecclesiáknak usu roboraltatott canoni, praxissi és ritusi ellen magamat nem opponálok, azok ellen refractarius nem leszek, hanem mindenekben, mint engedelmes fia az ecclesiának, azoknak fenytéke alá magamat submittalom és in dogmatibus fidei annál inkább, de sőt inkább in ritibus semmit nem innoválok, nem introdukálok és sem irás, sem praedikálás és intimatiók sem semmi szín és praetextus alatt nem tanítok az ecclesiáknak közönséges megegyezése és végzése nélkül; a mikbe pedig eddig az félékbe elegyitettem volna magamat, azoknak solenniter renunciólok és reclamálok praesentium vigore és egyszóval ennekutánna magamat minden én hivatalomra nézendő dolgokban ugy alkalmaztatom, valamint a fen megirt ecclesiákban az megegyezett rendelések fogják mutatni és kívánni, alioquin ha in toto, vel in parte tudva azok ellen impingálnék, tanquam schismaticus, ac innovator mind az egyházi fenytékek által, mind pedig a külső magistratusok által az országnak effélékről irott büntetéseknek nemei szerint büntettessem praesentium vigore. Melyről adtam ez reversalisomat kezemírásá-pecsété alatt. Datum in arce Szatmár die 11. julii 1656. Nagyári Benedek.

Ezen forma az Kovásznaié is.

Egyszerű másolatban a Teleki-nemzetség levéltárában 745. missilisek.

Közi:

Konc József.

Egy kis védekezés.

Tisztelt szerkesztő kolléga!

Nem szeretem, ha tanítványaim is félreértének, azért alkalmatlankodom e megjegyzésekkel.

Azt írja Zoványi öcsénk a Károlyi emlékkönyvről irott birálatában, emlékeztvén abban a biblia-fordító nevééről is, hogy lassu fejlődés utján valaha talán mindnyájan eljutunk oda (ő már, mint maga mondja, 1887-ben eljutott), hová a Károlyi-féle alakot roppant sokáig mereven védelmező Sárospataki Lapok a nyáron nagy hirtelenséggel, minden alkalmiság nélkül érkezett el, tudniillik, az «y» felvételéhez.

Nem jól tudja, mert sem nem «roppant», sem nem «sokáig», sem nem «mereven»; de még csak nem is «minden alkalmiság nélkül».

Lapunk ez évi 1-ső számában a Réthy Pál derék cikkéhez csatolt jegyzetemben határozottan elismertem, hogy Pázmány, Pósházy, Bod, stb. már Károlyi-t irtak; csak azt nem értem, mint mondám, hogy miért hagyta el a biblia-fordító a saját neve mellől az «y»-t, holott ez a betű temérdekszer előfordul bibliájában; de e mellett is kijelentettem, hogy a Károlyi szerintem is magyarosabb hangzásu, mint a Károlyi, stb.

Hogy mi ebben a «roppant» és «merev», én azt nem érzem és nem értem. A «roppant sokáig» Z. J. szerint is csak nyárig tartok. Hogy ekkor «minden alkalmiság nélkül» szöktünk volna rá az y-os névre, azt csak az mondhatja, a ki nem figyelte meg eléggé a történeteket. A Károlyi-bizottság, a melynek én is egyik tagjává lettem, elhatározta, hogy a szoborra «y»-nal fogja vésetni a biblia-fordító nevét s én e határozatnak meghódoltam, sőt talán küzdöttem is érte egy keveset. Ez volt az alkalmiság. A szobor talapzatán csakugyan Károlyi olvasható, noha egyesek a Caroli, mások a Károlyi mellett érveltek; pedig ezek is tudtak valamit a nyelv szelleméről és történetéből.

Kis dolog ez, de ha már belejutott a támadó megjegyzés a Prot. Közlönybe, hadd legyen benne a védekező is. (Mult számunkból tér szűke miatt maradt ki Szerk.)

S-Patakon, 1890. dec. 17.

Radácsi György.

Válasz.

A «Sárospataki Lapok» mélyen tisztelt szerkesztőjének, az én szeretett volt tanáromnak, fennebbi soraira a következőkben bátorodom feleletemet megadni.

A «roppant sokáig» (de nem «roppant» és «sokáig», mint a nagytiszteletű tanár ur két ízben félreérti) szavak csupán az én egyéni felfogásomat fejezik ki. Ha azonban, a tanár ur, természetesen szintén szubjektív nézete szerint, «roppant» kevés időnek tartja azt a nyolc és fél évet, a melyen keresztül, vagyis a «Sárospataki Lapok» születése óta, a Károlyi-féle alakot használták, én készséggel visszavonom a saját szavaimat s a valósághoz képest ily módon igazitom helyre: «mindig.»

A nagytiszteletű ur «nem érzi és nem érti». hogy mi-képpen lehetett az ő magatartását a Károlyi nevének leírása ügyében «merevnek» mondani? Hát éppen a Réthy Pál derék cikkére tett megjegyzései és további Károlyi-skodása alapján, midőn Réthyt megcáfolni, még csak meg sem kísérelte, sőt félig-meddig el is ismerte amannak érvei igazságát, de azért mégis megmaradt előbbi álláspontján. Ezt tartom én «merevségnek.» Ha, azonban, Radácsi tanár ur nem találja annak, én, hogy ne láttassam «merevnek», szivesen visszavonom állításomat s a történeti igazságnak megfelelőleg, emezt teszem helyére: «cáfolatlanul maradt alapos ellenérvek dacára, nem elég alapos indokolással.»

Természetes, hogy az igazságnak mégis győzni kellett a «Sárospataki Lapokban», s győzött is a nyáron, honnan kezdve következetesen, habár nem kivétel nélkül, Károlyi fordul ott elő. Ennek alkalmisága gyanánt Radácsi tanár ur a Károlyi-bizottság határozatára utal, melyért, «mint maga

mondja,» ő is küzdött. Ebből az következik, hogy ő még ezt megelőzőleg, szintén meg volt győződve a Károlyi-féle alak helyességéről. És csodálatos, hogy lapjában mégis folyton «Károlyi»-t nyomtatott, még pedig nemcsak a bizottság ülése előtt, hanem az után is két számban, annyira, hogy még a bizottság határozatairól szóló referadája is így kezdődik: «A Károlyi-bizottság» stb. Nos, hát ez azt bizonyítja, hogy a bizottsági határozat a lassan ható gyógyszerek közé tartozott, a mely sajátsága aztán teljesen kiment engem ama vád alól, hogy «nem figyeltem meg eléggé a történeteket» s így nem vettem észre a nézetcsere emez alkalmosságát. De mindamelllett is, bocsánatot kérek figyelmetlenségemért s ha örömet szerzek vele egykori kedves tanáromnak, készséggel vonom vissza azon állításomat, hogy a «Sárospataki Lapok» «nagy hirtelenséggel, minden alkalmosság nélkül» érkezett el a «Károlyi» név felvételéhez, mert hiszen a nagytiszteletű ur előadása értelmében, a valóság az, hogy «a Réthy Pál meggyőző cikke után félévre, de voltaképpen ekkor sem a szerkesztőnek saját meggyőződése, hanem egy többségi határozatnak való meghódolása folytán történt.»

Ezen helyreigazítások talán eloszlatják Radácsi tanár ur pillanatnyi nehezitelését és továbbra is megtartja velem szemben sok időn át tanusított jóakarátát; engem viszont mindenha azok közé fog számíthatni, a kik a legőszintébb tanítványi ragaszkodással viseltetnek iránta.

Zoványi Jenő.

Különfélék.

Felhívás előfizetésre.

Bizalommal kérjük fel lapunk olvasóit, hogy előfizetésük a jövőre megtenni és hátralékaikat a multa nézve mielőbb beküldeni sziveskedjenek.

Hitesse el velünk akárki, elfogadható argumentumokkal, hogy e Lapra nincs szükség egyházkerületünkben; hogy nem hú tükre Anyaszentegyházunknak; hogy belőle nem nyerhet teljes tájékozást közéletünkről úgy általánosan, mint részleteiben; hogy nem találkozási helye mindazoknak, kik bár különböző utakon járva, de a közcélrt szolgálnak; hitesse el velünk akárki, hogy minden héten egyszer nem e Lapokban dobban össze Anyaszentegyházunk szíve; nem egy a hit, a reménység, a szeretet: ha mindezeket el tudják hitetni, mi letesszük tollunkat s hagyjuk másnak az áldozatot.

Mi hisszük, hogy jogunk van az élethez. E hitünket barátainkra építjük. Espereseinknek, gondnokainknak, egyházkerületi képviselőinknek, sokféle nevelő intézeteinknek érezni kell a lelki ösztartozás szükségét és azt anyagi és szellemi támogatásukkal táplálni fogják az előttünk álló esztendőben is, hogy szolgálatot teljesíthessünk a protestáns felvilágosodásnak, a nemzeti megszilárdulásnak és a magyar hazaszeretetnek.

Boldog ujesztendőt!

Kolozsvártt, 1890. dec. 30.

Szász Gerő.

== **Boldog ujesztendőt!** Ha csak ennyit mondanánk is, eleget mondottunk volna. Ebben az egy pár szóban benne van mindaz, mit egy becsületes szív kívánhat jót, nemest, áldástot úgy az egyeseknek, mint a köznek; egyházi életünkben csak úgy, mint társadalmi, vagy politikai tekintetben, hazánk jövőndő boldogsága érdekében. És ha mégis most, ennek az esztendőnek éppen első napján, egyetértést, békességet kívánunk minden háznak, minden vidéknek és minden szívnek, mintha azt óhajtánók, hogy elfeledve a közelmúltakat, a szenvedélynek és indulatoknak nem egyszer méltatlan kitörését: legyünk egy szívvel, egy akarattal, egy lélekkel, hogy Anyaszentegyházunk eddig nem látott erőre, virágzásra, és dicsőségre emeltessek bennünk és általunk. **Boldog ujesztendőt!**

== **Főtiszt. Szász Domokos püspök, aa. decemb.** 28-án elutazott Kolozsvárról, hogy egy pár napig megállva Budapesten, onnan déli vidékre utazzék, hol az egész tél keményebb részét tölteni fogja. Nehogy olvasóink e hírünk-ből rémképeket alkossanak. Orvosi tanácsra tette ugyan e kirándulást, de püspök aa. teljesen egészséges; kivéve tán oly csekélyebb indispozíciót, mely együtt jár a túlfeszített és becsülettel végzett munkával. Velünk együtt, egész egyházkerületünk ohajtja, hogy szokott erőben üdvözölhessük majd ismét itthon!

== **Megjelent és beküldetett hozzánk** «Statistikai tanulmányok a magyar protestantizmusról.» Külön lenyomat a Prot. Szemle 1890. évfolyamából. Irta, dr. Bartha Béla, eperjesi jogtanár. A kik nem olvashatták a Prot. Szemlét, azoknak nem tudjuk elég melegen ajánlani a 165. nagy oktáv oldalon megjelent szép, hasznos és uttörő munkát, mely éppen ezért méltó feltűnést keltett. A rubrika lehet unalmas annak, a ki ráparancsolva csinálja; a számok nem sokat beszélnek, ha valaki nem kérdez tőlük semmit: de higgyék el olvasóink, hogy a statisztikában még poézis is van, ha azt keresni tudjuk. De mindenek felett, feltárja a jelent, bepillantást enged a jövőbe, leleplezi a mult hibáit, fokozza munkaerőnk és bizodalomnak forrásává válik néhol megszégyenit, néhol büszkévé tesz; és hasznára válik az erkölcsi életnek és a protestáns öntudatnak. Ujévi ajándékul, hasznosabb dolgot nem szerezhetnek maguknak olvasóink, mintha e derék munkát megveszik.

== **A zsinati munkálatokat előkészítő bizottság** szorgalmasan dolgozik. Eddig már három javaslat látott napvilágot, u. m. «Az egyházi közigazgatási bíróság szervezete, hatásköre és eljárása»; «A lelkészválasztási törvények revíziója» és az egyetemes egyház «Alkotmányos szervezetére készített javaslat.» Sokkal terjedelmesebbek, hogy sem lapunkban közölhessük; de megcsak albizottsági dolgozatok, melyek még sok átalakításon fognak átmenni; meg kell elégednünk azzal, hogy alkalmilag hozzájuk szólva, mi is oda visszük porszemeinket ahhoz a készülő épülethez, melyben mindnyájunknak meg kell találni a magunk parányi helyét.

== **Köszönetnyilvánítás.** Brádi lakos, t. özv. Vilmos Sándorné, szül. Sebestyén Julianna úrasszony, mint katalini születésű, a mult őszön szülőhelységét meglátogatva, Katalin-falva leány-egyházunk részére egy gyönyörű urasztali terítőt, a templom megmeszeltetésére 25 frt készpénzt, közelebről pedig egy 157 kilógramm súlyu, kellemes hangu, új harangot méltóztatott adományozni. A jó szívű úrnő ezen becses adományaiért fogadja a nyilvánosság előtt is úgy a magunk, valamint szegény egyházunk minden egyes tagjának legforróbb köszönetét. Koltó, 1890. december 22. Turuckó Mihály, sz. gondnok. Szabó Lajos, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2945—1890.

KÖRLEVÉL

az összes kijelölő bizottságokhoz.

Ig-Tanácsunk, tekintettel arra a visszás körülményre, hogy a papi állomások betöltésénél működő kijelölő bizot-

ságok a törvény 296—300. §-ait a segédlelkézi intézményről szóló s az 1889. évi egyházkerületi közgyűlés 66. jk. sz. a. foglalt szabályzat VII. pontjával kapcsolatban, egymástól eltérő módon alkalmazzák eljárásukban, nem tartá megenged-

hetőnek, hogy az egyházkerületben egyazon törvényes intézkedés végrehajtásában a különböző helyeken eltérő gyakorlat kapjon lábra.

A tapasztalt eltéréseket az a körülmény idézte elő, hogy az egyházkerületi közgyűlés a kérdéses szabályzatot a papnevelés, illetőleg, a papi vizsgálatok új rendjének szempontjából szövegezte, mihez képest a VII. pontban oly segédlelkészek kápláni szolgálatát mondotta ki rendes papi szolgálat gyanánt számíthatónak, a kik a második papi vizsgálatot már megállták. E határozmány, illetőleg, kedvezmény, azonban, ma még nem alkalmazható, miután ez idő szerint egy segéd-pap sincs egyházkerületünkben, a ki a második papi vizsgálatot letette volna s nem is lesz egész az 1892-ik évig, holott a szabályzat irányzata éppen a kápláni szolgálat általánosításának, illetőleg, a papnevelés tökéletesebbé tételének érdekében alkottatott. Maga a papválasztási törvény is, bár egy más esetre nézve, de, 300. §-ának második kikezdésében, szintén a jelöltek javára éppen visszaható erőt is tulajdonít a minősítésre vonatkozó kedvezménynek.

Ig.-Tanácsunk, tehát, belátta, hogy a segédlelkészi intézményt illető 1889. évi szabályzat annyiban hiányos, hogy a papi vizsgálatok új rendjének foganasulása idejére átmeneti határozmányokról nem gondoskodott, mihez képest elhatározta, hogy e hiány pótlása iránt indítványt terjeszt a jövő évi egyházkerületi közgyűlés elé.

Addig is, azonban, a szükséges egyöntetűség biztosításának érdekében, utasítjuk összes t. pap-jelölő bizottságainkat, illetőleg, elnökeiket, hogy a törvényesen kibocsátott segédlelkészek szolgálatát, a kijelölésnél, rendes papi szolgálat gyanánt számítsák.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt, 1890. dec. 14-én tartott nagy-üléséből.

Dr. Szász Béla, *Szász Domokos,*
előadó igazgató-tanácsos. ref. püspök, mint elnök.

2179—1890.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegye nt. Esperesének.

Hatóságunk több alkalommal értesült arról, hogy erd. ref. egyházmegyéink némely iskoláinál a pontos iskoláztatást az a körülmény is hátráltatja, hogy a tanítók évközben is, illetőleg, atanév befejezése előtt, eltávoznak állomásaikról s e miatt a tanuló gyermekek éppen akkor maradnak vezető és oktató nélkül, mikor az évi eredmény biztosítása céljából arra legnagyobb szükségük volna.

Midőn Igazgató-Tanácsunk e bajra rámutatni, kötelességének ismeri, egyszersmind elrendeli, hogy jövőre minden olyan ref. tanító, ki időközben más állomásra menni szándékozik, tartozik elmenetele előtt legalább hat héttel lemondását egyházmegyéje espereséhez beadni és tőle elbocsátó levelet kérni. Ehez képest, felhívjuk egyházmegyéink összes Espereseit, hogy e rendeletünket a ref. felekezeti tanítók tudomására hozván, őket annak megtartására utasítsák.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt, 1890. december 15-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök

3076—1890.

KÖRRENDELET.

Mindenik egyházmegye nagytiszteletű Espereséhez es minden központi segélyt élvezőhöz.

A folyó évben tartott főt. egyházkerületi közgyűlés az államsegélyből, Baldácsi, házi pénztár és konverzió többlet alpból rendszeresített segélyeket, ezek tőke képzéséről gondoskodás céljából, revízió alá vevén, a hozott határozatnak azon egyházmegyében fekvő egyházközségekre vonatkozó kivonatát Igazgató-Tanácsunk ezen szám alatt az egyházmegyék esperesi hivatalának megküldötte. Ezzel kapcsolatosan, felhívjuk nt. Esperes fiait, hogy a határozatokat sürgősen közöljék az érdekelt egyházközségekkel, valamint pap és tanító afaival s utasítsák, hogy folyó évi december 31-ig esedékes illetményüket, az eddigelő megállapított összeg hátra-

lékban lévő részéről nyugtáikat állítsák ki és küldjék fel esperesi uton, és pedig, az államsegélyről egy bélyeges és egy bélyegtelen, más javadalomról egy bélyegtelen nyugtát. A jövőben is központi segélyt élvezőket pedig utasítjuk, hogy 1891-től kezdve, a 100 frtot tevő, vagy azt meghaladó segélyekről, polgári évnegyedenként utólagosan, a 100 frton alól lévő segélyekről pedig, félévénként utólagosan állítsák ki és küldjék fel esperesi uton a segély összeg fele, illetőleg, egynegyed részéről szóló nyugtáikat pénztáros afaíhoz. Az államsegélyről egy bélyeges és egy bélyegtelen, egyéb javadalmakról egy bélyegtelen nyugta nt. Esperes afaí által az esedékessé vált minden egyházkerületi segélyről egyszerre küldendő fel pénztáros afaíhoz.

Értesítjük továbbá a tőkeképzés mellett rendszeres javadalomba részesített pap és tanító fiait, hogy a tőkeképzésre fordítandó $1\frac{1}{2}\%$ -ék a közölt kimutatás «kiutalt» és nyugtatványozandó összegéből egyházkerületünk pénztárnoka által levonatik és a megnevezett alap javára kamatos kamataival mindaddig tőkésítettik, a míg az évi járandóság fedezésére szükséges tőke egybe fog gyűjtenni, a mikor is azon javadalom, melynek tőkéje képeztetik az egybegyűjtendő tőke jövedelméből fog folyóvá tétetni.

A mely egyházközség papi vagy tanítói fizetés alapjának tőke-képzésére az $1\frac{1}{2}\%$ éppen nem, avagy csak részben nem utalványoztatott a segély-alapból, köteles az egyházközség a pap, vagy tanító afa javadalmából egyházkerületünk pénztárnoka által a tőkeképzésre visszatartandó összeget, pap vagy tanító afaíának megtéríteni.

Felhívjuk az egyházmegyék nt. Espereseit, hogy utasítsák az ily egyházközségeket annak kimutatására, hogy a pap, vagy tanító afa járandóságából visszatartandó ily összegeket mily jövedelem- forrásból s mely időpontokban térítendik meg s a hozandó határozatok pontos végrehajtását ellenőrizték.

Az egyes egyházi tisztviselők személyéhez, hivatali állásukhoz és vagyoni viszonyaik kedvezőbbre fordultáig megszavazott segélyek tőkeképzéséről való gondoskodás szüksége nem forogván fenn, azok a fennebb megírt részletekben minden levonás nélkül vehetők fel.

Felhívjuk nt. Esperes fiait, hogy az állam- s esetleg más központi segélykérvények felterjesztése alkalmával, küldjék fel az egyházmegye m. tt. közgyűlésének részletes nyilatkozatát arra nézve, hogy a rendszeres segélyben részesített állomással egybekötött fizetés emelkedésében, avagy a segélyt élvező tisztviselő körülményeiben s vagyoni helyzetében merült-e föl változás és ha igen, minő változás fordult elő.

A segély kiutalásra vonatkozólag, a mennyiben a különleges intézkedés szüksége forgott fenn, a kimutatás közlésével egyidejűleg értesítettnek az érdekeltek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1890. dec. 18-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

944—1890

KÖRLEVÉL.

Az erdővidéki egyházmegye képviselői közgyűlésének m. tt. és tiszt. tagjait az 1891-ik év január 19-én d. e. 9 órakor Baróthon a köztanácskozási házban tartandó rendkívüli gyűlésre ezennel tisztelettel meghívom. Tárgyak: 1. esperesi-, 2. az egyházmegyei tanács jegyzőkönyvének, 3. le- és átiratok előterjesztése, 4. választatnak: a) főjegyző, b) tanügyi előadó, c) levél-, d) könyv-, e) nyomtatvány-tárnok, f) közalap bizottsági tag, eshetőleg, g) köz- és házassági t. széki bíró, h) aljegyző, i) körlelkészek, k) kijelölő bizottsági tag, 5. idő közben előjöhethő ügyek.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Bardócon, 1880. dec. 28-án. *Zajson Mihály,*
cv. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Január 8.

2. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az idei zsinatról

II.

A programm, melyet mult évi konventünk a zsinat előmunkálatainak elkészítésére kiküldött bizottságnak adott, szűkkörűnek épen nem mondható, miután nem csak egész törvénykönyvünket felöleli, a midőn az egyházalkotmányi albizottságot a törvény első főrészének tüzetes és rendszeres átdolgozására, a törvénykezési albizottságot pedig a második főrész átdolgozásán felül, a házassági törvényszékek és közigazgatási bíraskodás ügyében is javaslatkészítésre utasítja, hanem az iskolaügyi albizottság megalkotásával s revizionális munkája kijelölésével, föntartotta az 1881-évi zsinat eredeti álláspontját s bár a Felső a „köznevelési és közoktatási szervezet“, az állami törvényhozás jogára hivatkozva, meg nem erősítette is, támaszkodva a szentesített törvény 3. §-ának kijelentésére, a mindenes-tül az egyház testéhez tartozó és az egyházi hatóságok alatt álló iskolák ügyének tárgyalását is a zsinat napi rendjére tűzte.

Anyaga tehát lesz bőven az előkészítő bizottság, illetőleg a zsinat tárgyalásainak és elhatározásainak s a mennyire az albizottságok eddig haladt és köztudomásra jutott munkálataiból ítélni lehet, a munkahalmaz ugyancsak hosszú zsinati ülészakra, ha nem ülészakokra, nyújt kilátást. Eddig ugyan, még csak az alkotmányos szervezet, és a papválasztási törvények reviziójára, meg a közigazgatási bíraskodás új intézményének tervezetére vonatkozó munkálatok forognak közkezen, de már a törvénykezési albizottság is megállapította revizionális javaslatát, valamint az iskolaügyre nézve is megindultak az előmunkálatok s csak éppen a házassági törvényszékek kérdésére nézve nem hallottuk semmi mozgalom hírért.

Ez utóbbi pontra nézve, nem is hiszszük, hogy jó szerével s a siker reményével lehetne mun-

kához fogni. Azok után, a miket, a képviselőház költségvetési tárgyalásai rendjén, egyes pártok és a kormány egyes tagjai a család-jog s ezzel a házassági jog kodifikációjára nézve kijelentettek, semmi kilátás arra, hogy az állam az 1881. évi zsinat ama határozatához járulni fogna, a melylyel, a régi országos törvényekre való hivatkozással, a házassági ügyek fölötti bíraskodás jogát az egyház föntartotta vala magának. Mi erdélyrészek is, ohajtva várjuk azt az időt, a midőn a házassági bíraskodás különleges jogának gyakorlatától az országos törvényhozás általános intézkedése által megszabadulunk s a családjog kodifikációjával vége szakad nem csak e mi kétes értékű privilegiumunknak, hanem annak az országszerte fönnálló káros, sőt romboló visszasságnak is, mely a családi életet s az örökösödési viszonyokat a különböző felekezetek ellentétes dogmái szempontjából engedi egyazon államban hétféleképen elbíráltatni s eltüri, hogy ugyan azt a gyermeket a különböző legális forumok előtt, hol törvényes, hol törvénytelen szülöttként lehessen tractálni.

Nemhogy arra kellene, tehát, törekednünk, hogy a mult egészen más viszonyai közt alkotott törvények betűjét valahogyan a valóságba átvihessük, amint hogy ezt az állam sem fogná, igen helyesen, engedni, hanem azon kell, mint magyar állampolgároknak, minden áron, lennünk, hogy a ma fönnálló jogi, társadalmi és erkölcsi abszurdum: a különböző és ellentétes kánonjogok egyenlő érvényben léte, mielőbb megszűnjék s országunk a jogállam ez egyik leglényegesebb kriteriumát: az egységes házassági jogot mielőbb kivívja magának.

És, tekintessék bár hérézisnek, szintén minél kevesebbet várunk a zsinat iskolaügyi működésétől, legalább abban az irányban, a mint a mult évi konventünk az albizottságnak utasítását megadta.

Minden békekötési és alapszerződési orszá-

gos törvényeink mellett is, azzal tisztában lehetünk, hogy az állam mind határozottabban ki-domborítja valamennyi felekezettel szemben a maga fenségi jogát, az iskolaügy egészen állami rendezésében. A népiskolai és középtanodai törvények e tekintetben immár döntöttek s bevégezett tényeket teremtettek. Hátra van még a felsőbb oktatás törvényhozási rendezése, de az egy papnevelésen kívül, e körben is alkalmazkodnunk kell, majdan az országos törvény határozmányaihoz, legfőlegb arra maradván fönn autonomikus jogunk, hogy, ha bírjuk, az állam által megszabandó minimum fokánál magasabbra törhessünk.

Az iskolai szervezet kérdéseire nézve, tehát, minél kevesebb teendője lesz a zsinatnak mert a rendtartás és didaktikai beosztás szakkérdései amugy is a konvent s nem az egyházi törvényhozás hatáskörébe tartoznak. Hanem igenis, föl kell emelnie a zsinatnak szavát népiskolai tanítóink anyagi helyzetének javítása érdekében, kivált, miután a közalap, a törvény 3. §-ával ellentétben, ez egyházi hivatalosaink gondozását egészen kizárta köréből. Az országos törvény szerinti minimális tanítói javadalom, elmondhatjuk, egyházaink felében sincs elérve, pedig láthatja mindenki mind az országos törvényhozás tendenciáját, mind és főként magának az ügynek érdekét, hogy a 300 frtos minimum minél rövidebb idő alatt jelentékenyen föl fog emelkedni. A midőn az állam a középiskolákra nézve azt az elvet tette magáévá, hogy a felekezete- ket ebben a munkavégzésükben segíeyezí, elismerte kötelességét, hogy a felekezete- ket, a melyek az ő munkája egy részét végezik, a közoktatásügyi terhek hordozásában támogatnia kell. A bevallott elv és kötelesség konzekvenciáit, tehát, le kell az egyháznak a népiskolák javára is vonnia, ha lehet itt fokozatokat fölállítani: talán még messzibb terjeszkedve, mint a középiskoláknál, mert ezeknek növendékei valahogyan segíthetnek magukon, ha az országban felényi középiskola fogna is rendelkezésre állani, míg a népiskolai tanulók vagy találnak iskolát saját községükben, vagy aztán teljesen iskolázatlan maradnak.

A mi egyházkerületünk összes központi segélyalapjainak javadalmaiban részesíti, a főnfor- gó szükséghez képest, nem csak az egyházköz- ségeket, nem csak a papokat, hanem a néptani- tókat is. Azt hisszük, az egyetemes egyháznak

is erre az álláspontra kell helyezkednie. Mind az egyes egyházkerületeknek saját hatáskörükben való eljárásukra nézve, mind a zsinatnak az ál- lam irányában támasztandó követelés formájá- ban föl kell karolni a néptanítók érdekét is, mert az egyház élöttestének tulnyomó nagyobb részét szolgáljuk, emeljük akkor, a midőn a gyermeki lélek ez első formálót igyekszünk leg- alább az élet legsanyarubb gondjaitól megszaba- dítani. Az állam bizonynyal megfogja hallani a népnevelés terén egyik legjobb munkatársának, a magyarországi reformált egyháznak, szavát, a midőn, erőtelenségére rámutatva s mindenha tanusi- tott készségét fentartva, segítségül fogja hívni annak a hiánynak pótlására, a mely, ha továbbra is elmarad, felekezeti népnevelésünk hanyatlását fogja ment- hetetlen maga után vonni. A közoktatásiügyi mi- niszter a képviselőházban már nyilatkozott, hogy a maga részéről is belátja szükségét ez irányban az állami segélynyújtásnak s ha a kerületek, mint a mienk már megtevé, összegyűjtik ide vonatkozó szo- moru adataikat, a zsinat pedig szószólója lesz e jogos követelésnek az országos törvényhozás előtt, a reformált népiskolázás terén is meg fog indulni az az egészséges fejlődés, melynek az unio létre jötte óta, mind általában egyházi közéletünkben, mind az egyházközségek és papi állomások se- gélyezésében, mind pedig, államilag segélyezett középiskoláink emelkedésében, immár oly szép gyü- mölcseit élvezzük.

Szász Béla

Az „Elkeresztelések.”

(Folytatás.)

Ez kényelmesebb is, mint az állam törvényeinek respektálása; ezen kívül, maradna egy kis hely a keresz- tyén érzelmek, humanizmus, szabadság fitogtatására is; hát még mennyi alkalmatosság kínálkoznék minden fel- tünés és megbotráncolás nélkül így imádkozni: «hálát adok neked istenem, hogy nem vagyok olyan, mint más emberek, ragadozók, hamisak, paráznák; vagy minemü e publikánus is; bőjtölök kétszer egy héten, igazán meg- adom dézmáját minden marhámnak. Ime, mi egy kálvi- nista, avagy lutheranus prédikátort sem burcoltunk tör- vény elé az elkeresztelésekért, ők az erőszakosak, denun- ciansok.» stb. stb.

Ez a tiszta, hamisítatlan ultramontán dicsekedés ne- vetséges erupcióval rémitgette a protestánsokat. Rend- szeres rovatokban közölték ugyanis azon elkeresztelési aktusokat, melyeket protestáns lelkészek hajtottak végre, mintegy dokumentálva, hogy nem csak ők, hanem mi is hibáztunk. Ez igaz, az arány pedig az, hogy az elke- resztelésekből 90% esik a kath. papokra, 10% reánk. Mikor a prot. lelkészek e 10% elkeresztelést át kezdet-

ték küldeni a kath. papokhoz, a telivér lelkiismeret felkiáltott, nem kell, nem fogadjuk el mert nem a szülő adja oda a gyermeket s annak a kath. vallásban való neveltetésére semmi biztosíték nincs. Ugyanis, a szülő a gyermek neveltetésére egyedül kompetens faktor s míg az a gyermek felvételét a kath. egyházba nem kívánja, a kath. pap azt fel nem veheti, mert a kath. egyház nem gyakorol lelkiismereti kényszert. S ki biztosít a kath. neveltetésről? Az állam? Hát az állam fogja vallás-oktatásra, gyónásra, áldozásra, bérmlásra hajtani a gyermeket szülői akarata ellenére? Ebből a kath. egyház nem kér. Elhiszem, hogy nem kér, megteszik azt a könyező szűz Máriák, a Szent Januárius megszáradt vérének megelevenedése, a biboros vikárius felhívása, melyben a tisztító helyen szenvedő lelkekért, halottak hetén azon biztosítással szólítja könyörgésre a hiveket, hogy a ki az isteni tiszteletet valamelyikén részt vesz, annak hét évi bucsut engedélyez a szent atya, a ki pedig legalább öt napon át részt vesz az isteni tiszteletben és meggyónik, megáldoz, az teljes bucsut kap; megteszi VII. Piusnak 1819. december 7-én véghez vitt ténye, mikor 100 napi bucsut engedett azoknak, kik a szent mise közben, ur fölmutatásakor, töredelmes lélekkel e magasztaló szavakat mondják: «áldassék végnélkül s dicsőíttessék a legfőlségebb oltári szentség.» A kath. egyház elég fegyelmi eszközzel rendelkezik, hogy a szülők természeti jogát konfiskálja.

Nem kell, nem fogadjuk el, vagdalóznak tovább, a protestáns prédikátorok által teljesített keresztelest, mert nem vagyunk biztosítva arról, vajjon azzal a szándékkal végeztetett-e, melyet kíván a kath. egyház? Ezt a protestánsok nem teszik, az ő szándékuk csak az lehet, hogy a saját felekezetiükbe vegyék fel a gyermeket, de nem a kath. egyházba, tehát nincs meg az intentio faciendi, quod facit ecclesia, ergo a prot. pásztorok keresztelesei nem érvényesek, tehát azokat a kath. papok be sem iktathatják, a mint hogy több helyen azokat újra is keresztelik s így lesznek anabaptisták.

Ily és számtalan ezekhez hasonló bölcselkedések befolyása alatt érdekessé vált elkeresztelési és elnevelési ügy az országgyűlés elé került, előbb kérvények, az oktatás-ügyi tárgyalások alkalmával pedig nyilvános tárgyalás alakjában. De azért a napirendről nincs le véve, sőt biztosítva vagyunk az ultramontán papok által, hogy még ezután válik igazán aktuálissá, mert ők gondoskodnak arról, hogy ilyen legyen. Ébren legyünk!

Az országgyűlés az elkeresztelési vitában döntött; a revízió elmarad, az 1868-ik évi 53. t.-c. megmarad; hasonlatosképpen marad a február 26-ki rendelet is. Hanem mind ezek, sőt éppen ezek dacára a kérdés elintézve nincs. Az ultramontánizmus elkeseredett támadásait, sokott fegyvereivel, kifejezéseivel, gyanúsításaival, az állam, a liberálizmus, korszellem, protestántizmus s mind az ellen, mit dogmái prokruszesi ágyába nem tud beszorítani, az egész vonalon, tervszerűleg és nagy vehemenciával folytatja. Az országgyűlés határozatát, a közvélemény nyilatkozatát erőszakosnak, keresztyén-ellenesnek, brutálnak bélyegzi, melyet csak a liberálizmus, protestántizmus és a szabadkőmivesség hármasszövetsége zúditott Szűz Mária országára. Róma szemüvegén át szemlélve

az eseményeket, csak homályosan láthatja és ítélheti meg mind saját egyháza multját, mind dogmáit, melyekre oly mereven hivatkozik, mind a protestántizmust és liberálizmust, melyeket annyira kárhoztat. Rómának csak egyetlen argumentuma van, az «anathema.» Ez argumentum segítségével ír, beszél, ágitál, mint saját érdeke diktálja. Ettől az önérdektől, melyet dogmákkal takargatni, rejtgetni nem lehet, borzad meg az élő, munkás egyetemes keresztyénség, azt igyekszik kilöki magából; az egyetemes keresztyénséget nem lehet többé a tridenti és vatikáni zsinat dogmái közé szorítani; az evangéliumi mustármag élőfává növekedett, ágakat, leveleket hajtott, nemes gyümölcsöket termett; az az élőfa kinőtt a szent kongregációk metsző ollója alól; a nemes szőlőtöke szívet megnyugtató, lelket megvidámító mennyei itala nem csak azokat táplálja az örök életre, kiknek ez italt a vatikán osztogatja, hanem mind azokat, kik Krisztussal összekötésben érzik és tudják magukat; a galgothai keresztről lecsepegő vér nem csak azoknak szerezte meg a bünbocsánat reményét, kik térden csúszva másznak fel a Kálvária hegyére, hanem azoknak is, kik magukba szállva, igaz bünbánattal emelkednek istenhez.

Éppen az fáj az ultramontánizmusnak, hogy a keresztyénség tudatára ébredt annak, hogy a váltságot, örökéletet, kegyelmet a hierarkhia, menyei és földi hierarkhia közvetítése nélkül is meg lehet s csupán a nélkül lehet megszerezni és kiérdemelni. Fájdalmában megátkozta engedetlen gyermekeit, Apponyit, Csákyt, és a többieket, meg a protestánsokat, liberálizmust, stb. stb. Nincs jogom e fájdalom őszinteségét kétségbe vonni, sőt igen természetesnek itélem, ha meggondolom, hogy azt a világi korlátlan uralom elvesztése feletti keserűség és bosszankodás egészen elmérgesítette: de annyira még is uralkodhatnának önmagukon, mint hithű katolikusok, hogy a tridenti zsinat hetedik ülésében 4. sz. alatti kanonnal ne jöjenek ellenkezésbe és azt ne nullifikálják. Ez a kanon ugyanis így szól: «si quis dixerit baptismum, qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris et Filii et Spiritus S. cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, non esse verum baptismum: anathema sit.» Ezt az anathemat zúditotta fejére a kath. alpapság, mikor a kálvinisták, lutheránusok által teljesített keresztséget nem fogadják el érvényesnek s az általuk hozzájuk áttett anyakönyvi kivonatokat visszautasítják, azután mellüket verve, sopánkodnak, ország-világ hirdetik, hogy a vegyesházasságból született, a polgári törvény értelmében kath. vallásnak tartott gyermek soha sem lesz képes származását igazolni, mert a protestánsok nem adhatnak hiteles anyakönyvi kivonatot a febr. 26-ki rendelet értelmében, a katolikusok nem adhatnak, mert be sem vezethetik az anyakönyvbe. Azt mondják, nem vezethetik be anyakönyvükbe, mert nincsenek tisztában azzal, hogy vajjon «cum intentione faciendi, quod facit ecclesia,» hajtották-e végre azt, vagy sem? Igazat mondanak, hogy nincsenek tisztában, a minthogy semmivel sincsenek tisztában, a mi a protestántizmusra vonatkozik, leszámítva azt, hogy annak gyalázásával nagyon is tisztában vannak. Alig hiszem, hogy a protestáns kereszteleési aktussal tisztában legyenek, vagy erre törekedjenek, mert ők hitelveik szerint egy protestáns keresztelelésen jelen sem lehetnek a

nélkül, hogy halálos bünt el ne kövessenek; nekik elég, ha Peronna mondja «eorum (protestantium) ministri adeo oscitanter hoc sacramentum administrent, ut grave dubium ortum sit de valore Baptismi ab iis collati. Hinc receptum est, ut non solum in Anglia, Gallia, Germania, verum etiam Romae sub conditione iis, qui diversis sectis redeunt ad ecclesiam catholicam, iterum Baptisma conferatur.» Hazánkban a katolikusok részéről, ha emlékezetem nem csal, s jól értesültem, Parajdon, Véckén történt ilyen újra kereszteleés a tridenti zsinat anathemájának dacára.

Valóban, nehéz, csaknem lehetetlen az ultramontanizmus s az ennek zászlója alatt harcoló magyarországi kath. klerusnak lelkiismerete s viselt dolgai felett eligazodni. Ugyan is, egyfelől hitelveire támaszkodva a kor szellemével, szükségleteivel, törekvéseivel, a különböző keresztyén felekezetek aspirációival, elveivel szemben a «non possumus» merev álláspontjára helyezkedik: míg másfelől saját hitelveivel ellentétes tanokat hirdet, hogy saját érdekeit előmozdithassa, célját elérhesse. Ezen dogma-ellenes tantételek szerint akarja az állami, társadalmi életet berendezni, a világnézetet idomítani, a tudományt átalakítani, a keresztyén felekezetekhez való viszonyát kierőszakolni. A többek között, azt olvasom egyik elterjedt organumukban, «hogy az idvezítő tanítványait és apostolait világba küldvén, azt mondá nekik: menjetek és hirdessétek az én tanítmányomat, az evangyeliomot minden teremtménynek, nem csak a zsidó és pogány, de socinianus, arianus, kálvinista és lutheránus teremtményeknek is, megkeresztelvén őket az atyának, fiunak és szent léleknek nevében.» Ez elég érthetően és világosan van mondva. E szerint, a magyarországi kath. papság azt a megbízást vette, hogy nem törődve a tridenti zsinat (7-ik ülés 4-ik kánon) anathemájával, kereszteleje meg az eretnekeket, a kálvinistákat, lutheránusokat és másokat is. Ez állásponton önként következnek, hogy a magyarországi kath. alpapság mozgalmat indítson a végre, hogy a tridenti zsinat azon határozatát, mely az eretnekek által végzett keresztséget érvényesnek ismeri el, revízió alá vegyék. Ez reájuk nézve igazán háládatos munka lenne, mert ha sikerülne annak eltörlését kieszközölni, akkor nem lennének kénytelenek már csupán e kánon alapján is nolle-velle elismerni, mint Bellarmin tette, hogy a szakramentumok, és így a keresztség, kiszolgáltatásánál nem szükséges azt akarni tenni, a mit a római egyház, hanem a mit az igaz egyház teszen, bárhol is legyen az. Az sem lenne reájuk nézve háládatlan munka, ha az utóbbi vatikáni zsinat ellen is revíziót követelnének, mely a március 22-én tartott zajos ülés után sok «et tu haeretice» felkiáltások után törülte a hitről való indítványból azt a mondatot, mely az indifferentizmus, pantheizmus, atheizmus és materializmus egész bűnét a protestántizmus hibájául rója fel mert ha sikerülne ez állítást kánoni tekintélyre emelni, akkor jogosan hivatkozhatnának arra, hogy hitelveik parancsolják a kálvinistákat, lutheránusokat s más protestánsokat gyanusítani s minden bünt az ő vállukra rakni, míg ezt most minden pozitív kánoni alap nélkül teszik. Hogy egy ily pozitív kánoni alapra mily nagy szükségük lenne, ők maguk érzik legjobban, mert éppen a keresztség szakramentuma,

főképp az eretnek keresztség érvényességének elismerése bizonyít leghatározottabban a mellett, hogy római egyház, minden anathemái mellett sem az az egyetemes keresztyén anyaszentegyház, melyről az apostoli hitforma teszen említést és hogy a keresztyénség nem egy és ugyanaz a pápista egyházzal. Erről az elkeresztelésekre hozott kuriai döntvényekből is megbizonyosodhattak. Hanem, erről a magyarországi ultramontanizmus nem akar tudni.

(Vége köv.)

Horváth István,
bükösi ev. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 4.

Elnökölt b. Bánffy Dezső, főgondnok, jelen voltak Dr. Kolozsvári Sándor, elnök helyettes, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal, Szász Béla.

Az elnöklő főgondnok az év első ülésén szívélyes szavakban üdvözli az Ig. Tanácsot, erőt, kitartást kívánva a komoly munkához, mit a jelenlevők éljennel viszoznok.

A harasztosi papválasztás megfélebbezett ügye ugyancsak hosszú idejét vette igénybe az Ig. Tanácsnak s pozitív eredményre még sem lehetett jutni, pedig előzetesen több rendbeli adat szereztetett be, azonban a választásnál elnökként szerepelt esperes ismételt jelentései s a jelenvolt egyik algondnok bekért nyilatkozata sem deríthették föl annyira a bonyolult ügyet, hogy döntő határozat lett volna hozható. Mint látszik, már maga a választók névsora szabálytalanul állított össze, melyhez, azon felül, még arra nézve is kétség fér, ha vajjon megfelel-e a jegyzékbe fölvettek száma a valóban jogosultaknak, sőt a választó jogosultak és a szavazásban résztvettek névsora sem hangzik mindenben egybe. A választás lefolyásáról fölvetett jegyzőkönyv sem a helyszínén s nem a választás napján záratott le és iratott alá, nem is minden pontjaiban egyezik a fölfolyamodók állításaival, s ez ellenmondásra nézve az esperes jelentései és a jelenvolt algondnok nyilatkozata sem adnak kellő felvilágosítást, valamint nem a panasz amaz állítására nézve sem, hogy az egyik jelölt, a ki utóbb a beadott szavazatok nagy többségét nyerte meg, a próba-szónoklat alkalmával három napig tartózkodott a községben. Mindezekhez képest kénytelen volt az Ig. Tanács vizsgálatot rendelni el, hogy aztán a választás érvényes vagy érvénytelen volta s a netalán megindítandó fegyelmi keresetek ügyében illetékesen határozhasson. Vizsgáló biztosokul Gyarmathy Zsigmond, főgondnok, meg Bartha Lajos, esperes és ig. tanácsos, kértettek föl.

A hadadi egyházközség egy évekel ezelőtt elvesztett pöre nyomán nagyobb összeget levén kénytelen egyszerre kifizetni, az Ig. Tanács előlegezte az összeget, az alatt a föltétel alatt, hogy a törlesztő részletek beszolgáltatásaért a pap felelős. A múlt év elején új pap jövéen Hadadra, az egész évi törlesztés elmaradt, mihez képest javadalmából e részlet visszatartatott, mi ellen fölfolyamodást adva be, most az Ig. Tanács kérésével elutasította, miután az évi költségvetésből és számadásból,

mint az egyházközség elnökének, tudomást kell vala szereznie e fennálló tartozásról.

A babuczi desolált egyházközség erdejének fája régóta eladóvá tétetett, mindeddig, azonban, csak el nem fogadható ajánlatok érkeztek be. Most többen jelentkezvén vásárosok, a mintegy ötvenhat holdnyi erdő anyaga a legkedvezőbb ajánlattevőnek 1400 frtért adatott el.

A Kuún-kollégium egyik classica-philologiai tanszékére kiírt pályázat rendén beérkezett folyamodványokat az előjáróság, saját véleménye kíséretében, fölterjesztvén, miután e tanszék betöltése, az államsegély ügyében fennálló szerződés értelmében, a közoktatásügyi miniszter jogkörébe tartozik, az Ig. Tanács, magáévá téve az előjáróság óhaját, Borcsa Mihály végzett tanárjelöltet ajánlja föl kinevezésre, mind alap- és szakvizsgálata rendén kiérdemelt osztályzatára, mind a kolozsvári kollégiumnál töltött gyakorló tanárkodására tekintettel s figyelembe véve azt is, hogy e folyamodó, ez idő szerint, állami segélylyel külföldi egyetemen folytatja tanulmányait.

Ugyancsak a Kuún-kollégium előjáróságának fölterjesztésére jóváhagyja az Ig. Tanács, hogy Sylvester Domokos, szászvárosi első pap, mint alkalmazott vallás-tanár, az előjáróság tagjai közé fölvetessék.

A brassói egyházközség templom- és papi lak építéséhez készülvén, mostani papi lakját, a benne foglalt imaházzal együtt, eladóvá tette s most fölterjeszti a beérkezett vásári ajánlatot, mely olyképp hangzik, hogy a főépület csak az újépület elkészültével lesz átadandó, míg a vevő egy eddig is bérben birtokos helyiséget azonnal birtokába vesz. A vásári ajánlat, tekintve a vételért, kedvező lévén, az Ig. Tanács engedélyezi az eladást, annak kikötésével, hogy a szerződés közjegyzői okmányba foglalandó, a vételiár pedig az építkező alaphoz csatolandó.

A pusztakamarási papi állomás hosszabb idő óta üresen állván, most, hogy a történelmi emlékü templom, különösen b. Kemény Gyula, patronus, áldozatával, teljesen renováltatott s miután a közalap is rendszeres segélyt el dotálta, ismét betölthetővé vált. Az Ig. Tanács továbbá, korábban megindította a mocsai egyházközség szervezését is s ennek papi javadalma részére szintén eszközölt ki a közalaphoz rendszeres segélyt, de a mocsai egyház ma még nincs abban a helyzetben, hogy önálló papságképpen legyen szervezhető, mihez képest, az egyházmegye javaslata értelmében, kimondatott a két egyházközség ideiglenes egybekapcsolása. Az idevonatkozó előmunkálatok alapján, aztán, a p-kamarási papi díjlevél, a mocsai javadalom egy részének ide csatolásával, megállapítottatott, elrendeltetvén az állomás pályázati köröztetése, gondoskodás történvén, egyszersmind, a mocsai beszolgáltatásról is, valamint az ottani állami iskolai vallás-tanításról. Jóváhagyatott, továbbá, a p-kamarási ktanítói díjlevél is, szintén elrendeltetvén körözése s így e hosszú időn át alvó mezősegi egyházközségek ügyei a teljes rendezés útjára tereltettek.

Annak idején jeleztük e helyen, hogy a sz.-udvarhelyi egyházközség, különösen a vagyoni kérdésekben összebonyolodott ügyei orvoslását erélyes intézkedések útján indította meg. Az ottani régi papbér-rendszer, ugyanis, idejét mulván s a pénzügyi helyzet az adminisz-

tráció hiányai révén tarthatatlanná válván, az egyházközség komoly elhatározással az osztály-rendszer behozatalát állapította meg, mely szerint a hivek 5, 4 és 3 frtos osztályokba soroztatnak, e járulékok, szükség esetén, a közigazgatási hatóság útján szedtetvén be, mihez képest biztos a kilátás, hogy az egyházközség vagyoni viszonyai nem soká teljesen rendbe jönek. Az Ig.-Tanács, természetesen, örömmel és elismeréssel hagyta jóvá e határozatot s az egyházközség eddig, és éppen erre tekintettel, függőben tartott ez évi költségvetését is megerősítvén, arra az esetre, ha ez új rendszer eredményeihez fűzött számítások beválnak, engedélyezte az egyházi alkalmazottak javadalmainak némi emelését is, ez alatt a föltétel alatt azonban, hogy a rendes kiadások rövideget ne szenvedjenek. Az egyházközség épületei, továbbá, szintén jelentékeny javításra szorulván, valamint leányiskolája is átalakítás és kibővítés előtt állván, e befektetések számára nagyobb összegű törlesztő kölcsönért folyamodott az egyházközség. Az Ig.-Tanács tehát, tekintettel e valódi és már korábban fölismert szükségekre, kilátásba helyezte a nagyobb kölcsönt is, de előbb bevárja az új osztály-rendszer első évi tapasztalatainak eredményét, hogy kitűnjék, ha bírja-e az egyházközség a kedvezményes kölcsön után ráháramlandó terhet hozni?

A közoktatásügyi miniszter tapasztalván, hogy egyes vidéki könyvkereskedők az állam tulajdonaként megjelent népiskolai tankönyveket a megszabott áron felül árulják. figyelemzteni hatóságunkat arra a rendeletére, mely szerint a m. kir. egyetemi nyomda köteles az egyenesen nála megrendelt ily tankönyveket netto áron és bérmentve szolgáltatni ki az összes népiskolai hatóságok részére. Igazgató-Tanácsunk, tehát, körrendeletben utasítja az egyházközségeket, hogy ilyennemű megrendeléseikkel egyenesen a jelzett nyomdához forduljanak, Budapestre.

É-n.

Az egyházmegyéből.

Az orbai egyházmegyéből.

Az orbai egyházmegye 1890. dec. 16-án tartotta meg őszi közgyűlését Kovásznán, egyházi és világi képviselőinek, élükön a soha el nem maradó Donáth József és a lelkes Csia György gondnok urakkal, teljes számu jelenlétében.

Esperes aa. a mult gyűlés óta felmerült eseményeket ismertető s jegyzőkönyvre venni határozott rövid, szép beszéddel nyitotta meg a gyűlést, üdvözölve különösen az ujonnan választott képviselőket, s kérve buzgó munkásságukat.

A mult gyűlés jegyzőkönyvének az e. m. tanács által megtörtént hitelesítése tudomásul vétetvén, főjegyző aa. terjesztette elő az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentést.

Erre esperes aa. előterjesztette az országos közalaphoz intézendő segélykérvényeket, melyeknek felajánlása elhatározottatott. E tárgynál nem tehetem, hogy fel ne hívjam figyelmet kovásznai s.-lelkész, Márk Mihály aa. szomorú helyzetére. Ezen öreg, beteges lelkész-társunk a 70 éven felül van s több, mint 40 éve szolgál Kovásznán mesteri félfizetésen (lévén a mesteri kepe az énekvezér és s.-lelkész közt egyenlően megosztva), a mi alig éri el a 300 frtot. Van neki öt

kiskoru gyermeke, a kiket nevelnie s neveltetnie kell s nem elég, hogy ő maga ily terhes családi viszonyok közt teljesen elgyengült és beteges, hanem évenként ránehezül az Urnak keze az által is, hogy háziállataiban tetemes kárt vall. Talán, élete vége felé betetőzésül, ez őszön csüre is leégvén, egész évi takarmánya és csaknem minden gazdasági eszköze a lángok martaléka lett. Ily körülmények között e. m. közgyűlésünknek is minden tagja sietett valamivel felsegélni szerencsétlen öreg barátunkat, de elmulaszthatlan kötelességemnek ismertem felsőbb hatóságunk figyelmét is felhívni az ő szomorú helyzetére. Vajha, felhívásomnak annyi eredménye lenne, hogy bár az országos közalaphól kért 200 frtot megnyerhetné!

Tovább menve, kimondotta közgyűlésünk, hogy miután a kepealapok megadóztatása tárgyában a ker. közgyűléshez intézett kérésünk remélt elintéztést nem nyert, mert értelmes tárgyalás alá nem is vétetett; miután e felterjesztésünkben nem egyes speciális esetekre kértük az intézkedést, hanem általánosságban azt kértük, hogy a ft. közgyűlés tegye meg a szükséges lépéseket a végre, hogy meglevő s ezután alakuló kepealapjaink adómentessége vagy új törvényhozás, vagy a meglevőknek kibővítése által biztosítsák, az áll. Ig.-Tanács utján a ft. egyetemes konventhez küldi fel felterjesztésünket, hogy a ft. konvent találja útját kepeváltó alapjaink adómentességének kieszközlésére, minek elérésére annál biztosabb reményünk van, mert éppen a konvent 1887 évi jegyzőkönyvének 49-ik száma alatt kedvező precedenst látunk.

Ugy szintén, egy incidens alapján kimondotta közgyűlésünk, hogy a jövő évi ker. közgyűléshez felterjesztést intéz, melyben kérni fogja, hogy tekintettel arra, miszerint a mai nyomasztó viszonyok közt igen érzékeny veszteség lenne a kepeváltó egyházakra nézve, ha a házi 8¹/₆-kal való kezelés alól kivéve, központi 5, esetleg 4¹/₆-kal való kezelés alá adatnának kepeváltó tőkék; tekintettel arra, hogy csak a házi nagyobb százalékkal való kezelés által növekedhetnek a kepealapok a szükséges mennyiségre; s végre, tekintettel arra, hogy a törvény által körülírt telekkönyvi biztosítással kezelt tőkék a lehető legbiztosabb alapon állanak: a ker. közgyűlés az 1880 évi ker. közgyűlésnek 35 számú, a kepealapoknak központban kezelésére vonatkozó rendelkezését egészítse ki azzal, hogy a felküldés alól feloldoztatnak azon egyházközségek, melyek a vagyon-kezeléseknek a törvény értelmében eleget tesznek; esetleg az e tárgyra vonatkozó

határozatot oda módosítsa, hogy csak azon kepealapokat rendeli fel a központba, kezelés végett, melyeknek felvitelét vagy a tulajdonos egyházközségek maguk kívánják, vagy a melyekről bebizonyulna, hogy az illető egyházközségek nem képesek törvényszerű biztosítással kezelni.

Most következett egy igen örvendetes és megható jelenet. Esperes aa. ugyanis, előterjesztette az egyházmegyei tanács megbízása folytán főjegyző aa. által kiállított s Vajna Károly aának kézbesítendő elismerő okmányt a kovásznai egyházközség kepeváltó alapjára adományozott 30.000 frtos alapítványról. Közgyűlésünk lelkesült éljenzések közt az elismerő okmányt magáévá tevén, azt esperes aa. szívélyes szavak kíséretében átadja a gyűlésen személyesen jelenlévő Vajna Károly aanak, kit közgyűlésünk, elismerése jelül, egyhangulag tiszteletbeli tagjának választott meg. —

Végre, következett a tisztujítás. Ezt megelőzőleg azonban kimondatott, hogy miután főgondnokaink, mint a régi kommunitás emánációja, köztörvényszékeinken sem igen jelennek meg, hogy a törvényes szám meglegyen, három köztörvényszéki bíró választatik.

A választások megejtetvén, főjegyző lett: Földes György; közügyigazgató és számvevő Havadtói Gerő; aljegyző: Bodor János; kándidáló biztosok: Jancsó Elek és főjegyző. Ezekon kívül választatott: egy tanácsbíró, három köztörvényszéki bíró, négy házassági törvényszéki bíró, kik mindnyájan lettek a törvényes esküt. Mindezen választások az orbaiban hagyományos szokás nyomán egyhangu felkiáltással történtek. De nem, egyetlen hang mégis akadt, mely a tisztviselők választásánál érzelmeinek, mint mondá, tükös szavazással akar kifejezést adni; azonban, a közgyűlésnek ismert egyetértő, egy célu s mindig a közjót szem előtt tartó erős akaratával szemben az a hivatlan hang «pusztában hangzott el!»

És ezzel a gyűlés tárgyai kimerittetvén, elnök aa. szíves köszönetet mond a közgyűlés tagjainak, hogy oly szép számban jelentek meg s komoly és higgadt maguktartással a tárgyak gyors letárgyalását lehetővé tették. Elnök aa. jókívánásait főjegyző aa. viszonzván, a gyűlés véget ért. Az ezt követő ebéden jól esett látnunk, hogy közszeretben és tiszteletben élő gondnokunk: m. Donáth József úr adja a hangot jó kedvü, humoros toásztjaival. Adja Isten, hogy mindnyájunk öröme sokáig adhassa még! F. Gy.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

IV.

Szőnyi Nagy István kérelme Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemhez 1708-ban.

Felséges Fejedelem

Kegyelmes uram s gyámolom!

Ex fideli fiducia vagyon bátorságom, hogy felséged kegyelmességéhez ragaszkodom, instálván alázatosan, ily kezserves bujdosásomban s költségtelen extremitasomban, méltotassék fejedelmi liberalis succursusával megvigasztalni. Azonban ex speciali sua clementia patens parancsolatját is

adni, hogy a mig Isten engedelmebül Felséged győzedelmes fegyvere által Ecclesiamba visszamehetek, Szathmár városában cselédemmel együtt megtelepedvén, szállás adással, buza s konyháravaló victuale gazdálkodással, marháimnak széna s abrakadással, utazásomban penig szekér- s vontató marhadással is, az hol elmegyek városokon, falukon, Felséged parancsolatjából tartozzanak. Isten előtt is jó illatu áldozatja levén Felsegednek, én is a mi jó Istenünket szívesen imádom, hogy a Felséged tanácsát, fegyverét, tárházát, birodalmát, életét s szerelmesit mindenkori s..... való áldásával megáldván megáldja!

Felséged alázatos, igaz hive Szőnyi István. Gyulafehér-

vári r. Ecclesiának első praedicatorja Fejedelmi gratiáját alá-
zatosan várja.

Kivül címje: Felségedhez, mint kls. uramhoz alázatos
memorialisom.

Válasz: Quartélyá adattatik Szathmárt, vagy az hol az
több reformata Ecclesiastica personák vannak, insinualván
magát Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor General Mezei
Marschal ur előtt. Datum Károly, die 16. februar, Ao. 1708.
F. Rákóci. Ezen válasz alatt ez áll: Minthogy az Váradi
congressusban is Szathmár és Németi várossa az erdélyi re-
formata Ecclesiák kibujdosott praedicatorinak rendeltetvén
quartélyul, egyéb quartelyosoktul immunitattak: arranézve ő
Felsége fenn meg írott kls. resolutiója szerént parancsoltatik
az megnevezett városbeli böcsületes bírának és lakósoknak
accomodálván tiszt. uramot, Szönyi uramot is helységekben,
szükségeiről provideáljanak. Károlyi, 5. márc. 1708.

Károlyi Sándor.

Stephanus Hortli.

Eredetije Szolnok-Doboka megye Semesnye nevü köz-
ségben Daday Elek honvédszázadosnál találtatott.

Jegyzet: Szönyi Nagy István a «Martyrok koronája»: «Kegy-
lélekvezér csillaga», «Örökélet koronája», «Tizenkét csillagok kor-
onája» stb. művek írója, papi hivatalt ölytatott Tornán, Debrecen-
ben, Zilahon, Kolozsvártt, Gyulafehérvártt és utoljára Szathmártt.

V

*A nagyteremi, illetőleg tövisi régi harang történetéhez
újabb adat 1678.*

E lapok XVI. évi folyamában 1886. (49. sz.) nyilvá-
nosságra hoztuk volt I. Apafi Mihály fejedelemnek egy do-
natióját, mely szerint, 1675-ben Tövis fiscalis helység el-
pusztulása után a kincstár birtokába jutott egy régi harangját
a nagyteremi ref. ekklezsiának ajándékozta s a nagyteremie-
k el is vitték azon harangot. Három évvel később a tövisi re-
formátusok 1678-ban megkeresik Fejedelmet a tanács
urakkal együtt a harang visszaadása végett, minthogy a tere-
miei többszöri kérésökre sem adták vissza. Apafi Mihály
tehát ezen itt következő patens levélben rendeli Fekete
Klárának, kisbuni Bethlen János özvegyének, hogy azon kér-
déses harangot haladék nélkül adja adassa vissza a tövisi
ref. ekklezsiának.

»Michael Apafi Dei gratia princeps Tranniae stb.

Generosa Domina, nobis grata salutem et gratiam nostram.

A Tövisiek találának meg bennünket Tanács ur hive-
inkkel együtt, jelentvén, hogy a mely harang Teremiben
volna, az de jure az ő falujokbeli reformata ecclájé lett
volna, mely felől egy nehánszor találván is meg kegyelme-
teket, mind ez ideig is hozzá nem juthattak, nyilvánvaló
igazságoknak megsértődésével és károkka. Kiknek azért való
instantiájokra kegyelmesen tekintvén, kegyelmednek említett
Tanács ur hiveinknek egyező tetszésekből kegyelmesen és
igen serio parancsoljuk ez commissiónk mellett az említett
tövisi reformata ecclesianak, arra rendeltetett embereitől re-
quiraltatván, adassa vissza megirt harangjokat nekik, nem
adván okot azért való többszöri fáradságokra s minékünk is
országos gondjaink között többszöri busittatásunkra. Secus
non factura. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 10-ma
mensis junii. Anno 1678.

P. S. Ezen dologról ennekelőtte is ex consilio paran-
csoltunk volt, most pedig ex superabundanti, kegyelmedet
azért ezen dolog végett való többszöri busittatásunkra több
okot ne szolgáltatasson.

Apafi.»

Kivül cím: Generosae Dominae Clarae Fekete, specta-
bilis et generosi quondam Joannis Betlen de Kis-Bun re-
lictæ viduæ etc. nobis gratae.

Eredetije a gr. Bethlen-család levéltárában Marosvásár-
helytt CCXXXIX. köt. szám.

VI.

*A kolozsvári ref. collegium seniorának és ifjúságának kér-
vénye 1667. Teleki Mihályhoz, hogy Tolnai István tanáruk-
nak áthelyezését Udvarhelyre ne engedje.*

Alázatos szolgálatunk után Istentől hosszú boldog életet
s jó egészséget kívánunk kegyelmednek, mint jóakaró patro-
nus urunknak kedvessivel együtt megadatni!

Tekintetes urunk! Szomoru szívvel esék értésünkre, hogy
urunk ő Naga közülünk tiszteletes Tolnai uramot, ő klmét
el akarná udvarhelyi praedicatorságra vitetni, mely miatt egész
Scholául nagy zendülésben vagyunk. Isten ő Felsége az ő
Nagyságok elméjét arra indította vala ezelőtt való esztendő-
ben, hogy ő klmét közinkbe, tudományunknak öregbitésére
plántálja. Im már ha ő klmé közülünk kiesik, mi valóban nagy
árvaságra maradunk, úgy annyira, hogy ez közöttünk levő
szép Schola, az ő klmé közülünk eltávozásával éppenséggel
eloszol és elpusztul. Annakokáért egész Scholául igen aláza-
tosan esedezőnk kldnek, mint bizodalmas Istentől rendeltetett
patronus urunknak urunk ő Nga előtt Scholánkért intercedálni
méltóztassék, ne kellessék ily szomoru szívvel nézendő pus-
taságra Scholánkunk jutni. Hiszen uram ha valahol Erdélyben
kivántatnék az Scholának erigáltatása együtt, itt kellenék;
mert itt nemcsak az unitáriusság, hanem még a pápistaság
is immár valóban fészket vert annyira, hogy ilyen szorongat-
tatása között az igazságnak, Tolnai uram ő klmé, ha szintén
Udvarhelytt laknék is, onnét is ide kellenék ő klmét hozatni;
mert a mint klmetek jól tudja, ilyen Scholában való alkal-
matos embert s jó tanitót nagy helyen nem kaphatni. Az bi-
zonyos dolog, hogyha klmének közülünk való kiesése tör-
ténik ezuttal, azon az ellenkező feleknek, mind unitáriusoknak
s mind pápistáknak nem kicsiny örömeik érkezik. Kérjük azért
kegyelmedet, mint bizodalmas patronus urunkat ez ügyünkben
ne hagyjon el, hanem intercedáljon ő Ngánál érettünk kimed,
hogy haíd maradhasson meg ő klmé közöttünk. Mely klmé
hozzánk s Scholánkhoz való kegyességét s buzgó igaz pátro-
nusi indulatját mi is alázatos engedelmisséggel meg igyekez-
zük szolgálni és Istenünknek azon esedezőni, hogy szerelme-
sivel együtt kldet számos esztendeig dicsősége terjesztésére
jó egészséges állapotban megtartsa, meg nem szününk! Költ
az kolozsvári orthodoxa Scholában, die 14 januarii, anno 1667.

Kegyelmed alázatos és együgyü engedelmes Alumnusi,
az kolozsvári Orthodoxa Schola Seniora tisztításával és benne
levő minden tanulókkal együtt.

Kivül cím: Tekintetes és nemzetes Teleki Mihály uram-
nak, Isten ecclesiájának hűséges dajkájának sat.

Eredetije a Teleki levéltárban 838. sz. a.

Közi:

Konc József.

Különfélék.

— **Báró Gyórfy Lajos**, a szilágyszolnoki egyház-
megye egyik főgondnoka, 1890. évi december 28-án hosz-
szas szenvedés után 76 éves korában Krasznán elhunyt.

Az egyházi ügyek nagybuzgalmu bajnokának kihült tetemei fölött dec. 30-án Bakcsi Sándor, helybeli lelkész s Nagy László esperes tartottak az elhunyt emlékéhez méltó, érdemeit méltató, meleghangu beszédeket. Nyugodjanak porai békében, egyházas érzülete és vallásos buzgósága pedig sokáig szolgáljanak követendő példányképül.

= **A «Protestáns Szemle»** III. évfolyamának első füzeté az ujév első napján pontosan megjelent. Tartalmát többnyire egyháztörténelmi dolgozatok képezik, s ez mintha rövására is volna a füzet változatosságának. Az «Értekezések, tanulmányok» rovatában a következő cikkek foglalnak helyet: Bornemisza Péter élete, dr. Kiss Árontól, Károlyi Radics Gáspár életrajza, Novák Lajostól, Egyházi tanulmányut francia földön, Balogh Ferentől, A reformáció Magyarországon a mohácsi vészig (Első közlemény), Zoványi Jenőtől, A legujabb theológiai iskola, dr. Szlávik Mátyástól és Egy adalék Károli (!) Gáspár életéhez, H. Kiss Kálmántól, mely azonban nem levén sem tanulmány, sem értekezés, sokkal illőbb helyen lett volna a régóta nélkülözött «Történelmi emlékek» rovatában. Könyvismertetés és irodalmi szemle zárja be a füzetet, melyet bővebben is fogunk annak idején méltatni.

= **«Magyar Protestáns Néptanító»** címen dr. Kerégyártó Elek szerkesztésében Budapesten új hetilap indult meg ez év elején. A mutatószámából ítélve, úgy látjuk, hogy e lap méltó képviselője leend protestáns tanítóink érdekeinek. Azon reményben, hogy a protestáns tanügyi és ezzel összefüggő kérdések lelkes és hivatott szószólóira találunk a lap munkatársaiban ezután is, melegen ajánljuk egyházi hatóságaink pártfogásába s néptanítóink jóakarátába a hasznos és derék vállalatot. Előfizetési ára negyedévenként 1 frt, mely Budapestre Mehner Vilmos könyvkiadóhivatalába (I V Papnövelde-utca 8. sz.) küldendő.

= **A vallás- és közoktatásügyi miniszter** az egyházi és iskolai hatóságoknak körlevél útján figyelmébe ajánlotta a budapesti «Magyar fém- és lámpaáru-gyár részvénytársaságnak» megrendelések által való pártolását.

—

HIVATALOS RÉSZ.

16—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett vóldorfi egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: terjedelmes gyümölcsös kerttel ellátott lakás és egyházhatósági becslés szerint 304 frt. 83 kr, melyből 140 frt 43 kr. készpénz, a többi termény. A megválasztandó köteles egy évi javadalma felének 75%-át s az évi járulékokat az egyházmegyei gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap jan. 31. Folyamodványok nagytiszt. Menyhárt András esperes aához intézendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.
Kolozsvártt, 1891. jan. 6.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

15—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett dobói egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gyümölcsös kerttel ellátott lakáson kívül egyházhatósági becslés szerint 178 frt 25 kr, melyből 120 frt készpénz, a többi termény. A megválasztandó köteles egyszermindenkorra 20 frtot, s azután az évi járulékokat az egyházmegyei tanítói gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap febr. 5. Folyamodványok nagytiszt. Menyhárt András esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Sz.-Udvarhely.

Az erdélyi ref. püspöki hivataltól.
Kolozsvártt, 1891. jan. 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

18—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett oláh-déli egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint 165 frt 90 kr, mely javadalom felerésze a nyugalmazott lévita-tanítót illeti, annak élete tartamáig; a mélt. Ig.-Tanácstól a nyugalmazott tanító életében 100 frt s azután 50 frt évi államsegély.

Pályázati határnap febr. 5. Folyamodványok nagytiszt.

Kovács Elek esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára, u. p. Dicső-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1891. jan. 6.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök,

3015—1890.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollégium m. tt. Előljáráóságának.

A «magyarországi néprajzi társaság» azon kéréssel fordult hozzánk, ajánlanók hivatalos közlönyét, az «Ethnographiát» hatóságaink és intézeteink támogató figyelmébe.

Az említett folyóirat tartalmassága, tudomásunk szerint, bármely hazai szakfolyóirattal kiállja a versenyt; tartalma bő anyagot szolgáltat iskoláink legfontosabb tantárgyainak élénkítésére, szemléltetésére és nemzeti szellemben való tárgyalására, azonkívül pedig a társaság csak úgy tudja betölteni dicséretes feladatát, hazánk népeinek eredeti vonásait, ősi hagyományait összegyűjtani, még mielőbb azok nyomtalanul elenyésznének, ha kellő anyagi és erkölcsi támogatásban részesül, ennéltozva szívesen teljesítjük a társulat kérését és e célból felkérjük a m. tt. kollégiumi Előljáráóságot, méltóztassék az «Ethnographia» című folyóiratot, a melynek évi előfizetési ára 3 frt, a tanárikar figyelmébe ajánlani.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1890. december 22.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

3113—1890.

FELHÍVÁS.

Az országos közalap kezelésével az egyházmegyek és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak által megbízott esperes vagy pap fiaihoz.

A hivatalos lap múlt évi 16-ik számában 965. sz. a. közzétett körrendelettel felhivattak a kezeléssel megbízottak, hogy az országos közalap felhajtásáról szóló kimutatásokat minden évben december hó 1-ig küldjék be Ig.-Tanácsunkhoz. Miután ezen felhívásnak csakis két megbízott tett eleget: felhívjuk a késedelmező megbízott fiait, hogy a jelzett kimutatást haladéktalanul küldjék fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1890. december 24.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Január 15.

3. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az idei zsinatról.

III.

A nélkül, hogy a már közkézen forgó három javaslat tüzetes birálatába kívánnánk ez uttal bocsátkozni, célszerűnek látjuk mégis, legelőbb azokra a főbb s elvi jelentőségű ujitásokra nézve tájékozni olvasóinkat, a melyeket az albizottságok céloznak.

A mi először is az alkotmányos szervezetre tartozó módosításokat illeti, ezek között a leglényegesebb a közigazgatási pörös ügyek elintézésének szabályozása. A javaslat e teendők végzésével az egyházmegyei és egyházkerületi tanácsokat kívánja megbizni, s ezek körébe utasítja azokat a vitás kérdéseket, a melyek az egyházközségi választások, az anya-, társ- és leány-egyházak közigazgatási viszonyai fölött támadhatnak; a vagyon-megosztás ügyében való differenciákat az ujan alakult és a régi egyházközség között; a javadalmak kiszolgáltatásának, mértékének, minőségének, a használt földek és épületek gazdasági rendszerének, használati módjának és javításának eseteit; az egyházi hivatalosok javadalmainak az előd és utód közötti megosztását; az adó-ügyi és a választó-jogosultság iránti fölebbezéseket; a gondnokok és presbiterok felelősségének megállapítását s általán, a presbiterium oly határozatai elleni fölebbezéseket, a melyek a tisztviselőknak és egyháztagoknak közigazgatási konkrét ügyeit illetik.

Gyökeres módosítást ajánl az albizottság az egyházközségi közgyűlés (ösgyűlés) jogai egy részének a presbiterium hatáskörébe való átutalásában, hivatkozva arra, hogy a kisebb számú s választott tagokból álló testület alkalmasabb az ügyek célszerű ellátására s intézkedéseikért könnyebben felelősségre vonható s még gyökeresebbet abban az indítványában, hogy a népesebb, több terhet hordozó és intelligensebb egyházközségeknek több jogot kíván az egyházmegyei és

egyházkerületi közigazgatás körében részökbe juttatni.

Végül, proponálja az albizottság az árvákról és özvegyekről való intenzivebb gondoskodást s törvénybe kívánja iktatni a konventi képviselőknek az egyházkerületi közgyűlések, nem pedig a presbiteriumok által való választását, megszüntendő azt az eltérő gyakorlatot, melyet e tekintetben a különböző kerületek követnek.

E vázlatos ismertetésből is kitetszik, hogy a reformok, melyeket az egyházalkotmányi albizottság tervez, különösen a mi illeti a Királyhágón túli testvér-szuperintendenciákat, sok tekintetben lényegbe vágók s némely pontban közeledők a mi erdélyrészi formáinkhoz.

Szintén lényeges ujitást ajánl a papválasztásra nézve a másik albizottság. Tudjuk, hogy a Királyhágón túli egyházkerületek a zsinat előtt nem ismerték a kijelölést, a próba-szónoklatot s az egyházközségek osztályozását is külön-külön s egymástól nagyon eltérő szempontok szerint hajtották végre s még azon felül, az egyes egyházkerületek, sőt egyházmegyék is, az elzárkozás rendszerét követték egymás irányában, a papok s még inkább a káplánok választhatóságára nézve. A zsinati törvény, tehát, mely a papválasztásra nézve az egységes eljárást s még azon felül a kijelölést is megállapította, nem csoda, ha sokhelyütt ellenzésre talált, annyival inkább, mert tagadhatatlan, hogy a kijelölés rendszere sok visszaélésre és igazságtalanságra is nyithat alkalmat, bár, viszont, a teljes szabad választás még több és nagyobb veszedelemmel jár.

A javaslat e két szélsőség között a közepet választja s megtartja az egyházközségek osztályozását és a jelöltek minősültségének fokozatok szerinti megkülönböztetését; megengedi a meghívás útján való választást, a négy egyházmegyei és három egyházközségi küldöttből alakult lelkészválasztási bizottság ajánlottai közül,

az egyházközség egyhangu határozatával, vagy ha ez el nem érhető, az ajánlottak megismerésére szánt egy hónap multán, az egyhangu megállapodás ismételt megkísértésével, vagy pedig aztán, pályázat útján, s ez esetben a javaslat a papválasztási bizottságot nem csak arra jogosítja föl, hogy a nem minősült, valamint a fegyelmi kereset alatt álló pályázókat mellőzze, hanem arra is, hogy szavazattöbbséggel és jegyzőkönyvre vett nyílt okadatolással egy, legfőlebb két pályázót kizárjon a jelöltek sorából, ha «esetleg megválasztását az egyházra nézve bármi tekintetben károsnak, vagy veszélyesnek találja,» a mi ellen, azonban, a kizárt és az egyházközség felelbezzhet a püspökhez, a ki végérvényesen dönt. A javaslat, továbbá, a próba-szónoklat tartását is mellőzni kívánja, általában a választókra bizván, hogy leendő papjuk felől maguknak meggyőződést szerezzenek s csak éppen kivételesen akarja megengedni a presbiteriumnak, hogy az összes választók legalább harmadrésének kívánságára, legfőlebb három pályázót a maga személyes bemutatására és egyszeri szónoklat tartására meghívasson, nagyobb biztonság okáért, azonban, arról is gondoskodván, hogy a meghívott jelöltek még az isteni tisztelet tartásának napján eltávozzanak az egyházközségből s általán a jelöltek oly közeli egyházban ne fűgáljanak, a hol a választók meghallgathatnák.

A javaslat figyelme arra az esetre is kiterjed, a midőn a választók az így előkészített választást megejteni nem akarnák s egy ismételten meghiusult kísérlet után, a pályázók közüli választás jogát az egyházmegyei közgyűlésre kívánja ruházni. Ha a választás lefolyását ily körülmény nem gátolja, megtörténik a szavazás és pedig titkosan, személyesen beadott szavazó-lapok útján. A választás lefolyására nézve is jogorvoslatra nyújt alkalmat a javaslat, a döntést az esperesre, illetőleg az egyházmegyei közgyűlésre bizván, míg a fegyelmi esetek elbirálását a fegyelmi törvényszékekhez utalja. A javaslat, végül, az özvegyárvai kegyév határozmányairól szól, az egy évet, szükség esetén, másfél évre is kiterjesztetni ohajtván s azon felül gondoskodik arról is, hogy az előfordulható különböző esetekben minő részlet illesse a papi javadalomból az egyházmegyei, vagy egyházkerületi s esetleg a fölállítandó egyetemes gyámintézetet.

Ez uttal csak az egyszerű ismertetésre kívántunk e közkézen forgó javaslatokkal szemben

szoritkozni, annyival inkább, mert még hátra van az egyes albizottságok és a teljes előkészítő bizottság, valamint majdan az egyházkerületek, meg a konvent körében való tárgyalás, sőt, mint halljuk, némely egyházkerület is csak az egyházmegyék beveendő véleményei alapján készül a javaslatokat tárgyalni. De bár időelőttinek tartanók már most a hozzászólást e javaslatok egyes pontjaihoz, föntartjuk jogunkat, hogy egyik-másik fölmerített kérdéshez alkalmilag hozzászóljunk, mind az egyetemes egyház, mind a mi egyházkerületünk szempontjából.

Szász Béla.

Az „Elkeresztelések.”

(Vége.)

A rom. katholicizmus korlátoltsága, azonban, azt hozza magával, hogy menedéket, avagy kibuvó ajtót keresen saját egyházának oly egyetemes eszméje ellen is, melyet nem lehet beszorítani a pápista egyház kemény páncél-burkába. Ez történt az eretnek-keresztés elismerésével is. Felállították azt a tételt, hogy az eretnek-keresztés érvényes ugyan, de nem kielégítő az idvességre és az, a ki egyszer bárhol megkereszteltetett, az jog szerint örökre a római egyháznak van alája vetve; olyan, mint az elszökött rabszolga, ki mindig sajátja az urának. A magyarországi ultramontánizmus, nagy meglepetésre, ezt a kibuvó ajtót még ez ideig nem csapkodta valami mérgesen, csak ugy simán, alig észrevehetőleg lebbent rajta keresztül; volt annyi elismerésre méltó gyöngédség benne, hogy a mi keresztelési aktusunkat nem nevezte protestáns mosakodásnak és nem deklaráta a megkeresztelt gyermek homlokára sütött rabszolga-bélyegnek, mely csak akkor enyészik el, ha pápista lesz. Irányt adó tudósai sokat emlegették s emlegetik ugyan, hogy ők nem adnak paszszust a pokolba, a megkereszteltet nem szolgáltatják ki a farkasoknak, de mindez csak az anyakönyvi kivonatokra, nem pedig a keresztés szákramentumára vonatkozik s így, minden fenhéjázó követelések mellett is, kénytelenek elismerni, hogy az egyetemes, a valódi katholicus egyház, melynek a protestáns egyház is élő organuma, nagyobb, mint a római s hogy a kuriai döntvények nagyon is helyes dogmatikai álláspontra helyezkedtek, midőn ezt birói ítélettel szentesítették.

Látni való, hogy ebben az elkeresztelési háboruban egy oly egyetemes kereszttyén elv jutott diadalra, melyet éppen a rom. kath. egyház tartott fenn és őrzött meg a protestánsok számára. Hogy a katholicizmus a kereszttyénség egyik legéletrevalóbb elvéhez hűtelen lett s ez által magának oly sok kellemetlenséget okoz, ezzel a protestántizmus nem sokat törődik s egykedvű mosolygással veszi tudomásul a rom. kath. theologia azon naiv kijelentését, «hogy midőn a kath. egyház a protestáns keresztéséget elfogadja, épp oly kevésbé ismeri el a protestántizmust, mint az igaz egyház részét, vagy az abba átvezető utat, mint a hogy a zsidóságot, vagy pogányságot, mint ilyent az által nem ismeri el, hogy egy zsidó, vagy

pogány által a leghelyesebb intencióval végrehajtott keresztiséget érvényesnek tartja.»

Erre a korrekt római szellemben és stílusban kijelentett kath. theologiai nézetre még nem hivatkozott ugyan ily mereven a hazai ultramontánizmus, mert a bábák keresztelése melletti kardoskodást azzal egy jelentésűnek én sem tekintem; sőt fel sem emlitettem volna, ha az intentio faciendi, quod facit ecclesia álláspont farizeusi jellege annak megemlítését szükségessé nem tenné. Nagyon is érzi a rom. kath. egyház azon szabadelvű határozatának nyomasztó hatását, mely a keresztiséget általános érvényűnek deklarálja, ha az az apostoli forma szerint az atyának, fiúnak és szent léleknek nevébe történt, mert az eretnek keresztiség elismerése által kénytelen egy a római egyházon túl létező egyházat is elismerni, mely nem szorítkozik a pápa alatti engedelmességre, hanem mindenütt van valami belőle, hol a Krisztusra hivatkoznak és a szentlélek ajándékait kezelik. De mivel a szentlélek ajándékainak kiömlését és kezelését ők nem udják, vagy nem akarják megérteni a püspöki successió szakadatlan csatornája nélkül, farizeusi elbizakodottsággal gúnyosan tüntetnek a protestáns papok ellen, hogy a keresztelést hanyagul teljesítik s az nem egyéb, mint protestáns mosakodás, ha azonban, azt egy pogány, zsidó, vagy szaracen hajtja végre in nomine patris, filii et spiritus sancti, akkor a lelkiismereti aggodalmak eszökbe sem jutnak. A protestáns felfogás sokkal mélyebb jelentőséget tulajdonít a keresztiségnek, mint hogy megelégednék a rom. egyház opus operatum féle eljárásával, éppen ezért csak azon keresztiséget ismeri el érvényesnek, melyet a szákrámentumok kiszolgáltatására hivatalosan kibocsátott s erre felhatalmazott szolgálói végeznek.

Sokat és különböző variációkban foglalkoznak túlról azon protestáns felfogással is, hogy a szákrámentum és így a keresztiség is csak hit által hatályos. Ha így van, mondják ők, akkor a keresztiség szákrámentuma az öntudat nélküli gyermekre nézve semmi becsnel nem bír, mert annak még nincs hite. Természetes, hogy a keresztiségi aktus, mint ilyen által, az öntudatlan gyermek sem újjá nem születik, sem a szentlelket nem veszi, sem bünei el nem töröltetnek, sem az ördög ki nem szalad belőle, szóval, rajta semmi lényeges változás nem történik. Nem is ezekért keresztelünk, hanem azért, hogy ezen ünnepélyes aktus által a gyermeket a keresztényiségre, legmagasabb emberi méltóságára felszenteljük, eljegyezzük. E keresztényiség, mint Haase igen szépen fejezi ki, «csak akkor teljeseedik be, ha a hit hozzá járul, nem csupán teljes protestáns tudatában, hanem már akkor elkezdődve, mikor a gyermek keresztényen erkölcsökben felnő és az első keresztényen érzés az ő gyermeki szívét átérzi, mert már akkor a keresztiség hatása nem bűverővel bír, hanem a minnek lennie kell, erkölcsileg vallásos.»

Azt a szemrehányást is éreztetik velünk, hogy nekünk nincs is jogunk keresztelni, mert nem mi, hanem a római egyház vette az urtól a megbízást és ez a megbízás a püspöki folytonosság folytán kizárólagosan őket illeti meg. Ezt komolyan hiszik s többé-kevésbé elburkoltan hirdetik is. Csöndesen lehetnek, mi e hitökben nem háborgatjuk, de támaszkodva az urnak azon hozzánk is intézett szavaira: «menjete el azért és tanítsatok

minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevébe» (Mat. 28. 19.) az ur megbízásából keresztelünk, mert vele a római egyházon kívül is közösségben érezzük és tudjuk magunkat, és mert fenn kívánjuk tartani azt a szép szokást, mely, miként Haase mondja, «mihelyt egy ember született, az egyház természetes halhatatlanságában, benne egy született keresztényt üdvözölve, semmit sem tart oly fontosnak, mint hogy őt a legmagasabb emberi rendeltetésre felszentelje és így a magával jól tehetetlen gyermeket az ő magas jogosultságával azoknak kezeibe visszahelyezze, kiknek a természet által sajátja.» A gyermek, kétségen kívül, a szülők sajátja; de a doroghi eset által érvényre emelt pápista nézet szerint, mely hitcikkre támaszkodik, a rom. kath. pap által megkeresztelt gyermek nem a szülők, hanem a rom. egyház sajátja, ő rendelkezik felette, úgy hogy azt a protestáns szülők karjaiba csak azon esetben helyezik vissza, ha pápisták lesznek. Ezt nevezik ők a szülők természetes jogának, lelkiismereti szabadságnak. E szerint, a szülőknek nincs, csak a rom. egyháznak van lelkiismerete s az 1868. évi 53. t.-c. és az erre alapított febr. 26-ki rendelet ezt a lelkiismereti szabadságot rabolta el, ezt a lelkiismereti szabadságot védelmezik, mikor nem adnak paszszust a pokolba, nem szolgáltatják ki a gyermeket a farkasoknak, azaz, protestáns szülőiknek. Legszelebben fejezve ki, ez a szülők természetes jogának merész arcul csapása, annak erőszakos elrablása Csak önmagukat kompromittálják tehát, midőn fenhangon dicsekszenek, hogy ők egy protestáns lelkeszt sem hurcoltak törvény elé. Nem ám, mert a kik testületi szervezetüknek megfelelőleg folytatják az ilyen üzelmeket, azok eo ipso kerülnek a törvények csarnokait. Ugy de, mondják ők, a protestáns papok is raboltak és még is panaszoltak. Ha igen, ezt is, azt is saját szakállukra és felelőségükre tették, azzal a protestántizmus szolidaritást nem vállal, sőt büntetésre méltónak itéli, mint hitelveivel ellenkező cselekedetet. Ez pedig nagyon is különböző két dolog. Éppen ezért a herceg-prímás ő eminenciájának azon állítólagos kijelentése, «hogy a mostani kultur- (?) harcot is csak a református papság provokálta vallási türelmetlenségével», nem egyéb, mint a szerecsen mosdatása és viselkedése azt sejteti, mintha a vatikáni zsinat alkalmával tanusított nemes és felemelkedett magatartását, annyi év után, a református papság gyanúsításával s az állami törvényvel szemben elfoglalt álláspontjával akarná ellensúlyozni. Akkor nyílt titok volt, hogy több bibornoki kalap vázrakozott a kedvelt fiakra s ezek között szerették volna látni ő eminenciáját is, de a többi ellenzéki püspökökkel kegyvesztetten, bibornoki kalap nélkül távozott Rómából.

Végezetre, megemlítem, hogy a hazai rom. kath. papság a törvény kijátszásának, mely felér egy kisebb szerű interdiktummal, mily elmés módját találta ki. Mozgalmat indítottak ugyanis, hogy a törvény áthágásáért kiszabott büntetést nem fizetik meg, engedik végrehajtásra jutni, a lefoglalt tárgyakat hivaikkal megvásároltatják, mikor ez uton semmiök nem lesz, börtönbe mennek, mint a hitnek dicső martirjai, mert inkább engedelmeskedtek istennek, azaz, a római pápának, mint az embereknek, azaz, az állam törvényeinek. Természetesen, nem marad

el a hivekhez intézett ezen bátorítás: «Példát adtunk nektek, ti is hasonlatosképpen cselekedjeteek.» Ehhez nem kell kommentár.

Horváth István,
bürkösi ev. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 11.

Elnök b. Bánffy Dezső, főgondnok; jelen vannak dr. Kolozsvári Sándor, Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, Parádi Kálmán, dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal, Szász Béla.

Az időközben elnöki úton elintézett s jóváhagyott ügyek közül fölemlítjük, hogy ő felsége a hétfalusi egyházközségnek templomépítésre legkegyelmesebben száz forintot adományozott s hogy az egyházkerületi theologiai akadémiára és paedagogiumra ujabban a brád-ribicei egyházközség és az erdővidéki egyházmegye 100—100 frt, Parádi Kálmán 50 frt. alapítványt ajánlott föl, Zajzon Mihály esperes, pedig, e minőségben való szolgálata idejére, évi öt frtnyi járulékot.

A közalaphoz segélyért folyamodók kérvényeinek átvizsgálására és véleményes előterjesztésére kiküldött állandó bizottság elnöke távol levő főt. püspök aa. levén, helyébe az elnökség vitelére dr. Kolozsvári Sándor kéretik föl, dr. Sárkány Lajos számvevő aa. szintén fölhivatván, hogy a bizottságban, mint szakértő, részt vegyen.

A domokosi egyházközség, hol állami iskola van, de a helyiséget számára polit. község köteles szolgáltatni, egy iskola-háznak alkalmas épületes telket akar megvenni, hogy aztán kellő átalakítás után, a községnek bérbe adja. Az ügylet abban az esetben kedvezőnek ígérkezik, ha a politikai község a megajánlottnál nagyobb bért biztosít, az Ig.-Tanács, tehát a bér fölemelésének kikötésével, jóváhagyja a vásár-szerződést.

A zilahi kollégium, korábbi figyelmeztetésre, ismét egy távolabb fekvő s így nehezen gondozható rész-jóságocskáját tette eladóvá, melyért elfogadható ár ajánlatván, az Ig.-Tanács engedélyezi az eladást, kikötve, hogy a befolyó összeg alaptőkeképpen kezeltesék.

A m.-valkói egyházközség egy követelés fejében árverésen megvett fekvőjét, mely alig jövedelmez valamit, el kívánja adni s a vételárt mellék-épületekre szándékszik fölhasználni. Az Ig.-Tanács jóváhagyja a szerződést, de a behajtott követelés az egyházközség és a kepeváltó alap tulajdona levén, elrendeli az illető tőkék visszahelyezését, utasítván az egyházközséget, hogy az építkezést folyó jövedelméből, avagy rovatál utján fedezze. — A fogarasi egyházközség egy hasonló előzmények után szerzett belső telkét szintén eladóvá tevén, az előnyös szerződés jóváhagyatik.

A dézsaknai állami iskolában a vallást és vallásos énekeket a pap és kántor tanítják s ez utóbbi viselkedése ellen kifogás merülvén föl, az iskolai gondnokság a saját hatáskörében akarta ez ügyet elintézni. A tanfelügyelő, ehhez képest fölkéretett; hogy a gondnokságot utasítsa a szabályszerű eljárásra, valamint arra is, hogy a jelzett tantárgyak számára a lehetőségig több idő állapítassék meg a tanrendben.

A köbölkuti egyházközség épületei javítására kívánja br. Bánffy Kata-féle száz frtos alapítványát fordítani, mit az Ig.-Tanács csak abban az esetben hajlandó engedélyezni, ha az alapítvány visszahelyezése biztosítottatik.

Az udvarhelyi kollégium több kisebb alapítványi összeg törlésére kér engedélyt, melyek régebbi idejű ajánlatokképpen szerepelnek egyes egyházak nevében a számadásokban, de melyekről igazoló okmányok nem állanak a kollégium rendelkezésére. Az Ig.-Tanács, meghajolva a kényszerűség előtt, engedélyezi az illető követelések törlését.

Az ilyefalvi egyházközség kepe-alapjának takarékpénztárban gyümölcsöző tőkéjéből építkezésre kívánván bizonyos összeget fordítani, a kölcsön, visszahelyezés föltétele alatt, fölvehető.

A közoktatásügyi miniszter saját hatáskörében azt tapasztalván, hogy a középiskolai magán-, pótló- és javító-vizsgálatoknál nem gyakorolják a kellő szigorot, fölbivja hatóságunkat a szükséges intézkedés megtételére. Igazgató-Tanácsunk előtt e tekintetben határozott adatok nem fekvődvén, egyenes intézkedést nem tehet, de közli kollégiumainkkal a miniszter leiratát, azzal a megjegy-zéssel, hogy a mennyiben körükben fordulnak elé ilyen esetek, járjanak el szigoruan.

A Bethlen-kollégium tanárainak özvegy-árvai nyugdíj-szabályzata, most már beérkezvén a korábban bekért adatok is, ellátatik a jóváhagyó záradékkal. Megjegyezzük, hogy az alap vagyona ez idő szerint 12,897 frt.

Az udvarhelyi kollégium állapotaira a miniszteri látogatók több megjegyzést tevén s e megjegyzések közöltetvén az előjárósággal, az orvoslás érdekében tett intézkedések bejelentetnek a miniszternek. E szerint, a hiányzó tornacsarnok pótlására szerződés kötött az ottani áll. főreáliskolával a helyiség használata iránt, melyet a miniszter, mint a reáliskola főhatósága, szintén jóváhagyott. Egy másik kifogás volt, hogy az intézet tisztogatását a szolgáló-tanulók végezték, minek elhárítására a kollégium szolgáló állomást rendszeresített. A legsúlyosabb megjegyzés a rendes tanárok számát illeté, miután a törvény követelte 9 r. tanár helyett csak 7 műkődik. Az előjáróság e hiányon saját erejéből segíteni nem tudván, megokolt folyamodványt terjeszt, hatóságunk, illetőleg, az egyetemes konvent útján a miniszterhez, melyben, egyszer s mindenkorra 10,000 és évi 7000 frt rendszeresített államsegélyt kér. Az Ig.-Tanács ajánlattal terjeszti föl e folyamodványt, a miniszternek pedig mind-ezekről jelentést tesz.

Maros-Tordamegye kir. tanfelügyelője arra kéri hatóságunkat, hogy gondoskodjék, a tanórák pontos kitar-tása érdekében, hogy az iskolák szerezzenek csöngety-tyüt az órák jelzésére, a n. n. különösen oly község-gekben van szükség, a hol torony-óra nincs. Hason-lóképpen intézkedést kér arra nézve, hogy a meter-rend-szer ismertetésére komolyabb gondot fordítsanak a ta-nítók, mert a falusi iskolákban még mindig a régi mérté-kek szerint számítanak. Az Ig.-Tanács körlevélben utasítja az iskolai hatóságokat e hiányok pótlására.

A theologiai akadémia tanári kara vett fölhívásra véleményt ad a középiskolai vallás-tanárok kvalifikációjának szabályozására nézve. A vélemény megállapítja a követelményeket, de rámutat arra a körülményre is, hogy

a kollegiumok jobban javadalmazott papi állomásokkal rendelkező egyházközségek kebelében székelvén, e papok célszerűen volnának vallás-tanárokkul alkalmazhatók. Az Ig.-Tanács a javaslatot véleményadásra közli a kollegiumokkal,

A színei körlelkész más állomásra választván meg, az esperes kérde, ha ő megadhatja-e részére a fölmentést, megjegyezve, hogy ez idő szerint a színei körlelkész adminisztrálja a kackói körlelkészséget is. Az Ig.-Tanács kimondja, hogy valamint a mandatumot, a fölmentést is csak hatóságunk adhatja meg, mihez képest bevárható a kackói körlelkész kinevezése, a mi amugy is legközelebb megtörténik.

A patai körlelkészség szervezésének előmunkálatai be levén immár fejezve s a körlelkész részletes utasítása is megállapítottván, t. Kis Péter, patai pap aa, körlelkészsé kineveztetik, ő levén köteles a tanítást is végezni.

(Vége köv.)

É—n.

Az egyházmegyékből.

A kovásznai ref. egyház ujesztendője.

Nagy lelki örömmel ment fel e népes egyház aprajagya az isten házába ez év első napján. Mindenki tudta, hogy ekkor kerülnek felolvasásra az adakozók nevei és mindenki kíváncsi volt: vajjon mivel gyarapodott ezen egyház a lefolyt esztendőben, a mely mindig «arany-betűkkel» lesz beírva a kovásznai ref. egyház történetének lapjain. A jelenet, a mi ekkor történt, nagyszerű, sőt mondhatom, páratlan. Méltó arra, hogy megörökíttessék a Prot. Közlöny hasábján is. Méltó arra, hogy feljegyeztessék, mert a kálvinista nép buzgóságáról, egyházunk iránt való nagy szeretetéről hangosan beszél. Méltó arra, hogy anyaszentegyházunk többi gyülekezetei is példát vegyenek tőle. Olvassuk azért az aranykönyvet. Az «Aranykönyv» első lapján ez áll: «Vajna Károly Lászlóé, káplár, 30,000, írva harmincezer o. é. forintnyi adománya a kovásznai ref. egyház kepeváltási alapjára. Ajándékozta 1890 ben.» Hogyan? Egy egyszerű székely ember 30,000 forint értéket ad egy ekkiézsianak? Igen! Tényleg át is adta «még életében, visszavonhatlanul, teljes megnyugvással, a haszonélvezeti jognak haláláig való fentartásával.»

De hát, ki ez a Vajna Károly? Egy székely katonacsalád gyermeke, ki ezelőtt 69 évvel született és szülőitől két és fél hold földet és négy kereket örökölt. A székérbe való négy kereket a község négy legszegényebb emberének elajándékozta és így két és fél hold földdel kezdett életet. Egész a fősvényességig takarékos volt. Nélkülözött, fáradhatatlanul munkálkodott. Azután, egy kis specerei-kereskedésre tett szert. Mikor már együtt volt az első ezer forint, szerencsés vállalatokba fogott és a mint most kiderült, 30,000 forint értéket gyűjtött össze. Később házasodott meg. Felesége két évvel ezelőtt halt el. És az ő felesége, Csutak Erzsébet, halála előtt végrendelet csinált, mely szerint a saját vagyonának $\frac{1}{5}$ részét, cirka 1200 frt értéket hagyott szintén a kovásznai egyháznak. Gyermekek nem voltak. De most már nagyon sok van, mert az egész kovásznai ref. egyházat gyermekévé fogadta, segítvén, hogy az a nagy adó, mit kepenek neveznek, az egyháztagnak vállairól levétessek.

A 30,000 frt értékéből 14,000 forint készpénz és 16,000 frt érték földbirtokban. Ezen év január 1-ső napjától kezdve az egész alapítványt a kovásznai ref. egyház kezeli és a kamatokat, meg a földek tiszta hasznát a nemes alapítónak évenként kétszer átszolgáltatja.

Az alapító továbbá megígérte, hogy az összes átiratási költségeket fedezni fogja és végre, mult év szeptemberében alakult «kovásznai fürdő-részvénytársaság» részvényeiből 20 darabot vett 200 frt értékben, és azokat egyenesen a kovásznai ref. egyház kepeváltási alapjára iratta.

Vajna Károly urnak e nagyszerű alapítványáért az Ig.-Tanács egy valóban remek leiratot küldött, mely szerint az alapító ezen szép alapítványa által «Az egyházakat alapító dicső emlékü patronusaink sorába emelkedett.» Az orbai ref. egyházmegye 1890. dec. 16-án tartott közgyűlésén, Földes György egyházmegyei főjegyző indítványára, Vajna Károlyt az orbai ref. egyházmegyei közgyűlés «örökös tiszteletbeli tagjává» választotta. És a kovásznai egyház sokszor és sokképpen adta jelét nagyrabecsülésének Vajna Károly irányában.

A nagy alapító után az Aranykönyvben következnek töméntelen sokan, összesen 725 egyén, a kik a mult évben kisebb-nagyobb összegeket áldoztak az egyház javára, összesen cirka 1,200 frt értékben. Egy nagyszerű új orgona, mely pár nap mulva átadatik a használatnak, keresztelesi kancsó, urvacsorai edények, szószék- és urasztali terítők, új perselyek, urvacsorai kenyér és bor egy egész évről, szép biblia-tartó és sok minden kisebb ajándék mutatja, hogy az «Aranykönyv» nagyon praktikus dolog és minden papnak ajánlható.

Örült a lelkünk, köny csillogott szemekben, midőn az isteni tisztelet végén egy teljes órán át olvastam az ajándékozók neveit és ajándékaikat. A nép, mely zsufozásig megtölté szép, nagy templomunkat, csodálkozott, könyezett, lelkesedett.

Istené legyen érte a dicsőség, hogy e szép gyülekezetben, mely pusztulásnak indult volt, ily páratlan dolgot cselekedett az ur egy rövid év alatt!

Fejezzük be az újévi tudósítást főtiszt. Szász Domokos püspök urnak gyülekezetünkhez küldött remek leiratával:

«Nagy lelki örömmel értesültem arról, hogy azon egyházközségünkben a közelmúlt évek sötét borját új élet hajnalának sugárai ragyogják be s oszlatják. Nem is tudom szavakban kifejezni azt az édes örömet, mely e jó hír hallatára áthatja az én szívemet, ki meleg szeretettel csüngök azon egyházközség javán, fölvirulásán. Lélekben leborulva, hálát is adok a szabadító istennek, ki szent lelke által meghihlette ott a sziveket és csudálatos dolgokat cselekszik. Mert, a vallásos életnek ama föllendülése s az áldozatkész buzgóság ama ritka mértéke, melynek jelenségei azon egyházközségünkben napról napra láttatnak, mind az istentől valók, ki vezérli a szivek indulatait, mint a vizek folyásait; lever, vagy fölemel, sújt, vagy áld, a mint bölcsesége jónak látja. Az istennek küldöttje ott az a fiatal férfi, ki nekem az urban kedves szolgatársam, kinek szavára megnyilatkoznak a szivek s a gazdag kincseit, a szegény filléreit nemes vetélkedéssel hozza áldozatul az urnak szent oltárára. Legkedvesebb kötelességemet, teljesítem, midőn ezért neki, bár még rövid időre terjedő de istentől megáldott szolgálatteteleiert főpásztori elismerésemet nyilvánítom, és mindazon buzgó hiveknek, kik istentől

nyert javaik különböző mértéke szerint a megdicsőült áldozók fénylő soraiba lépve, az urnak élő egyháza iránti szeretettől indítva, ezen egyházközség javára eddig áldoztak, s bizonyára ezután is áldozni fognak: legmelegebb köszönetemet fejezem ki.»

Adjon Isten erdélyi anyaszentegyházunk többi gyülekezeinek is ilyen boldog újvetet! Ti pedig, atyámfiai, csak haladjatok előre Istennek nevében!

Kovácszna, 1891. jan. 4-én.

Szöts Gerő,
Kovácsznai ref. lelkész.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

VII.

Torda és Egyházfalva községeknél paptartás ügyében 1670. hozott végzés.

Deliberatum Synody Generalis Marus-Vásárhely habita 1670, die 17 junii.

Hogy scindaltassanak egyházfalvi és ó-tordai uraimék Ecclesiájok, meg nem engedtetik semmiképpen, az jövőben is hogy ut nyiljék arra, teljességgel alienusok vagyunk. Igéretünk szerint, az mint Udvarhelyen megigértük, az két praedicator tartás megengedtetik, melyhez ragasztjuk: az fizetés pedig immáron megszorodván, kétfelé osztassék. Innepnapokon és vasárnapokon együtt legyenek, árvizeken kívül akkor hogy külön menjenek, megengedtetik. Az predicatorok peniglen egy gradusban lévén, alternatim szolgáljanak.

(L. S.) Per manum jurati Notarii publici
Gaspar Nagy Tiszabecsi.

Teleki levéltár 346. l. sz. a.

VIII.

Protestatio Tordensis in Synodo Generali. M.-Vasarhelyin habita 1670. 18 junii.

Nemes Péter és Nagy István tordai ecclesia küldöttei protestálnak a deliberatum ellen, hogy papot egynél többet tartani nem akarnak az ecclesia kicsiny fizetésére.

Lásd ez ügyben egy későbbi deliberatumot ugyanezen lap 1886. évi XVI. évfolyam 51. szám 472. lap.

Kovácsznai Péter, 1668—1673-ig erdélyi ref. püspök, levelei 1666—1672-ig.

Kovácsznai Péter előbb várad pap, s Várad bevétele után, 1660. aug. 28., melynek átadásáról szóló pontokat Szalárdi János történészszel együtt készítette, Kolozsvárra jött várad ecclesiának több menekülő tagjával s itt telepedett le, bár a mint Szenci Kertész Ábrahám várad nyomdászhoz írt fogalmazványából kitünik, előbb Torda városa volt kijelölve a menekülteknek telepedési helyül. 1668. kolozsvári pappá választott. Teleki Mihályval, Erdély akkori első kormányférfiával, folytonos levelezésben állott az egyházi és iskolai ügyeket illetőleg. Ezen itt napfényre hozandó levelek közül a három első szól a várad elpusztult ecclesia vagyonának, mint nyomdájának, (melyen a Károlyi Gáspár fordította bibliát Szenci Kertész Ábrahám nyomtatta) szent edényeinek és harangjának összeszerzéséről, felkereséséről, elhelyezéséről; a negyedik levélben válaszol Telekinek, fia temetésére hívó levelére; az 5, 6, 7, 8, 9, 10. levelekben papok ajánlása- és választásáról s egyéb egyházi és iskolai ügyekről; a 11-ikben értesíti Telekit a S-Patakról kiűzött kollégium Erdélybe érkezéséről, véleményét nyilvánítja annak elhelyezéséről, gondozásáról, s az akadémia föllállítását is

megpendíti újból, melynek tervét Apácai Csere János még 1658. benyújtotta volt Barcsai Ákos fejedelemnek.

I.

Minden idvességés ajándékot közölje az ur kegyelmeddel uram és a kegyelmedével!

Ma, a mi kevés számmal itt vagyunk a néhai várad Ecclesia tagjai közül, mindnyájan conflualván, beszélettünk kiváltképpen négy szükséges Ecclesiánkra néző dolgaink felől: első a typographia; második görgény-szentimrei praedikator kezinel deponált Ecclesiánk sacromi; harmadik Horváth Andrásnál suspicióban forgó eltévedett Sacrom; negyedik Székelyhidán való harangocska, mely a munitiókkal együtt Károlyban (Nagykároly város) vagyon. Az első felől, hogy Szenci uramot (Szenci Ábrahám előbb várad, azután kolozsvári s végre szebeni nyomdász) requirálnak via pacis et charitatis, hogy ő kegyelme már öregséghez közelítvén, arról avagy csak adna valami recognitionalist, holott csak ad usum concredalta volt kezibe ő kegyelmének azt a várad ecclesia, hogy posteritásunk is gondviseletlenséggel ne vádolhatna. a másikat kezünkbe s gondviselésünk alá akarnók venni. 3, a Görgényi (vagy Horváth) András dolga felől kegyelmeddel, a kik közülünk szemben lesznek, beszéljenek. 4, azt a harangocska, kegyelmed uram tempestive urunktól (Apafi fejedelemtől) kérné a tordai ecclesiához. Melyeket nem csak megjelenteni itélnek ő kegyelmek, kegyelmednek, hanem mint annak a jó emlékezetű Ecclesiának egyik kiváltképpen való tagjának s hazafiának, szükségesnek itélnek consensusát elvárni, imponálván nekem ő kegyelmek (a várad ecclesia Kolozsváron levő tagjai), hogy kegyelmednek uram az ő kegyelmek közönséges nevével írják. Minekokáért alázatosan kérem mint uramot, kegyelmedet, jótetszésit, segítségit ne neheztelje kegyelmed nyujtani, melyet cselekedni mind Istennek s mind nekünk kedves dolgot cselekszik. Melyek után az ur kedvesivel s szerelmes gyermekeivel tarsta meg uram kegyelmedet boldogul, szívből kívánom. Kolozsváron, 1666. die 14. junii.

Kegyelmeknek és a Christusnak együgyű szolgálja
Kovácsznai Péter.

Teleki Mihályval.

Eredetije a Teleki-levéltárban 838. sz. a.

II.

Idvességés áldásával áldja meg Isten, Uram, kegyelmedet, szívből kívánom!

Látom én azt, hogy megfogatkoztam én kegyelmed előtt hitelemben, mindazáltal tudván azt, kegyelmednek két füle van, mig egyiket bizodalmason méltatlan vádolásom ellen mentségemre hajlani kívánom! Hason fele igaz és hű szolgálatom bérinek, miről recognitionalisom kezemben, defalcataték. A mi adjudicaltaték pedig, ugy folya: A várad váradbeli sacromokot adják Kovácsznai Péter uram

kezebe Boldai uramék félesztendeig. Én uram ő kegyelmeket semmiről nem solicitáltam, hanem csak arról, hogy a deliberatum szerént legyen nálam félesztendeig, hiszem nálam is elállhat úgy, mint a hol ott áll. Más az, hogy látom én azt, hogy igen nehezen cselekszik ő kegyelmek aziránt azt, a mit tudnának cselekedni s oly gazdag Ecclesiát magam sajátján illő volna szolgálnom? Maga sajátját adja valaki? Én bizony soha egy szóval sem kértem a deliberatio után az adósságot, sem abalienálni ő kegyelmétől nem akartam azt a sacromot, de igen ismervén az embereket, felette tartok a kitudjától. Sok volna azzal terhelnem kegyelmedet, a miért kényszeríttem én irni Belényesi uramnak, tudom, ha kegd. ő kglméve! beszél, levelemből mind engem, s mind magát elegendő módon meg fogja menteni. Boldai és Stepán uramék vonták azt a comissiót a több uraimra. Immár kglmed mindenik részről, meg tudja a gyermek, hogy megverték (sic). A mi az én szívem fájalmát nézi, csudálom a keglmed dolgát, édes k. uram! de hadd legyen, talám a sok formájú bölcsesség attól is megment engem. Legyen az ur isten akarátja, én a miszteriumra hivatattam s ha a mellől elüzetem, nincs mit tennem. Az urnak kegyelme maradjon kegyelmeddel. Kolozváron, 1668. 5. apríl.

Kegyelmednek együgyü komja

Kovácsnai Péter, m. k.

Külcim: Tek. Nemzetes Teleki Mihály uramnak, sat.

Eredetije a Teleki-levéltárban 741. sz. a.

III.

A vigasztalásnak atyja vigasztalja meg uram kegyelmedet!

Kegyelmed szomorúsággal irt levelét szomoru szívvel vettem. Jó, uram, az urnak keze, melyet a fiaknak nem kell megunni, mert mikor itél, tanít, hogy a világgal el ne vesszünk. Romol ugyan a mi külső emberünk, de a belső épül; nem szive szerint ver minket, verése között is nem emészt meg; sőt tetemeink, hogy meg ne romoljanak, alatt veti jobb kezit. A mi uram az én együgyü szolgálatomat illeti, régen orbánc mián a fél lábon végzek el, s itt való rendes szolgálatom is szinte akkora levén rajtam, mindazáltal, ha csak a jó Isten elkerülhetetlen akadályt nem gördit előmbe, azon leszek, hogy kimenvén, a sírókkal sirjak. Ezekután az ur őrizze s tartsa meg uram kegyelmedet kezei között nagyobb és elszenvedhetetlenebbek előtt kedveseivel! Ámen!

Kolozsvártt, 1667. die 24 febr.

Kegyelmednek és a Christusnak együgyü szolgálja

Kovácsnai Péter, m. k.

Kivül cim: Tekintetes Nemzetes Teleki Mihály uramnak Ő kegyelmének, nekem becsületes uramnak.

Eredetije a Teleki-levéltárban 838. sz. a.

(Folytatása köv.)

Közi:

Konc József.

Különfélék.

Felhívás előfizetésre.

Bizalommal kérjük fel lapunk olvasóit, hogy előfizetésüket megtenni és hátralékaikat a multa nézve mielőbb beküldeni sziveskedjenek.

Hítesse el velünk akárki, elfogadható argumentumokkal, hogy e Lapra nincs szükség Egyházkerületünkben; hogy

nem hű tükre Anyaszentegyházunknak; hogy belőle nem nyerhet teljes tájékozást közéletünkről úgy általánosan, mint részleteiben; hogy nem találkozási helye mindazoknak, kik bár különböző úton járva, de a közcélt szolgálják; hitesse el velünk akárki, hogy minden héten egyszer nem e Lapokban dobban össze Anyaszentegyházunk szive; nem egy a hit, a reménység, a szeretet: ha mindezeket el tudják hitetni, mi letesszük tollunkat s hagyjuk másnak az áldozatot.

Mi hisszük, hogy jogunk van az élethez. E hitünket barátainkra építjük. Espereseinknek, gondnokainknak, egyházkerületi képviselőinknek, sokféle nevelő intézeteinknek érezni kell a lelki összetartozás szükségét és azt anyagi és szellemi támogatásukkal táplálni fogják a beállott ujesztendőben is, hogy szolgálatot teljesíthessünk a protestáns felvilágosodásnak, a nemzeti megszilárdulásnak és a magyar hazaszeretnek.

Kolozsvártt, 1891. januárban.

Szász Gerő.

== **A Károlyi-émlékre és alapra** hozzánk küldött adományokról lapunk mult évi 44-ik számában adtunk utolszor számot. Azóta a kutyfalvi egyház részéről küldetett 1 frt, melylyel Egyházkerületünk összes gyűjtése a mai napig **853 frt 88 kr.** Ha a kegyeletes, szép célt nézzük, teljességgel nem dicsekedhetünk ez összeggel, bár meg sem szégyenelhetjük magunkat. Tettünk annyit, a mennyit tennünk lehetett; és tettük azt őszintén, igazán és nemes érzelmeiktől indítva. De, a cél még elérve nincs. A Károlyi szobra áll; de az emlékére szóló élő alapítvány még csak ezután fogja elérni azt az összeget, mely méltó legyen nagy nevéhez. Nem tehetjük, azért, hogy ez alkalommal is szivesen fel ne kérjük lelkész-társainkat, egyházainkat, hogy e célra filléreiket ne vonják meg, és adandó alkalmakkor buzdításukkal járuljanak hozzá, hogy Egyházkerületünk, mely a legszegényebb, büszkén mondhasza el, hogy nem legutolsó ott, hol a kegyelet kötelességét kell teljesíteni.

== **Ez is népszámlálás.** A kolozsvári ev. ref. egyházban az elmúlt 1890-ik esztendőben született fu: 239, leány: 231, összesen: 470. Meghalt a férfi-nemen: 243, a nő-nemen: 214, összesen 457. A tizenhárom több szülött, bizony, szomoruan illusztrálja a mult évi egészségi viszonyokat Kolozsvártt. Házasságra lépett 136 pár. Szívünkéből óhajtjuk, hogy a beállott ujesztendő jobb arányokat mutasson azoknak, kik egy év mulva élni fognak!

== **Kajántói lelkészszé** a folyó hó 11-én megtartott választáson egyhangulag T é c s i J ó z s e f, békésgyulai segéd-lelkész választott meg. Ifju lelkész-társunknak, ki a tiszántúli egyházkerület kebeléből jó kerületünkbe, szerencsét kívánunk működéséhez.

== **Az öreg Vass György**, sz.-nyiresi ev. ref. pap, jan. 8-án meghalt, életének 77-ik, papságának 52-ik évében. Hetvenhét esztendő egy porszem az örökkévalóságban; de ötvenkét esztendő sok azon a pályán, melyen érezni nemesen, dolgozni szorgalmatosan, és lemondani keresztyénileg: az egész élet feladata: Az öreg ur valóságos temperamentummal volt pap: szerette a szépet, és lelkesedett a magasztosért. Ővéi találjanak vigasztalást minden jök részvételben; derék paptársunk találjon nyugodalmat a sirban. Ott megtaláljuk mindnyájan!

== **Forrás, a mely kiapadhatatlan.** A vallásos női szív az. Soha meg nem szünik áldásait árasztani az emberiségre. A prot. egyházak évlapjai fényesen hirdetik ezt. Legujabban ilyen áldásos tényt örökít meg a kiseded hadrévi ref. egyházközség is, melyet éppen karácsonkor két kisebb és egy nagy, díszes urasztali terítővel lepelt meg mlgs. Szi vásy Béláné, gr. Vass. Antonia. Hagyományos, családi erény a mélt. grófnő buzgósa. Nem sértem, ha nyilvánosságra hozom hálánkat, mert az ilyen cselekedetek, kell, hogy serkentőül szolgáljanak, mint fénylő példák, minden időknek. M.-Ludas, 1891. jan. 6. V á s á r h e l y i L ő r i n c, ref. körlelkész.

== **Köszönet nyilvánítás.** A széki ev. ref. egyházmegye m. t. t. Tanácsának f. évi január hó 8-án Szent-Gothárdon

tartott ülésében felmerült az a kérdés, hogy nem lenne-célszerű, ha az egyházmegye, a szamosújvári egyházközség által felajánlt épületben, magának egy közgyűlési és tanácskozási termet alakíttatna át, hiszen, ugyis meg van állapítva egyházmegyeileg, hogy a közgyűlések rendszeren Szamosújvárt tartassanak. Az eszme élénk tetszésre találván, br. Bánffy Dezső főgondnok ur ő méltósága 50, gr. Wass Béla főgondnok ur ő méltósága pedig 30 forintot kegyeskedett átadni nekem a jelzett cél megvalósítására. Kötelességemnek ismerem, egyházmegyénk áldozatkész főgondnokainak adományukért e helyen is legforróbb köszönetemet nyilvánítani. Szamosújvárt, 1891. január 12. Vásárhelyi Boldizsár, ev. ref. körlelkész.

== **A piskii plébános, kerületi jegyző,** Jancsó Ernő ur, megint dicsékszik egyik kath. ujságban, hogy «az ur Jézus szent szívének segítségével, sikerült harmad-izben is a Csáky-féle rendeletet egyedül üdvözítő Anyaszentegyháza érdekében az általa ajánlott módozat szerint kihasználni.» Tudniillik, egy kicsikart reverszális alapján megeskettett vegyes-házasságban élő ev. ref. nőt, hogy leánykáját megkeresztelhesse, rábeszélte, hogy legyen katolika. És azzá lett. «Áldások és imádtassék az ur Jézus szent szive, kinek szent kegyelme eszközölte e ritka gyarapodását egyházunknak!» kiált fel a plébános ur. Meglássá minden ember, hogy ebből az urból kánonok, pápai prélátus, és ki tudja, még mi nem lesz. El-

képzelhetetlen, hogy vajjon ezek az emberek a világot boldíttják-e, vagy magukat? Nem a Csáky-féle rendeletet akarják ezek megfordítani, hanem lábbal tapodni a Krisztus evangéliomát, meggyalázni a század szellemét és az emberi méltóságot. És erre könnyű zsákmányul felhasználják a tanulatlan tömeget és a nők gyengeségét! És mindezt isten dicsőségére. Ki csodálkozik azon, ha egykor a farizeusok keresztre feszítették a megváltót? Hiszen, ma is megtennék, ha lehetne és első sorban éppen Piskiben, a hol a kath. püspöknek, Lönhard ökszcenciájának Nyaralója van.

== **A pápa ő szentsége (!)** megengedte a magyar katolikusoknak, hogy ujjabb hét esztendőn át, szombaton is ehetnek húst; sőt pénteken is ehetnek zsirost, de napjában csak egyszer. Legközelebről pedig egy piaristát szentté avatott a pápa ő szentsége (!) és elrendelte, hogy ezen alkalmúl a piarista szerzetek templomaiban három napon keresztül áhitatoskodások történjenek, és a kik ezeken részt vesznek és adakoznak: azoknak bünei megbocsáttatnak. Minő kimeríthetetlen forrása a csalatkozhatatlan bölcsességnek! Mennyi felvilágosodás! Hol állunk mi szabadoncok e tekintetben? Csoda-e, ha végképpen elkárhozunk? Ha az angyalok kórusai a megváltó születésénél mennyei himnuszokat zengettek, most lehetetlen, hogy ne hahotázzanak!

HIVATALOS RÉSZ.

41—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett nagybacóni egyházközség I-só osztályu papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom gazdasági épületekkel ellátott, szép és kényelmes lakáson kívül, 1070 fnt 34 kr. melyből 100 fnt készpénz.

Pályázati határnap febr. 15. Folyamodványok nagytiszt. Zajzon Mihály esperes aához intézendők, Bardóca, u. p. Olasztelek.

Kolozsvártt, 1891. jan. 13.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök,

46—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kézdii egyházmegyébe kebelezett felső-csernátóni egyházközség énekvezértanító állomására ezennel másodsor nyittatik pályázat.

Javadalma: gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel ellátott, tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 355 fnt. 35 kr. értékű kepe.

Pályázati határnap febr. 10. Folyamodványok nagytiszt. Zoltáni Elek esperes aához küldendők, Lécfalvára (u. p. Maksa.)

Kolozsvártt, 1891. jan. 13.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

3138—1890

KÖRLEVÉL

összes népiskolai hatóságainkhoz.

A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur figyelmeztetvén hatóságunkat, hogy 1890. július 20-dikán, 28,078. sz. a. kelt rendeletével, utasította a m. kir. Egyetemi nyomdát, Budapesten, hogy az állam által kiadott népiskolai tankönyveket a népiskolai hatóságok egyenes megrendelésére nettó-áron és portómentesen küldje meg, fölhívjuk jelzett hatóságainkat, hogy a hatáskörükben előforduló esetekben az állam kiadásában megjelent népiskolai tankönyveket ne könyvkereskedői úton, hanem egyenesen a m. kir. Egyetemi nyomda igazgatóságához intézett megrendelésekkel szerezzék be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. január 4-dikén tartott üléséből.

Dr. Szász Béla,
előadó igazgató-tanácsos.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

82—1891.

FIGYELMEZTETÉS.

A külföldi egyetemeket látogató azon theologus ifjak, a kik egyházkerületünk kezelése alatt álló segély-alap jövedelméből való részesítésre reá vannak szorulva, értesítetnek, hogy Igazgató-Tanácsunkhoz intézett folyamodványukat, felszerelve, 1891. évi február hó 15-ig adják be.

A kérvényhez csatolandó: a középiskolai és theol. tanfolyam végzéséről szóló bizonyítvány, hiteles másolatban, az egyetemi leckekönyv (index), és hivatalos bizonyítvány szülőinek vagyoni helyzetéről és család-tagjai számáról, s végül, kimutatandó az, hogy kérelmes honnan és mily összegű segélyeket élvez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. jan. 10.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

988—1890.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Petrozsényi Poszt Juliánna, férjét ev. ref. vallásu Bodó Sándort, ki öt három évvel ezelőtt hűtlenül elhagyta, s az óta hollétéről semmit sem tud, ezennel hirdetményesen idézti, hogy mostantól számítva hat hónap alatt jelenjék meg a v.-hunyadi ref. egyházmegye házassági törvényszékén, hol felperes idézett alperes ellen házassági válóperét megkezdeni s le fogja jártni.

A hunyadmegyei ref. esp. hivataltól.

Tordos, 1891. jan. 5-én.

Bartha Lajos,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Január 22.

4. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A lelkészválasztás módjáról.

Folyó évi zsinatunk egyik legfontosabb teendője leendő az iránt intézkedni, hogy az évek óta minden vonalon erősen ostromolt lelkészválasztási törvényeket a közszükségletnek és egyházunk történelmi és elvi alapon nyugvó alkotmányának megfelelőleg átalakítsa. Azt mondom átalakítsa, mert igazán, még képzelni sem merem, hogy jelen alakjában fentartsa. Annyira bebizonyította a hét évi, sőt Erdélyben még több idegi gyakorlat a mostani eljárásának a maga egészében való áldástalan voltát, hogy már bárki részéről s így részemről is teljesen felesleges volna, ennek kimutatására szót vesztegetni, különösen ama nagyszámu, többé-kevésbé alapos cikk után, melyek e tárgyra vonatkozólag az egyházi lapokban megjelentek.

Ám, e cikkek mégsem egészen összehangzóak. Szerzőik ugyan mindnyájan egyetértenek abban, hogy a mai törvény hibás, sőt káros, tehát elvetendő. A baj okát azonban nem ugyanegy körülményben keresik. Némelyik valósággal meghatározó módon kesereg a szabad választás korlátozásán; a legtöbb a jelölő bizottságok felelősség nélküli önkényében találja a zúgolódás okát; néhány elégtelen s mint látszik, mélyreható lélek pedig éppen gyökerénél támadja meg az érvényben levő rendszert, valamennyi tévedésért és visszaélésért kizárólag az egyházközségek választási jogát tevén felelőssé.

Az ilyen irányu cikkek szerzői tökéletesen egyetértenek abban, hogy az egyházak választó közönsége egyrésztől nem képes, de másrésztől nem is érdemes a lelkészek belső értékének méltánylására. Természetes, hogy e határozott nyilatkozat után a bizonyítást sem szokták végképpen elhanyagolni, hanem ez állásfoglalásukat érvekkel is igyekeznek indokolni. Igaz ugyan, hogy e tekintetben általában nem nagyon erőltetik meg

magukat, mert hiszen én, a ki szintén próbáltam e dolgok felől gondolkozni, egy pár bizonyítékkal még segítségükre is lehetnék. Őszintén és határozottan ki kell mindamellet is nyilvánítanom, hogy meggyőződésem szerint sem az általuk előadott, sem a saját magam által fölfedezett argumentumok nem bírtak az egyházközségi választás elve ellen oly súlyos támadást intézni, mely könnyen visszaverhető ne volna, sőt ez elvnek a gyakorlatban való érvényesítését illetőleg is csupán kevés engedményt tudnak tőlem kivívni.

Ők főleg arra helyeznek súlyt, hogy az egyházak közönsége általában véve, sokkal csekélyebb műveltségű levén, mint azok, a kik közül lelki vezérét választania kell, nem képes róluk hiteles és számbavehető véleményt alkotni s ennél fogva olyanokra kell bízni a lelkészi állomások betöltését, kik bizonyára helyesen tudják megítélni az egyének értékét. Nem állítom, hogy némi részben igazságuk ne volna, de az orvoslást nem abban találom, hogy egyeseknek, vagy akár a többségnek alacsonyabb szellemi színvonala miatt mindenkitől egyiránt elvonjuk a választói jogot. Különben is, ez érv hangoztatói talán nem igen gondoltak arra, hogy ha egyetemes elvül kimondatnék, hogy személyi kérdésekben mindig csak absolute illetékes bírálókul elfogadható egyének ítéljenek, végre is nagyon furcsa eredményekre jutnánk. Mellőzve most az elvi szempontot, azt tudniillik, hogy ez úton vissza kellene utasítunk a demokraciának és liberálisizmusnak még csak nem is tulságba vitt, de legparányibb követelményeit, sőt végső elemzésben éppen a protestántizmus alapelveit is, csupán a gyakorlati életet veszem figyelembe, a melyben ama kívánalom teljesítése a képtelenségek egész sorozatát vonná maga után. Ha például, mint fejtegetéseikből látszik, csupán magasabb, vagy legalább is egyenlő kvalifikációjú egyéneket tartanak erre alkalmasnak, következetes eljárás lett volna részükről, ha ez alapon

együttal tiltakoznak vala az ellen is, hogy az espereseket Erdélyben az egyházmegyéknek, a püspököt és a jegyzőket pedig az egyházkerületnek közgyűlési tagjai, a Tisza és Duna melletti kerületekben pedig mindeniket a presbiteriumok választásák, mert hiszen, a világiakról nem is szólva, az az egyszerű falusi pap, a ki akár kénytelenségből, akár kedvtelésből a föld turásával tölti napjait, ugyan mikint szavazhasson jó lelkiismerettel a püspök-, vagy esperes-jelöltek bármelyikére, midőn azoknál egy vagy más tekintetben rendes körülmények közt minden valószínűség szerint hátrább áll, mivel ellenkező esetben ő is fel volna léptetve jelöltül? Meg aztán, ki határozná meg minden egyes alkalommal, hogy kik képesek helyes ítéletet mondani a jelöltekről, a kiknek még e mellett mindenike önkint érthetőleg különböző színvonalon állván, valamennyire nézve más-más számu szavatképes egyént kellene ki-keresni?

Ne is soroljunk fel több abszurdumot, melyeket az említett elvből le lehetne vezetni. Elég ennyi is annak kimutatására, hogy a nép nagy többségének szellemi tekintetben való bizonyos foku korlátoltsága nem elég indok arra, hogy az egyházak egész közönségét megfoszszuk a választás jogától. Ám, igen is, életbe kell léptetnünk olyan intézkedéseket, melyek kellő biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy nem demagogia és ochlokrácia fog győzni a választásokon, hanem a tekintélyesebb és intelligensebb elemek óhaja. Az egyházközségi választás elvét sem egyesek műveltség-nélkülisége, sem pedig a szintén neheztelőleg hangoztatott visszaélések nem döntenek meg, hanem egyedül, de határozottan oda utalnak, hogy az elv gyakorlati alkalmazásának jelenlegi módját megváltoztassuk.

Mert hogy is történik most a lelkészválasztás? Az egyházkerület megszabja a kvalifikációt, a jelölő bizottság megrostálja a kvalifikált pályázókat, az illető egyházközség választ a megszabott számban kijelöltek, tehát olyanok közül, a kiket ugy az egyházkerületi szabályzat, mint egy hivatalos testület, mely értelmi színvonalát tekintve legalább is többségében a választók nagy részénél sokkal magasabban áll, méltóknak és képeseknek tart az illető állomás betöltésére.

És ha a jelölő bizottság nem a legérdemesebbeket és legalkalmasabbakat jelöli, hát az egyházközséget kell-e azért büntetni? A minősítési

és kijelölési zavarok a nép értelmetlenségéből erednek-e? Hogy e zavarok megszűnjenek, azokat mellőzzük-e lelkészek megválasztásánál, kiknek éppen a semmivel határos részük van a kijelölési visszaélésekben. Ugyan, volna-e ebben csak egy parányi következetesség, csak egy szemernyi igazságosság?

És ha a törvény olyanokat is képesít valamely állomásra, a kik a szellemi téren talán eltörpülnek egyik-másik vetélytársuk mellett s a jelölőbizottság történetesen, a minimális szám elérése végett, mégis kénytelen őket felvenni a választhatók sorába, az érdemek e nem elégséges méltánylásáért vajjon az egyházközséget kell-e vádolnunk és a helyett, hogy a törvényt módosítsuk, az egyházakat foszszuk-e meg századok óta folyton és pedig többnyire becsülettel gyakorolt joguktól?

Becsülettel-e? Ezt is kétségbe vonja, sőt tagadja néhány cikkíró. És csakugyan, van is reá valami alapja. Hiszen, a választások közül egy-némelyik valóban ugy megy végbe, hogy a tisztesség szempontjából is tehető ellenük több-kevesebb kifogás a megelőzőleg lefolyt galád üzelmek miatt. Igen, mert a tiszteletes, de tiszteletre nem méltó jelölt urak, vagy korteseik nem átalják s a lelkiasztori magasztos hivatással nem tartják összeegyeztethetlenné, arra az aljasságra vete-medni, hogy a nép erkölcsi életét a legundokabb uton, a vesztegetés, itatás, izgatás és rágalmazás csupán hitvány embertől kitelhető eszközeivel megmételtyezzék.

De, hogy ilyen esetekben szintén nem annyira az egész választó-közönség a hibás, mint inkább az érdekelt jelöltek és pártvezérek, bizonyítja az a tény, hogy a székely földnek pár év előtt e tekintben tulságos rossz hirben álló egyházai újabb időben egymás után a legtisztességesebb módon választották lelkészeiket. Legalább így beszélnek. Vajjon, a hivek tértek-e meg, vagy a pártok fő emberei voltak-e mostanában becsületesebb gondolkozásuak? Kétségen kívül, az utóbbiakban kell keresnünk a változás okát s ennél fogva éppen ugy bennök azt is, ha törvénytelen és erkölcstelen uton folyt le a választás. Nem állitom, hogy kivétel nélkül egyenesen ők az okai, de feltétlenül az esetek többségében. És ha esetleg némelyek most is és rendszerint kárhoztatásra méltó dolgokat vinnének véghez a választások alkalmával, velök együtt megbüntessük-e azt a gömörvármegyei népet is, melynek

a zsinat óta talán egyetlen választása ellen sem emelt senki sem kifogást?

(Folyt. következik.)

Zoványi Jenő.

Papválasztási törvényünk 325. cikkelye és még valami.*)

Az elmúlt esztendő október 14-én papválasztásnak voltam tanuja Szászvároson. Az iratott ezen választásról, a napilapok hasábjain, hogy az a legszebb rendben folyt le. Az igaz is, hogy a választási urnánál való megjelenés alkalmával, benn a templomban nem történt rendetlenség. Mit ha egyéb nem, de megakadályozott azon körülmény, hogy a választó-bizottság elnöke maga a főtiszt. püspök ur volt. De másfelől, ezen papválasztás rendjén oly dolgokat tapasztaltam, melyekre rámutatni, s ebből kifolyólag, papválasztási törvényeink egy némely hiányát feltüntetni, talán nem leend egészen felesleges munka.

Megdöbentő azon látvány, melyet e papválasztás felmutatott, s épp egy ugynevezett püspöki vizsgálat alatt álló, tehát, még ez okon is miveltebbnek föltételezett egyházközség kebelében, hol a tömeg szenvedélye felkorbácsoltatott a legmagasabb mértékig, még pedig nem is a pályázók valamelyikének személye ellen, mi köztudomás szerint, nem is igen volt lehetséges, hanem általában az uri, az intelligens osztály ellen. Elíjesztő látvány ezen helyen, hogy a művelt osztály, minden pap- és tanító-választás alkalmával, a nyers, a dolgokat nem értő, a viszonyokkal és körülményekkel nem ismeretes, s egyáltalán az egyházközség érdekeit felfogni nem képes nagy számu értelmetlen-tömeg által teljesen leszorítottatik, s egy-két a tömeghez hasonló demagog által vezetettik tetszés szerint, úgy hogy a legközelebbi alkalommal is, csak a kánd. bizottság azon szerencsés tappintatának vala köszönhető, hogy a választás föltehetőleg nem az egyházközség kárára ütött ki, mely szerint a kándidáltak mindenike megütötte a mértéket.

De, midőn látja az ember azon szomorú körülményt, hogy mily mértékben háborítja meg egy ily választás az egyházközség belbékéjét és nyugalmit, mikint hoz felszínre minden nemü szenvedélyt, ros indulatot, szemetet, az idegen kezek beavatkozása; midőn látja az ember, hogy a tömeg felkorbácsol szenvedélye a terrorizmusnak minő alantas nemeit képes előrántani, s felhasználni, hogy egy püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tagjai között akad olyan, ki a jelöltet, ha félre nem áll, halállal fenyegeti, postára adott nyilt levelező-lapon; midőn hallja, hogy egy-két dühös, szenvedélyes ember felgyujtással, agyonveréssel, halállal fenyegeti mindazt, ki velük nem tart: akkor ugyan mondhatja, hogy maga a választás szép rendben folyt le; de tekintve a papi állás helyzetét, méltóságát, lehetetlen, hogy fájdalmas megdöbbenés ne érintse a jobb érzésűek keblét a választás előzményeinek látása és hallása miatt.

*) Lelki szemeinkkel látjuk a vihart, melyet e cikk fölidéz; de tisztelt munkatársunk kész elvállalni érte a felelősséget. Hát bizony, csak feleljen is. Szerk.

Hát, képes-e most, s képes leend-e valaha a tömeg megítélni a papi állás méltóságát, nagy fontosságát; képes-e felfogni, hogy mennyire ássa alá a papnak tekintélyét, szenvedélyes, légből kapott s kortesek által szárnyra bocsátott mocskolódo hirei, eljárásai által? Érdekében áll-e egyházkerületünknek művelt lelkületű papjait ily durva megalázás játékává tenni? S nem ezen körülmény magyarázata-e legfőképp annak, hogy ezen püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségben a kitünően dotált két papnak a népre ugyszólván semmi befolyása, az előtt majdnem semmi tekintélye nem volt, s aligha lesz valaha, mind addig, mig a jelen helyzet a papokra nézve fenn áll.

Mi ugyan is itt a helyzet? Van egy ugynevezett nagy-papi állomás, kevés híján 3,000 frttal dotálva, s egy kis-papi 2,150 frt fizetéssel. Mi történik rendes körülmények között? A nagy-pap rendszeren a kis-papi állomásról vitetvén elő, 50—60 éves korában nyeri el ez állást, s kis-papnak rendszeren ifju ember választatván, a dolgok természetes folyama szerint, kis-papi működése alatt minden tehetségét oda irányítja, nehogy a tömegnek kegyét veszítse, mert ez esetben könnyen eleshetik a kilátásban levő nagy-papságtól. Elképzeltetni, hogy e cél felé irányult munkásságában nem mindig hivatalból kifolyó kötelességeinek hű teljesítése az irányadó, mely nem egyszerű feddésre, dorgálásra is felhívja a papot, hanem mindenek felett az «oh nép» kegyének keresése, minden gyengéinek legyezgetése. Minek következménye lesz az «oh nép» erkölcsi, s ezzel kapcsolatos anyagi sülyedése s a pap tekintélyének a végén is végleg lehanyaglása. Mire ekklatansabb példát aligha találunk valahol, mint éppen a szászvárosi nagy fizetéssel ellátott papok életében.

Ennek következménye az is, hogy nincs e világon reform. ekklézsia, melyben oly feltünő legyen a vezetés hiánya, s a rendetlenség, mint éppen a szászvárosiban. Mert a jól dotált papok tekintélyének, s befolyásának hiánya maga után vonja a nép előtt, az ugynevezett uri osztály tekintélyének hanyatlását. Ugy hogy, nincsen nem Erdélyben, de az egész világon egy egyházközség, melyben az intelligens elemnek a tömegre oly csekély befolyása volna, mint itt sőt még fájdalmasabb az, hogy a lelkiekben és testiekben egyiránt aláhanyaglott nép, minden alkalommal frontot képez az intelligens elemnek, s azt a tömeg nyers erejével le is győzi rendszeren, s hogy e körülmény miatt csak ritka kivételképpen nem szenved a közügy, az igen természetes. Hát, ha még elgondoljuk azt a véghetetlenül megalázó állapotot, hogy oly intelligens papok, minők a szászvárosi jól dotált papi állomásra folyamodni szoktak, ily csekély értelmiséggel rendelkező tömeg bírálatának vannak alávetve, kik közül nagy része még neve leírását is legfőnnebb csak a váltókon gyakorolja. S aztán az a követelés, melyet az ily nép a konkurráló pappal szemben formál. Arcomba szökött a vér, midőn hallottam, hogy egy oly satnya lény, kit inkább véltem koldusnak, mint iparosnak, nagy garral méltatlanodott, hogy őt egyik próbáló pap meg nem látogatta.

Ezen előzmények után, ki kell mondanom, hogy papválasztási törvényeink nagyon fogyatékosak, hiányosak. Jelesen, a fenforgó körülményre való tekintettel vizs-

gáljuk a papválasztási jogosultságot körvonalazó 325. §-t, mely így szól: «Papválasztási joggal kivétel nélkül csak oly teljes koru és önálló egyháztag birhat, ki az egyházközség, vagy kebli iskolák céljaihoz rendszeresen anyagi áldozattal járul. Nevezetesen:

a) papválasztásnál szavazati joggal bir minden papi bért fizető gazda, stb. stb.» A többi nem tartozik ide. Nos hát? Szászvároson senki sem fizet pap-bért. Ki hát a választó? Jelenben választó volt minden egyháztag, még pedig azon alapon, mert a civikus (segéd-kántor) fizetése javára megterhelve van évi 50 krral, melyet papválasztás alkalmával megfizet egy jó rész oly formán, hogy valamelyik kortes kifizeti helyette hátralékait, s azontul marad a papiron, mig ismét új papválasztás lesz. Ezért az ötven krajcárért joga volna neki, választani civikust, de nem papot, s joga volna minden önálló egyháztagnak. De vajjon így van-e? Tessék végig nézni lisztájukat: találni ott oly szavazót is, ki talán még nem is teljes koru, de olyat minden bizonynyal nem egyet, ki nem «önálló.»

Hát, én igazán nem tudom, hogy nálunk a törvény miért iratott legyen, ha azt meg nem tartjuk. Vagy, ha a törvényhozás nem provideált ilyen, s ezekhez hasonló helyzetűekre, vegye figyelembe most, s állapítsa meg félreérthetetlenül, tisztán s világosan ki bir választó jogosultsággal a különböző körülmények között? Mert a törvény bevezetésében mondott ezen szavak: «ki az egyházközség, vagy kebli iskolák céljaihoz rendszeresen anyagi áldozattal járul», már is sok helytt oly magyarázatot nyertek, hogy a ki az orsz. domesztika javára 10–20 krral járul, épp oly jogokkal bir, mint a ki 10–20 frt papi bért fizet évenként, holott az a) pont alatt világosan mondva van, hogy «papválasztásnál szavazati joggal bir minden papi bért fizető gazda,» stb. Hiányzik hát törvényeinkben a rendelkezés az iránt, hogy oly egyházközségekben, hol papi bért nem fizet senki, sőt még, szorosán véve, a törvény bevezetésében foglalt azon főntebb is idézett szavaknak, melyek kívánják az egyházközség, vagy kebli iskolák céljaihoz a rendszeres anyagi áldozatot, sincsen elég téve, mint éppen Szászvároson, ki legyen hát a választó jogosult? Annyit határozottan konstatálnom kell, hogy a szászvárosi papválasztás alkalmával, nézetem szerint, a papválasztási szabályok tizenhatodik fejezetének 325. §-a meg nem tartatott.

(Vége köv.)

a—b.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 11.

(Folytatás.)

A tiszai ágostai ev. egyházkerület mult őszi közgyűlése elhatározta, hogy a Baldácsi-alap évi osztalékainak 2000 frtról 3000 frtra leendő felemelése iránt mozgalmat indít az érdekelt egyházkerületek körében s ebben az irányban kidolgozott emlékiratát, támogatás végett, egyházkerületünknek is megküldte. Az emlékirat kifejti, hogy a kezelő-bizottság tulságos nagy pénztármaradékot hoz át egyik évről a másikra, hogy a véletlen kiadásokra

tulságos fedezetet számít, hogy az építkezésekre és térképezésre számított 8323 frtnyi kiadás állandó tételként nem tekinthető, stb. Az Ig.-Tanács, tekintve, hogy a Baldácsi-alap kezelő bizottságába küldött egyházkerületi képviselőknek (gr. Bánffy Miklós, főgondnok és püspök aa.) eddig sem adott sem a közgyűlés, sem az Ig.-Tanács utasítást; miután a kezelés részletei és főforgóköri eredmények ő előttük ismeretesek, belátásukban pedig teljesen meg lehet bizni, ezuttal sem kívánt az eddigi eljárástól eltérni; miután azonban, a jelzett befektetések állandó kiadási tételeknek csakugyan nem tekinthetők, az emlékiratot közli képviselőivel, belátásuk szerint netalán figyelembevétel végett.

Özvegy Veress Ferencné, Cseh Zsuzsánna asszony, vizaknai birtokos, már régebb idő óta foglalkozik azzal a gondolattal, hogy a vizaknai reformált és katolikus egyházaknál, mint az ottani magyarság hordozóinak kebelében, kedves halottjai emlékezetére és több jótékony célra, alapítványt létesít. Az ügy fölötti előzetes tárgyalások most, Timár Károly egyházmegyei főgondnok buzgó közbejárása utján, befejeztetvén, az adományozás iránti szerződés, közjegyzői okmányba foglalva, tárgyalás alá került. Az adományozott vagyon 8637 frt értékű ház és belsőség és 7184 frt értékű fekvők feléből áll s telekkönyvileg át fog a két egyházra, mint osztatlan és elidegeníthetetlen tulajdon, iratni, megállapítván a közös kezelés módozatai, egy 15,000 frtos tőke létrehozása, az egyes kitűzött célok javadalmazása, az egyházkerületi theologiai akadémiára és paedagogiumra 150 frt alapítvány, stb., az Ig.-Tanács pedig jóváhagyta a szerződést, az alapítónak és Timár Károly aának köszönetet és elismerést szavazván.

A sóváradai egyházközség hiveinek tulnyomó nagyobb része kötelezte magát, hogy az egyházközség bevételeinek biztosítására, mindig az egyházközség egyik malmában öröltetnek, hogy a malmot jó karban tarják, a kezelést is a presbiterek vállalván magukra, főnhagyatván a más felekezetűeknek és idegeneknek más malmok használata. Kimondá, továbbá, a közgyűlés, hogy az évekkkel ezelőtt megváltott zab-kepet hat évre visszaállítja. A szerződés alakjába foglalt szabályzat, a törvény értelmében, de néhány egyháztag föllebbezése nyomán is, az egyházmegyei tanács elé kerülvén, ez a szabályzat némely határozmányait módosította, a zab-kepe visszaállítását pedig a megtörtént megváltásra hivatkozva, ily címen meg nem engedte, hanem figyelmeztette az egyházközséget arra a jogára, hogy egyházi szükségek fedezésére rovatalt vethet ki, a föllebbezőket, pedig elutasítá, miután a malombeli őrlés csak a magukat önkint kötelezőkre mondatott ki a szabályzatban érvényesnek. Az Ig.-Tanács most az egyházmegyei tanács határozatát hagyta jóvá.

A küllői esperes és egyházmegyei tanács, tekintve az ugrai és csapói papi javadalmak csekély voltát, a két egyházközség társítása iránt előmunkálatokat kezdett, azonban néhány csapói birtokos azzal a fenyegetőzéssel szegült ellene a tervnek, hogy a tagosítás alkalmával az egyházközség iskolai céljaira kiszakított ötven holdnyi fekvőt visszaveszik. Az egyházmegyei tanács erre a társítás tervét elejtendőnek mondogta ki, mig az Ig.-

Tanács bekérte a fekvő kiszakítására vonatkozó eredeti adatokat és a telekkönyvi kivonatot, hogy a kifogástevő birtokosok állításának jogi értékét megbírálhassa.

A Kuun-kollegium előjárósága egyik ottani tanári lakásnál mellék-épületet emeltetett még a múlt nyáron s a tervet és költségvetést csak a munka befejezése után terjesztette föl felülvizsgálat és jóváhagyás végett. A műszaki előadó megadta ugyan szakvéleményét, de a gyakorlati alkalmazás minden kilátása nélkül, bevégzett ténynyel állva szemben. Az Ig.-Tanács aztán figyelmeztette az előjáróságot, hogy autonóm jogkörének ilyes tullepését jövőre törvényes megtorlás nélkül hagyni nem fogja.

A kolozsvári főtéri templom körüli épületek kiséjítási céljaira a város a helybeli collegium telkével szomszédos u. n. Bethlen-bástyát, 4000 frt értékben, a rendező alap tulajdonába bocsátván, ez alap bizottsága kérdést intézett hatóságunkhoz, ha nem hajlandó-e a collegium a jelzett telket és épületet a kitett áron megváltani? A collegium előjárósága fölhivatik jelentéstételre.

A hidalmási egyházközség papi lakja megújításából származott adósságára hivatkozva, kéri, hogy e tartozás törlesztése érdekében, papi állomását egy évig üresen hagyhassa. Az Ig.-Tanács, tekintve az egyházközség anyagi helyzetét, a papi állomás megürültétől számított egy évre megadja a kért engedélyt, fölhíván az esperest, a papi szolgálat teljesítéséről való gondoskodásra.

A bitai egyházközség évek óta vajudik iskolája ügyével, miután roskatag tanterme kicsínységéhez s tan-kötelesei számához képest, a törvény szerint, két megfelelő tantermet kellene állitania és két tanítói állomást föntartania. Az egyházi és a politikai község népessége majdnem összeesvén s amaz vagyontalan, emez jobb módban levén, a terv az volt, hogy a két község fogjon kezét, a politikai község építvén egy második tantermet s fizetvén egy segédtanítót. A terv, azonban, különösen a politikai község közönyénél fogva, valóságga nem válván, az egyházmegye, látván az egyház erőtelenségét, hozzájárult az ekklézsia határozatához, melylyel felekezeti iskolája fölhagyását mondotta ki, hogy így vagy az állam, vagy a politikai község kényszerüljön a népoktatásról való gondoskodásra s e határozatát azzal a kérésel terjeszté hatóságunk elé, hogy előbb gondoskodás történjék az állami, vagy községi iskola föllállításáról. Ig.-Tanácsunk aztán a helyzet fölfejtésével fölterjesztést intézett a közoktatásügyi miniszterhez, hogy vagy államssegélylyel, vagy a politikai község kényszerítése útján, tegye lehetővé bitai iskolánk jelzett módon való kiegészítését, mert ellenkező esetben hatóságunk kénytelen lenne, a felekezeti iskola megszüntetését engedélyezni.

II.

Kolozsvár, jan. 18. és 20.

Az egy napi megszakítással két nap tartott ülésen elnökölt báró Bánffy Dezső, főgondnok, s váltakozva jelen voltak: id. Lészai Ferenc, főgondnok; dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Nagy László, Domokos Antal, Parádi Kálmán, dr. Sárkány Lajos, Bartha Lajos, Deák József, Bodor Antal, Szász Béla.

Az időközben elnökileg elintézett s bejelentett ügyek jóváhagyó tudomásul vétetnek.

Az egyházkerületi közgyűlés régebben elhatározta vala, hogy a collegiumokat koronkint megvizsgáltatja. Első ízben e vizsgálatot minden collegiumra nézve külön megalkotott bizottság teljesítette, de a vizsgálat eredményének számbavételével kitűnvn, hogy a külön-külön bizottságok eltérő szempontok szerint hajtották végre a vizsgálatot, abban történt megállapodás, hogy egy vizsgáló bizottság alkottassék, melynek öt évenkint kell sorra vizsgálnia a collegiumokat. Az új bizottság teljesítette is e kötelességét valamennyi collegiumra nézve, de a kolozsvárit, b. e. dr. Jenei Viktor, egyik bizottsági tag, sajnos halála lehetetlenné tette s így a már hat collegium megvizsgálásáról szóló jelentések is ellátatlan maradtak. A múlt év végén, aztán, ujja alakítottatott a vizsgáló bizottság, báró Bánffy Dezső főgondnok aa. elnöklete alatt, dr. Kolozsvári Sándor és Domokos Antal tagokból s az új bizottság végrehajtván Kolozsvárra nézve is a vizsgálatot, az egész vizsgálati ügy most került el-látás alá. Miután, azonban, a többi collegiumot illető adatok évekkal ezelőtrül szólnak, az Ig.-Tanács az időközben bekövetkezett változásokra tekintettel, kimondta, hogy a vizsgálati jegyzőkönyveket közli az illető collegiumokkal, az iránti jelentés végett, hogy az akkori megjegyzésekkel szemben, azóta minő változások történtek, a kolozsvári közelebb megejtett vizsgálatról szóló jelentést pedig ezuttal látta ei. A vizsgálat részletesen terjeszkedett ki a gyűjteményekre, az összes helyiségekre, a belkormányzat és ügyvitel folyamára, az összes vagyoni állapotokra és kezelésre, a jog-ügyletekre, az épületek, fekvők állapotaira. mindezeket a fönnálló törvények szabályzatok és rendeletek szempontjából véve bírálat alá, több kérdésre nézve megjegyzéseket téve. mihez képest az Igazgató-Tanács több intézkedést is látott szükségesnek. Ezek közül fölemlitjük, hogy a tanhelyiségek elégtelen és alkalmatlan voltára tekintettel, az Ig.-Tanács elvárja az előjáróságtól ez irányban az orvoslást; hogy a közköltségi s az ifjusági könyvtári pénzek is a kollégiumi pénztárban kezelendők; hogy a tanárok özvegyárvai alapjáról jelentés teendő. A bizottság fölkérte, hogy a vizsgálatot a következő öt év alatt szintén végezze, az egyes tanintézetekre nézve külön-külön terjesztve be jelentéseit, a tanügyi előadó pedig fölhivatott, hogy a vizsgáló bizottság számára szolgáló utasítást revidálja és a változott viszonyoknak megfelelő módosítások iránt tegyen javaslatot.

(Vége köv.)

É-n.

Az egyházmegyéből.

A marosi egyházmegyéből.

Folyó hó 11-én zajlott le az előre nagy hullámokat vetett papválasztás Vajában; marosi egyházmegyénkben eddig igazán szokatlan és rendkívüli érdeklődés és a pártok erős, heves mérközése között. Százötvennégy szavazattal megválasztott Kócsi Dániel kőbányai s. lelkész a Nagy Albert b. madarasi lelkész kilencvenkilenc szavazatával szemben; tehát elég nagy többséggel.

S ennyi elég is lenne az érdeklődő közönség számára, ha a választás rendén nem tűnt volna fel némely olyan jelenség és marosi egyházmegyénkben most már másodszor, a melyet megjegyzés nélkül hagynunk, nem lehet, már csak azért sem, mert kóros jelenségek tartjuk s szeretnők, kellő időben utját állani, nehogy járvánnyá fajuljon.

Vajában, a próba-beszédek megtartása után, három erős párt alakult mindjárt és tartotta magát heteken keresztül, csaknem a választás napjáig úgy, hogy bizony igen nehezen lehetett volna eldönteni, hogy melyik áll többségben. Azonban, a választást megelőző negyvennyolc óra alatt az egyik párt teljesen szétbomlasztott, a másik meggyengített és a harmadik a szétbomlasztott párt nagyobb részét magába nyelvé, túlsulyra emelkedett. Kész akarva használtuk főnnebb az ígék szenvedő alakját! Ha ez az átalakulási processus természetesen, csendesen s minden idegen befolyás nélkül ment volna végbe, a mint hasonló esetben akárhányszor történni szokott, akkor semmi szavunk sem lenne ahhoz. De nyilvánosan tudva van, hogy a processus egyik tekintélyes állású megyei hivatalnok hatályos beavatkozásának az eredménye, ki nem is tartozik hitfelekezettünkhez. S ez az, a mit szó nélkül nem hagyhatunk. Ez az, a minek járvánnyá fajulásától irtóznunk!

A képviselő választások, országszerte, eléggé megmér-

gezték a nép lelkét s erkölcsi érzését. Azt az eljárási módozatot s azokat az eszközöket, a melyek ott a sikert biztosítani szokták, a mig lehet, ne hozzuk be s ne alkalmazzuk az egyházi téren! Ha az egyházi előjáróság, a mely ismeri egyes egyházközségeink specialis viszonyait, bajait, szükségzeit, irányadólag, tanácscsal itt ott befolyjni igyekszik a választásokra, ezzel, nézetünk szerint, nem árt, sőt talán tartozik is. De, egy, a népre közvetlen és határozott, ha szükség, kényszerítő befolyást gyakorló köztisztviselő beavatkozása a papválasztásokba, kivált ha az illető még nem is tartozik a mi hitfelekezettünkhez, s a kit egészen más szempontok is vezethetnek eljárásában: ez semmi esetre sem ohajtandó és nem megtiltható.

Nevet nem említünk. Harcot provokálni, nem akarunk. Ennyit most elégnék tartottunk, s hiszszük, hogy tiltakozó szavunkat megérti az, a kit illet.

Különben, a választás elég csendesen folyt le. Csendőre szükség nem volt, a mint ennek szükségét némelyek előre jelezték. S most már, kívánjuk, hogy vajai egyházközségünk ujonnan választott ifju lelkésze vegye fel s horlozza a munkának terhét hűséggel, erős vállakkal; találja bele magát a mi erdélyi specialis viszonyainkba; találja fel a hívek szívéhez vezető utat, s munkálja egyházközsége felvirágzását buzgósággal. S a munkán legyen istennek áldása!

S. S.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(Folytatás.)

IV.

A váradi nyomda történetéhez újabb adat.

Szenci Kertész Ábrahám volt Várad elestekor kezelője, illetőleg hasznobérlője s az ott megkezdett Károlyi Gáspár fordította bibliának nyomtatását bevégezte 1661. Kolozsvártt.

1663-tól 1667-ig N.-Szebenben működött Szenci, a mikor meghalt.

Ekkor Apafi fejedelem leltározta s zár alá tette a nyomdát Böszörményi István gyulafehérvári levéltáros által és ugyanazon 1667. év augusztus havában, a mint ezt a legújabb napfényre jött s a «Történelmi Tár» mult évi füzetében megjelent fejedelmi rendelet mutatja, átadatta Udvarhelyi Mihály nyomdásznak. Az aug. 4-én Radnóton kelt rendelet így hangzik: «Hüségednek kegyelmesen és serio parancsoljuk, vévén ez commissionkat, menjen el Szebenbe, és az typographiát az szerént, az mint maga inventálta s regestálta volt maga pecsét alatt, assignálja kezében mostan állított typographusunk Udvarhelyi Mihály kezében, mivel hüséged praesentiája nélkül nem itilik alkalmazatosnak az szebeniek.» Udvarhelyi M. csak másfél évig kezelte a nyomdát, minthogy a fejedelemmel meghasonlásba jött a Nadányi János «Kerti dolgok leírása» című munkájának kinyomása miatt. 1669. év elején tehát Udvarhelyi kezéről Veresegyházi Szentely Mihály kezére jutott a nyomda s ő végezte be a Nadányi említett munkáját is Kolozsvártt. A nyomda állásáról 1669, febr. 4-ről sárdi Nagy János következőleg nyilatkozik Veresegyházi felszólítására: «Én sárdi Nagy János, mivel Veresegyházi Mihály uram kívánván tőlem azt, hogyha mit tudok, hogy az idvezült Szenci Ábrahám

uram typographiájához való volt volna, mindeneket jó lelkem esmereti szerint minden kedvezés, vagy hizelkedés nélkül megmondanék; azért a mint nekem is eszemben jut, mikor a szegény Szenci urammal a váradi várból, azután Kolozsvárról és legutóbban Szebenben is ujjabb-ujabb szállásra költözött, mind addig, mig a typographia Udvarhelyi Mihály kezére szállott, én ugyan a betűknek számát, mennyiségét, művöltát nem tudom, de azt tudom, hogy két prelumhoz való (= sajtó) minden eszközhöz való megvöltak, csak az egyik prelumnak a fája égett Váradon a rejték pincében; azon kívül a compactori műszert is egy néhány torculatokon kívül (= sajtó, szorító, simító) szintén úgy hoztuk a török kezéből ki, mint a typographiát. Mikor pedig a szegény Szenci uram meghala, akkor is hogy valakinek vagy compactori műszert, vagy pedig typographiát valakinek testalta volna, vagy hogy résziben jutott volna, olyant semmit nem tudok. A mi pedig a prelumi eszközöket illeti, úgy jut eszemben, hogy két réz fundamentum volt, tegel is hasonlatosképpen kettő, vasráma is kettő, vasrud kettő, vasrámában való srófok, a számát nem tudom mennyi, szintén, de tudom, hogy egy jó füzölék volt azon kívül, a mi a rámban volt naponkint. Anno 1669. die 4. Februarii.

(«Történelmi Tár» 1890-diki évfolyam 2. füzet, 399. lap.)

A váradi nyomda későbbi történetét lásd «Protestáns Közlöny» 1889-diki évfolyam 4. számában.

V.

Kovácsnai Péter levele Szenci Ábrahám nyomdászhoz. Szolgálatunk ajánlása után Istentől minden lelki és testi kívánatos jókat kívánunk kegyelmednek!

Várad szomorú elveszése óta az nemes ország s k. Fejedelmünk jó tetszésekből Isten után, lehet kegyelmednek

hirivel, mint obtinealtuk számkivetésünk orvosságára Tordát lakásul, a holott kegyelmednek is, mint tagunknak s atyánkfiának készek valánk helyet designálni s azután is kedve levén kegyelmednek hozzá, mutatni nem recusaltunk. Forgódánk abban is, hogy ha holmi bonuma volna hajdani jóemlékezetű Ecclesiánknak, össze keresgélvén, gondviselésünk alá vennénk. Minekokáért kegyelmedet is igen atyafiságosan s szerettesen intjük s kérjük efféle jó szándékunkban, mint hiteles tagunk, allaboralni a mennyire lehet, ne nehezteljen. Afelett emlékezhetik kegyelmed azon Ecclesia typographiaja felől is, mely ad usum kegyelmed kezébe devenialt vala, hogy ugyanazon Ecclesia bonuma, s nem kétlyük, hogy kegyelmed eddig is magában el nem intézett volna, ha érthette volna csak valami kevés számmal való egybengyülésünket is, felőle requirálni. Halandó levén azért mindkét részről állapotunk, hogy posteritasunk is balul felölünk gondviseletlenségünkért ne ítéljen, tudósítani akartuk állapotunk s sz. szándékunk felől kegyelmedet s kérjük is nagy szeretettel, kegyelmed bennünket affelől punctatim (melynél egyebet kegyelmed Ecclesiánkhoz való hűségít s szeretetét előttünk viselvén, nem is remélünk) informáljon, hogy szintén holta történnék is kegyelmednek, tőlünk és maradékinktól ne abalienaltassék, sőt lehessünk kegyelmed arról való írása által quieto animo. Nem kívánván kegyelmedtől egyebet, hanem a mit Istenhez s Ecclesiánkhoz maga után is kegyelmed offeralhatna, s ugy hiszszük, ha annyira dolgunk felől tudása lett volna, offeralt volna is. Evégre küldöttük.

Hely és évszám nélkül.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 838. sz. a.

VI.

Szent szándékában boldogítsa meg Isten kglket, szivesen kívánom!

Kglđ levelét igen becsülettel vettem, szent indulatját hozzánk igen köszönöm kglnek s nem is kételkedem kglđ kész jó akaratjában, melyet a feleségem is igen becsülettel köszön kglđnek, igérvén alázatos szolgálatját. Dadai uram szerdán ide indult volt, de az utban megbetegedvén, csak levelét küldötte, melyben írja, hogy hozzája ne bizzunk. Hanem én asszonyom ez szoros alkalmatossággal praedicalaték egy Pesti nevű deákunkkal a mult héten, ki a seniorunkkal odaki volt husvétban szolgálni kegtelnél, nekem igen tetszék praedicalása s tudakozám erkölcsiről s tudományáról mind Tolnai uramtól s mind a hitelesebb deákinktól, kik igen dicsérék mindenikről. Pataki uram alá jött volt ide, hogy Ugrán itt telepedjék is le praedicatorásra valami kevés idő mulva, egyszóval: ez asszonyom, szép tudományu jó deák, jó praedicator leszen, jó magaviseletű, nem valakitől megvettett, becsület legyen akárkinek is, de itthonn tanultban akárhová beillik; szemérmes s udvarban szokatlan, de sérény. De hogy hogy menjen, csak a falu fizetésire? Mert egy édes anyjával van s feleségének is kell innét-tova lenni, csak csupa kenyérre is kevés leszen az a buza, s micsoda a zab! a hat forint csizmára sem sok. Ha az ur ő kglme és a kglmed jó akaratja járulna, az egy anyjával bárcsak asztaláról viselhetne gondot. Ha udvarában most az esztendő keglmetek nem találna mozdulatlanul, készen a kgltek szolgálatjára, valamikor kgltek otthonn lenne, készen lenne, azzal kgltek nem sokat érne. Ha pedig udvarában Isten keglmeteknek ennél jobbat parancsolna, mig fizetésékjít kezizhez vehetné s vala-

mennyire meggyarapodnék, avagy csak viseltetne gondot kegyelmedek asztaláról. Házasságáról tudom kgltek maga becsületiért gondot viselne. Pünkösöd után három héttel mindjárt felszentelnék s egész pap lenne ő keglmiből. Egyszóval a falu fizetésire csak, bizonyára nem megyen. Én eleget biztatom a kgltek jó akaratjával, de annak bizonságát kgltek tetszésiből akarja hitelesebben kitanulni, melyről ha kell is, ha nem is, kglmed tudósítson hová hamarébb, s tudom az urat ő kegyelmét is tudósítani fogja kegyelmed, kinek bizonyára irni nem érkezem, hanem alázatos szolgálatomat ajánlom ő kegyelmének. Esperes uram írja, hogy vásárnaponkint praedicatorokat jártat addig oda, mig bizonyos praedicatorot parancsol Isten kegyelmedeknek s maga is elmegyen. Ezek után az ur oltalmában ajánlom kegyelmedet és kegyelmedét!

Kegyelmednek együgyü régi lelki pásztora s komja

Kovácsnai Péter, m. k.

1669. die 18. maji.

Külcim Nemzetes és kegyes Teleki Mihályné asszonyomnak, stb.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 741. sz. a.

(Folytatása köv.)

Közli:

Konc József.

Különfélek.

Felhívás előfizetésre.

Bizalommal kérjük fel lapunk olvasóit, hogy előfizetésüket megtenni és hátralékaikat a multa nézve mielőbb be- küldeni sziveskedjenek.

Hitesse el velünk akárki, elfogadható argumentumokkal, hogy e Lapra nincs szükség Egyházkerületünkben; hogy nem hű tükre Anyaszentegyházunknak; hogy belőle nem nyerhet teljes tájékozást közéletünkről úgy általánosan, mint részleteiben; hogy nem találkozási helye mindazoknak, kik bár bülönböző úton járva, de a közcél szolgálatát; hitesse el velünk akárki, hogy minden héten egyszer nem e Lapokban dobban össze Anyaszentegyházunk szive; nem egy a hit, a reménység, a szeretet: ha mindezeket el tudják hitetni, mi letesszük tollunkat s hagyjuk másnak az áldozatot.

Mi hiszszük, hogy jogunk van az élethez. E hitünket barátainkra építjük. Espereseinknek, gondnokainknak, egyházkerületi képviselőinknek, sokféle nevelő intézeteinknek érezni kell a lelki összetartozás szükségét és azt anyagi és szellemi támogatásukkal táplálni fogják a beállott ujesztendőben is, hogy szolgálatot teljesithessünk a protestáns felvilágosodásnak, a nemzeti megszilárdulásnak és a magyar hazaszeretetnek.

Kolozsvártt, 1891. januárban.

Szász Gerő.

= **A mult évi junius 30-án kihirdetett «Pályázat»** eredményét van szerencsénk közölni a következőkben: a) A beérkezett 26 közönséges egyházi beszéd közül nyert a 16 számmal jegyzett «Az első zsolttár boldogjai.» Szerzője: Bitai Béla, brassói segéd-pap. Jutalma 60 frc. b) Az alkalmiak közül nyertes az 5-ik számú «Nagypénteki beszéd.» Szerzője Andrási Kálmán, bűji pap, Szabolcs-Vármegyében. Jutalma 60 frc. c) Az esketési ágendák közül nyertes a 6-ik számú, szerzője: Benkő István, r-palotai pap. d) Keresztelési ágendák közül nyertes a 6-ik számú, szerzője: Kiss Ferenc, segéd-pap, Debrecenben. A két utóbbi jutalma 40—40 frc. aranyban. A bíráló-bizottság részletes jelentését később fogjuk közölni. A szerencsés nyerők fogadják szerencse-kívánatunkat; a pá-

lyázók mindannyia szíves köszönetünket, hogy részt vettek a nemes versenyen, azon őszinte óhajtásunk kifejezése mellett, hogy jutalmukat találják meg öntudatukban, hogy szép cél érdekében hozták meg az áldozatot. A nem-nyerés ne lassassa munka-kedvüket, sőt inkább sarkalja többrül-többré abban a bizonyos reménységben, a mely meg nem szégyenithet. Most már azon fogunk igyekezni, hogy a «Prédikatori Tár» következő kötetét a lehetőség határain belül összeállítva, azt olvasóink kezébe adhassuk. Örömmel jelezük, hogy főtiszt. Szász Károly, dunamelléki püspök aa. megtisztelő ígértét bírjuk, hogy egy egész ciklussal fogja gazdagítani e kötetünket is. Istennek áldása legyen törekvéseinken.

= A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság pénzügyi bizottsága a f. hó 8-án d. u. 6 órakor gyűlést tartott a budapesti ev. ref. főgimnázium könyvtár-termében. Hegedüs Sándor elnöklete alatt grf. Tisza Lajos, Szász Károly és Szóts Farkas választmányi tagok jelenlétével. Kenessey Béla titkár az 1890-iki pénztári évről tett jelentést, a mely szerint a Társaság összes bevétele 10,068 frt 56 kr., összes kiadása pedig 9053 frt. 89 kr. volt s így a pénztár-maradék 1891-re 564 frt. 67 kr. Értékpapirokba 2909 frt. 32 kr. helyeztetett el. A befizetett alapítványi tőke 10,200 frt. a kötelezvények által biztosított tőke pedig 39,000 frt. A tagok száma az év végén volt 32 pártfogó, 215 alapító, 360 rendes és 443 pártoló. Az 1889-ik és az 1890-ik évről tagdíjakkal hátralékban maradtakra nézve, kiknek száma elég tekintélyes, a bizottság akként intézkedett, hogy február hó közepén szétküldendő postai megbizással fogja az azon ideig még mindig hátralékban maradóktól a tagsági díjakat bekérni. A pénztár-vizsgálat és a költség-előirányzat megállapítása közvetlen az évi közgyűlést megelőzőleg leend. A bizottságnak főttebbi határozatára tekintettel, a titkári hivatal teljes tisztelettel kéri a hátralékoknak minél előbb leendő beküldését, nehogy kénytelen legyen a t. tagoknak némi túlküldést is és alkalmatlanságot is okozni.

= Nagytiszt. szerkesztő úr! Mult évi dec. 23-án, még mint nagybaconi pap, Budapestről, 1890. évi december 21-éről keltezve, a következő tartalmu levelet kaptam: «Tisztelendő, kedves barátom uram! Kereszt leányom, Benedek Flórikának, 1890. július 13-án történt keresztelőjén, prédikációjával annyira meghatott, hogy bár más vallásu vagyok, amaz ígéretet tettem, hogy tisztelendő barátom uram ekklezsiájának, kereszt leányom nevére, egy diszes ursorattali serleget ajándékozok. A serleg csak mostanra készülhetett el; hí utánzata ez egy serlegnek, melyet 1623-ban, gr. Tholdalagi Mihály és neje: Mihálc Erzsébet ajándékoztak, hasonló célra, valamelyik erdélyi ref. egyháznak. Sietek értesíteni tisztelendő barátom uramat, hogy azt külön csomagban, mai postával, címére elküldöttem és felkérem, hogy azt, Benedek Flórika kereszt leányom nevére, a nagybaconi ev. ref. templomnak átadni sziveskednék! Szerető és tisztelő barátja: Fischer János.» A levélben említett, 60—70 frt. értéket képviselő serleg megérkezett és 1890. évi december 25-én használatba is vétetett; 461 ajak izelte belőle az életnek ama vizét, «melyből a ki iszik, soha meg nem szomjuhozik» Ma már ott van nagybaconi ref. egyházunk ursorattali szent-ecldényei között, Benedek Flórika neve alatt, leltárra véve. A nagybaconi egyházközség presbiteriuma elvégezte már ez ügyben köteles dolgát; de legyen szabad nekem is, a «Prot. Közlöny» útján, nyilvánosan is hálámat és köszönetemet fejezni ki az én nemes lelkü barátommal szemben, ki nem csak engemet, de az én feledhetetlen nagybaconi hiveimet is, nagybecsű ajándékával, az ehhez fűződő nemes intencióval, örök hálára kötelezett! S.-Szent-Györgyön, 1891. január 17-én. Révay Pál, ref. lelkész.

= A gyulafehérvári róm. kath. «Közönművelődés» legközelebbi számában megint így áradozik: «Jézus üdvözítő anyaszentegyháza két megtért hívővel szaporodott, kik a sötétség fátyolát ledobták lelki szemeikről és vissza-

tértek az őseik által hűtlenül elhagyott egyedül üdvözítő kath. anyaszentegyház kebelébe.» És e rettenetes dolog mind csak azért, mert két egeresi leány pápistává lett folyó hó 11-én. És ezek az urak, kik ma sem röstellik magukat «egyedül üdvözítőnek» gerálni; kik a protestánsokat ma is «lelki sötétségben» szenvedőknek gúnyolják; ezek az urak azzal bolondítják nem magukat, hanem a vakon hívő tömeget, hogy ők Krisztus evangéliomát hirdetik. Ők kétszeresen sajnálják a kálvinistákat, hogy e lapok szerkesztője pap, esperes, gen. notárius (és azt a bolond gombát is odaveti «püspökjelölt.») No, mi nem sajnáljuk a katolikusokat, ha önöket türik, mert minden népnek olyan vezetője, vezére van, a minőt megérdemel. Pax vobiscum!

Hivatalos rész.

49—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a sepsii egyházmegyébe kebeleztet köröspataki leány-egyházközség lévitatanitói állomására ezennel másodsor nyitattik pályázat.

Javadalom: tisztességes lakás és 209 frt. 93 kr. egyházhatósági becslés szerint, melyből 80 frt. államsegély, készpénz.

Pályázati határnap febr. 15. Folyamodványok nagytiszt Csiszér Gábor esperes aához intézendők Egerpatakra, u. p. Nagy-Borosnyó.

Kolozsvártt, 1891. jan. 19.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

57—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a sepsii egyházmegyébe kebeleztet árapataki egyházközség I-só osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, veteményes kerttel ellátott tisztességes lakás és 946 frt. 60 kr., melyből 744 frt. 32 kr. dézmkárpótlás.

Pályázati határnap febr. 20. Folyamodványok nagytiszt Csiszér Gábor esperes aához intézendők Egerpatakra, u. p. Nagy-Borosnyó.

Kolozsvártt, 1891. jan. 20.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

2871—1890.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSOKRA.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumában pályázat nyitattik két rendes tanszékre, melyeknek egyikével a német és magyar nyelv s irodalom; másikával a mennyiségtan és természettan tanításának kötelezettsége jár.

Javadalma mindkét állomásnak egyenkint évi 1200 frt. fizetés, 200 frt. szálláspénz, vagy lakás természetben, s egyelőre három ízben 100—100 frt. ötödéves korpótlék.

Az állomások a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium kinevezése által töltetnek be. Abban az esetben, ha teljes minősítéssel bíró pályázók nem jelentkeznének, helyettes-tanárok főgnak alkalmaztatni 800 frt. évi fizetéssel.

Pályázók kellő okmányokkal fölszerelt folyamodványukat a szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium előjáróságához 1891 évi március hó 10-dik napjáig adják be. Csak ev. ref. vallásu egyének pályázhatnak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártt, 1890. évi december 15-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Január 29.

5. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A lelkészválasztás módjáról.

(Folytatás.)

Iktassanak csak zsinati atyák egyfelől preventív, másfelől megtorló rendszabályokat a törvénybe, meg fogják látni, hogy vége lesz minden gyalázatos visszaélésnek. A preventív rendszabályról cikkem vége felé szólok, most csak a megtorlásra vonatkozó azon óhajomat fejezem ki, hogy a melyik egyházban bármely törvénytelenység, vagy más botránkozató dolog történik, ott ne csak feltétlenül megsemmisítésék a választás eredménye, hanem azon alkalomra veszítse is el ugy választhatási jogát a hibásnak talált jelölt, mint a választásit az egyház. Azt mondhatja valaki, hogy, igen ám, de hátha az előreláthatólag kisebbségben maradó jelöltnek valamelyik párthive a győzelemre kilátással bíró ellenfél mellett kezd korteskedni, a végből, hogy ezzel aztán megbuktassa a választási eljárást? Megeshetik; de arra való a vizsgálat, hogy kiderítse az efféléket s a méltatlanul rágalalmazottnak a püspök szolgáltatson igazságot, kit ilyen esetekre felruházandónak tartanék a kinevezés jogával. Egyébiránt, a biráskodás módozatainak megállapítása az ügynek azon ágát képezi, melyhez hozzá szólni, teljességgel nem érzem magamat illetékesnek. Én csak ujjal állítom, hogy a hol nincs vesztegető, nem történik vesztegetés, s a hol nem akad felbujtó, ott nem lesz bujtogató sem. E szerint, a nemtelen visszaélések megakadályozásának nem az a módja, hogy a priori megfoszszuk az egyházakat választási joguktól, mert egyesek vétkeért, sőt még a többségeért sem, egyáltalában nem lehet az egész testületet kárhoztatni, annyival kevésbé jó előre büntetni.

A választó közönség vele született ösztönénél fogva, ritka kivétellel mindig megtalálja a neki való embert, ha csak valamiképpen tévutra nem vezettetik. Jó ösztöne és erkölcsi érzéke biz-

tosan megmondják neki, hogy kit tiszteljen meg bizalmával. Így történt Halason Szász Károly és Szilády Áron közt a választás; így jutott Filó Lajos Nagykörösrre, Fejes István Sátoralja-Ujhelyre, Szeremlei Sámuel Hódmező-Vásárhelyre, Könyves Tóth Kálmán Debrecenbe; így választott meg ugyanoda Lukács Ödön, kit bizonyára Békésen is hasonló szerencse ért volna, ha ennek utját nem állja a jelölő bizottság. És mindezzel szemben, mit lehet felhozni? Azt-e, hogy Mitrovics Gyula a hetvenes évek elején Sajó-Szent-Péteren elbukott? Ám, ki tudja, ha győz vala, lett volna-e belőle e falu-forma helyen oly nagy ember? Vagy talán azt, hogy a békésbányai egyházmegye kitűnő esperese, a vésztői káplánnal szemben, Békésen egykor elbukott? Csakhogy ne feledjük, hogy az a vésztői káplán egy nagy képzettségű fiatal tudós volt s ennél fogva megválasztásáért szemrehányást senkinek se tehetünk, csupán kora halála felett sajnálkozhatunk.

Mindamellett nem tagadom, hogy gyakran reá lehet olyan választásokra is mutatni, melyeknél nem az igazi érdemek jutalmaztatnak, hanem ezek ellenére a külső előnyök, melyek pedig amazok mellett valósággal csak tizedik helyen jöhetnek számba. De hát ugyan a műveltebb osztályok tagjai is nem gyakran engedik-e magukat a csinos alak, a behizelgő modor által bizonyos mértékig befolyásoltatni? Ez már olyan emberi gyöngeség, mely többé-kevésbé mindenkivel közös. És a lelkészválasztó közönségnek meg éppen fel se lehet róni, ha a törvény értelmében képesített s a jelölő-bizottság által kiszemelt, tehát ezek szerint látszólag egyenlő érdemekkel és képességekkel bíró pályázókban azt is vizsgálhatja, hogy melyik milyen szónok? A lelkészi funkciók közt fontos szerepet játszik a szószéki működés és a kinek e kötelessége teljesítéséhez isten bőven adta az eszközöket, miért ne fogadhassa papjával a nép szivesebben, mint azt, kinek esetleg

mélységes tudománya mellett a máséhoz mérve véletlenül igen csekély jutott belőlük

Aztán meg az a próba-prédikálás is, melyet némelyek olykor annyira válogatott kifejezésekkel ítélnek el, nem éppen oly lealázó, mint a hogy ellenségei vélik. Nekem három ízben volt már benne részem, de őszintén mondhatom, hogy én mindig úgy viseltem magamat a hívekkel szemben, mint bármely más alkalommal. És tisztességes ember nem is fog a nép kegyének megnyeréséért alakoskodni sohasem. Ha pedig valaki még sem a maga valódiságában mutatja be magát s ezen az uton jut győzelemre érdemesebbekkel szemben, szintén ki a hibás? A félrevezetett nép-e, vagy az álcát viselő? És hát az ilyen esetek meggátlása végett mi a teendő? Az-e, hogy elvegyük az egyházközségek választási jogát, vagy az, hogy megszüntessük a képmutatásra és önárulgatásra alkalmat adó próbapredikálási rendszert? Bizonyára, az utóbbi, a melyet különben, ha eleve biztosítva volna, hogy mindnyájan a magunk egyéniségében állunk a választók elébe, nem tartanék végképp elkárboztatandónak, mert hiszen a ki nem tud, vagy nem akar az egyháztagokhoz bizonyos korlátok közt leereszkedni, jobban mondva, arra igyekezni, hogy őket magához emelje: az ne is legyen protestáns lelkész.

Most következnek már, hogy a magam bizonyítékait is elősoroljam az egyházközségek választás ellen, de minthogy rögtön meg is tudnám őket cáfolni, céltalannak vélem velök az időt tölteni s a helyet foglalni. Hasonlóképpen feleslegesnek tartom, azon évré reflektálni, mely szintén felhozott az általam védett rendszer ellen, hogy ez, tudniillik, nem evangéliumi eredetű. Azt hiszem, mindenki tisztában van azzal, hogy midőn mi keresztyéneknek nevezzük magunkat, csak azok az elvek lehetnek ránk nézve irányadók, melyeknek krisztusi eredete minden kétségen felül áll, nem pedig azok az intézmények, melyek az uralkodó viszonyok hatása alatt egyik-másik ősegyház kebelében meghonosultak s a melyekkel szemben a protestantizmus híveinek kétségbe vonhatlan joguk van arra, hogy egyfelől a szabad vizsgálódás és önálló gondolkodás alapján, másfelől a folyton fejlődő korszellem befolyása nyomán alkotott egyéni meggyőződésüknek bármikor érvényt igyekezzenek szerezni, önként érthetőleg, a mások hasonló jogai tiszteletben tartásának korlátai közt. És ha valaki erre azzal felelne, hogy igenis, de csak ama határokon belől, melye-

ket az evangélium szerint reformált egyház valaha kijelölt, nem haboznám kinyilvánítani, hogy a magam keresztyén és protestáns meggyőződését sem az ujszövetségi könyvek szerzőinek, sem a reformátorok tekintélyének nem vagyok hajlandó alárendelni.

Mindez természetesen arra indít, hogy ne csatlakozzam azok álláspontjához, kik az egyházközségek választást elvetve, püspöki kinevezést, vagy egyházkerületi választást óhajtanának életbe léptettetni. Még a püspöki kinevezésben, hasonlíthatlanul több biztosítékát tudom felfedezni a lelkészek érdemei méltánylásának és képességeik megbecsülésének, mint az utóbbiban, melytől nem csak elvi, de gyakorlati szempontokból is félek. Ennek valóban több árnyoldalát tudnám kimutatni, mint a mennyit támogatására és mentetetésére pártolói az egyházközségek választás ellen alaptalanul felhoznak. Az az egyetlen érv pedig, mi előnye gyanánt előnkbe táratott, hogy, tudniillik, általa a papi és tanári pálya szellemi és rangbeli egyenlősége dokumentáltatnék, hasonlóan nem vehető komoly figyelembe. Ugyan, mi szüksége volna a lelkészi karnak e nyilvános bizonyoságtételre? Hiszen, józan gondolkozásu ember úgy is tisztában van azzal, hogy a magyar református lelkészek, általánosan véve, mindig állanak azon a szellemi színvonalon, a melyet a theológiát nem végzett s egyedül államilag képzett tanárok elfoglalnak, és ha ezek közt akadnak kiváló egyéniségek, amazok között is elegenden vannak ilyenek. A rang pedig Nos hát, absolute véve, az is egyenlő, s egyáltalában nincs is okunk a felett panaszkodni, hogy ne adnák meg a lelkészi testület minden tagjának az egyéni becséhez képest megillető tiszteletet. Ugyan, mutassanak rá csak egy olyan gimnáziumi tanárra széles Magyarországon, kinek annyi tekintélye volna, mint, püspökeinket nem is említve, egy Filó Lajosnak, egy Szeremley Sámuelnek, egy Fejes Istvánnak, stb. És aztán szeretném is, ha akárki fel tudna engem világosítani a felől, hogy micsoda befolyása van a választás módjának a rangkülönbségre? Végképp semmi. Hathatós bizonyoságot szolgáltat erre nézve a felhozotthoz legközelebb eső körülmény. A theologiai akadémiák tanárait (Professor, Hochlehrer) ugyanis éppen úgy a közgyűlés választja, mint ott a hol, a gimnáziumokét (Lehrer, Gymnasial-Lehrer), pedig azoknak állásuk is magasabb, előlegesen megszerzendő külső kvalifikációjuk is több.

Azonban, ha ezen okoknál fogva nevetségesnek tekintem is az egyházkerületi választás érdekében felhozott s most cáfolgatott érvet, még sem találok egészen hasznavehetetlennek, és pedig abból az indokból, mert legalább alapot nyújt arra, hogy a tanárválasztási eljárás alapelvét és eredetét kikutatván, azt a lelkészválasztásokra is megkíséreljem alkalmazni.

(Folyt. következik.)

Zoványi Jenő.

Papválasztási törvényünk 325. cikkelye és még valami.

(Vége.)

De az előzményekből egyéb is következik. Az, t. i. hogy papválasztási szabályainknak nem csak 325. cikkelye, hanem az egész papválasztási módozatunk megváltoztatásának ideje nagyon is elérkezett, még pedig úgy az egyházközségek nyugalma, belbékéje, mint papjaink tekintélyének megóvása tekintetéből; s így, úgy egyházközseink szellemi, mint anyagi ügyeinek előbbvitale, mint az erkölcsi sülyedés meggátlása tekintetéből egyiránt. Ez ügyben közelebről is voltak nézetnyilvánítások e lapok hasábjain, melyek mind azt bizonyítják, hogy e kérdés eléggé megérett nálunk. Nem célo, állást foglalni e tárgyban ezuttal, annyit azonban már most jelezhetek általános elvül, hogy a köznek jól felfogott érdekében mielőbb kimondandó volna, «hogy ne a pap keresse az ekklézsiát, hanem megfordítva, az ekklézia a papot», mint ez, tudomásom szerint, a magyarországi egyházkerületek egynémelyikében gyakorlatban van. Ez, átmeneti intézkedésképpen, célszerűnek mutatkozhatnék nálunk is. Ugy vélem ugyanis, hogy már ez uton is, nagyobb befolyást nyerne az értelem ily fontos ügy intézésében, s kevesebb alkalom nyujtatnék a nyers tömegnek demoralizálására. A mi bizony csak a közjó, az egyházi élet előbbvitelére szolgálna. Vagy, lehet még más módozatot is feltalálni, melylyel a jelenben létező igazán sajnos és romlott állapotok véglegesen megszüntethetők legyenek a nélkül, hogy a kinevezés idegen s nem protestáns elvéhez csapnánk át. Ha, pl. a kandidációt végrehajtaná az egyházközség s választaná a papot az egyházmegyei közgyűlés, mely közgyűlésbe azon egyházközség is, melybe pap választandó, szintén bizonyos számú megbizottat küldene azon választási aktusra. S ez legalább is azon egyházközségekben, hol a tagok sem papbért nem fizetnek, sem az egyházközség, avagy iskolák részére rendszeres anyagi áldozattal nem járulnak, minden nehézség nélkül keresztülvihető volna.

Az előzményekből, visszatérve magára a szászvárosi ekklézsiára, egyéb is nyilván következik. És ez az, mi fel volt vetve röviden már e lapban, hogy t. i. ott a második papi állomásra ez idő szerint semmi szükség nincsen. Tudom, hogy akadt rögtön ember, ki megbotránkozását nyilvánítá ez idea miatt, mondván a rendes frázist: hogy konfiskálni akarják az alapítványokat, s dörögven az alapítványok sérthetlensége mellett

rettenetesen. Mindenek előtt, azzal kell tisztába jönnünk: vajjon, valósággal van-e szükség arra, hogy ez állomás fentartassék tovább is úgy, a mint volt? E kérdésre a felelet könnyű, mert azt mindenki átláthatja, hogy hétszáz lélek gondozására egy 3,000 frttal dotált pap bőségesen elég. S az pedig, hogy tekintettel a nemzeti-ségi áramlatokra, s a magyar társadalom erősbitésére volna szükség a második papra, ha az előzményeket figyelemre méltatta az olvasó, s ha tudja azt, hogy ezen papi állomások szervezete legalább a multban csaknem teljesen nullifikálta a második pap befolyását, s nullifikálni fogja minden bizonynyal a jövőben is, bárki is önkint fogja következtetethetni, hogy úgy nemzetiségi, mint felekezeti érdekeink megóvása szempontjából, sokkal üdvösebben volna felhasználható ez állás javadalma akár a kollégium mellett egy rendes vallás-tanár szervezése által, akár az által, hogy e kiválóan ekszponált egyházmegyében a papi állomások segélyeztetnének föl általa. Nem hiszem, hogy bármelyik nézet keresztülvitele által az alapító intenciója ellen vétenénk; sőt, hiszem, hogy ha látná az égből az üdvös intézkedést, jóváhagyólag intene rá, mert bizonyára nem az volt célja, hogy alapítványából holt tőke legyen, hanem az, hogy felekezetünk javára szolgáljon az a lehető legnagyobb erővel. Tudom én, hogy ez idő szerint sokan vannak a «hivatottak», kik dörgedelmesen fognak kiáltozni e sorokra, de én nekik azt felelem hogy bizonyára nem a közügy előbbvitale lebeg az ilyenek szeme előtt, hanem vagy önzés, vagy pedig személyeskedő ellenséges indulat. Tudom, hogy szászvárosi egyházközségünk tagjai közül is alig van tiz-husz, ki e magasabb nézpontra emelkedni képes volna, s a legtöbb nem azt nézi, mi jó, helyes és üdvös, hanem gyönyörködik a választás izgalmában, s a nyers tömeg örvend, kéjeleghetni abban, hogy ő «képes megverni az «intellegerciát», (saját szavai) hanem ezeknek én részemről azt mondanám: nem vagyok képes megérteni, hogy ezen alapítvány felett mi jogon van hivatva rendelkezni a szászvárosi nyers tömeg? Hiszen, az nem is a szászvárosi ekklézsiának szól, hanem «az egyik fungens papnak», kinek létezését, ha az illetékes egyházi hatóságok feleslegesnek tartják, bizony, igen természetes, s az alapító intenciójával teljesen összeegyeztethető, ha az ideiglenesen, míg t. i. Szászvároson okvetlenül szükség lesz rá, az alap jogi természetének teljes fentartása mellett, felhasználtatik ott és oly módon, a hol és a hogy az alapító intenciója, mely a magyarság fenmaradása, s felekezeti érdekeink istápolása, inkább s több eredménnyel megvalósítható. Hasonló módon járnak el luth. testvéreink Erdélyben, a nélkül, hogy náluk valakinek eszébe jutna, kommunizmussal vádolni az egyházi felsőbbbséget. Csak mi, kik a legszentebb törekvéseket is, magyar szokás szerint, gyanusítjuk; csak mi, kikre rossz sorsunk rá rötta, hogy a személyes gyűlölködést soha le ne vetkezzük; csak mi rántunk le minden magasabb koncepciót, a közügy előmenetelére szolgáló ideát a pocsolýába. Pedig magának az illető egyházközségnek is javára s előmenetelére szolgálna az, ha drága pénzen nem tartatnék fönn ott egy oly sine cura, mely tétlenségre kárhoztat egy jóra való tehetséget. Egyöntetübbé lenne a kormányzás, fegyelmezettebbé vál-

nék az egyházközség ez idő szerint fegyelmezetlen népe, s lassan megszokták a ref. hivek tisztelettel s szeretettel viseltetni papjuk iránt, kinek aztán szintén eredményesebbé válnék jóra irányuló törekvése. Szünjünk meg hát végre-valahára az örökös gyanusitással s tendenciózus vádaskodással, s igyekezzünk értékesíteni erőnket, s felhasználni csekélyke vagyonunkat úgy, hogy egyházi életünk szélesebb körben is felvirágozhassék. Egyházmegyénkben élévülhetlen érdemeket szerez az, ki nemzetiségi érdekeink megóvására szolgáló szegény papi állomásaink megerősítésére eszközöket és módokat nyújtani tud és akar. Igaz, hogy mi nem kürtöljük trombitával, dobbal a jó cselekedeteket, s nem emeljük az égiek közé a nemes szívű adakozót, de azt mondjuk, látja az isten, «mert nem hamis ő, hogy elfelejtkezék a ti jó cselekedetetekről, melyet mutattatok az ő nevéhez.»

Végezetül, Szászvároson szerzett tapasztalataimból kifolyólag szabadjon kérdezni: vajjon, miféle indok vezette egyházkerületünk közgyűlését a kodifikáció alkalmával a püspöki vizsgálat álló egyházközségek fentartásában, még olyan egyházközséggel szemben is, mely maga is kívánta, hogy e magas méltóságától megszabadíttassék? Vajjon, kinek s minnek van ebben haszna? Püspöknek ugyan nincsen, mert az, hogy a diszpenzációk díját ezekből ő huzza, az ugyan nem nevezhető számbavehető haszonnak. Egyházkerületnek sincsen, vagy, legalább én nem tudom, mi lehet? Az egyházmegyéknek, melynek területén fekszenek, nem hasznuk, de káruk van, legalább itt Hunyad-megyében, mert a t. püspöki ekklezsia annyira érzi kiváltságos helyzetét, s annyira féltékeny arra, hogy minden erejét arra fordítja, mely szerint az egyházmegyében egy külön egyházmegyét képezzen, s az egyházmegye iránt holmi kicsinyléssel s lenézéssel viseltetik, s ez átmege még a legalsóbb rendűek közé is, úgy, hogy náluk egyházmegye, avagy ennek tisztviselői nem is léteznek, s ha véletlenül létezésük mégis előfordul, azonnal készek a felelettel, hogy ők püspöki felügyelet alatt állnak. S hogy ezen elkülönzési, szétvonási törekvés, ezen féltékenykedés csakugyan nincsen előnyére az egyházi élet követelte testvérisülés eszméjének, az bizonyos. De hát mi haszna van magának az egyházközségnek ebben a helyzetben? Megmondom, szerzett tapasztalatok nyomán. Az, hogy a felügyelet nem lehetvén közvetlen, bizonyára sokkal nagyobb bennük, olykor 2-3 pap mellett is a rendetlenség, mint az egyházmegye legnyomorultabb egyházközségében. Ha, pl. a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség múlt évi számadásait és naplóját együttesen találná megvizsgálni a központi számvevő, elbámulna, midőn tapasztalná, hogy e két okmány annyira vág össze, mint a csillag és pocsolya, s még inkább elbámulna, ha látná, hogy pénztárosa, ki pedig körülbelül húsz év óta viseli e tisztos hivatalt, képtelen, a szó teljes értelmében képtelen számadását összeállítani, s hová lenne bámulatában, midőn látna a számadás rendén 5-600 frt pluszt, melyet azonban a valóságban egyáltalán nem látna. Nos, ilyen dolog egyetlen nem privilegizált egyházközségben sem történhetik meg. S aztán, azt sem tudhatom én, vajjon minő okok alapján kelljen a szászvárosi ekklezsiának megyénkben ezen privilegium-

mal birnia? Talán, a nagyobb intelligencia kívánja ezt? Talán, az egyházmegyei előjáróság felügyelete s kormányzása nem elég méltóságteljes egy ily intelligens publikumnak? Mit mondjunk ekkor Déváról, mi legyen ez? Hiszen, ennek húszszoros itelligens eleme a szászvárosihoz mérten, s ez mégis, horrendum dictu, esperesi felügyelet alatt áll, s ezen csekélyke felügyelet alatt fényes házat épít semmiből, míg az aránylag gazdag szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség évtizedek óta siránkozik tornya sutasága miatt, s lesi az alkalmat, hogyan lehetne megkaparítani a torony sutasága elenyésztetésére az egyik papi javadalmat néhány évre. Igazán, nagyon lekötelez az, a ki megmondja nekem, minő célja lehetett törvényhozó testületünknek abban, hogy kilenc egyházközségünkre nézve «kivételes helyzetet» teremtett? Ha megmondja nekem azt, minő haszna, avagy jó eredménye lehet akár az egyházkerületre, akár az egyházmegyére, akár magára a kivételes helyzetű egyházközségre nézve ezen állapotnak? S leginkább lekötelez az, ki megmondja nekem azt, minő indokok azok, melyek pl. egy Ilyefalva, Fogaras, Szászváros részére ezen «kivételes helyzetet» megállapítják? Ideje volna tán már a nagy alkotások mellett e tekintetben is felébrednünk az álomból, s a szabad alkotmányossal méltán dicsekedő reform. egyházkerületünkben a kivételes állapotot, ezen megfoghatatlan, megérthetetlen, sőt sok tekintetben káros speciális intézményét megszüntetni akár oly módon, hogy beolvasztassanak a «kivételes» egyházközségek teljesen az illető egyházmegyébe, akár úgy, hogy nekik külön-külön adjunk egy teljes egyházmegyei szervezetet, (mert ők maguk kevesebbel aligha megelégednek), hogy megszünjék valahára a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek, szemben az egyházmegyével, féltékenykedése, s hogy azokkal karöltve, együttesen munkáljuk a közjót.

Addig is, azonban, míg ez megtörténék, lesz egy indítványom a legközelebbi egyházmegyei közgyűlésen. És ez az, hogy azon egyházmegyénk részéről táplált törekvés, mely szerint Szászváros legyen egyházmegyénk központja (én sohasem voltam mellette) ejtessék el véglegesen. Azt hiszem, egyházmegyénk esperese is belátta valahára, hogy ezen hely egyáltalán nem alkalmas egyházmegyei központnak. Mert ugyanis, eltekintve attól, hogy különben is a megye szélén fekszik, e városban az oláh és a szász elem, úgy számban, mint vagyonban, a tulnyomó, kik pedig tudvalevőleg ölelő karokkal nem fogadnak minket. Maga az egyházközség pedig, kivételes helyzeténél fogva, nem bir egyáltalán semminemű érzékel egyházmegyei ügyeink iránt. Avagy, nem eléggé megmutatta-e ezt 13 év alatt azzal, hogy jóllehet egyházmegyei összejöveteleink nagyobbára ott tartattak, de azért papjait gyűléseinken vajmi ritkán láttuk, s magának az egyházközségnek megmagyarázhatlan féltékenykedése odáig terjed, hogy azon jogával sem él, mely szerint egyházmegyei közgyűléseinkbe a papjai számára megfelelő képviselőket küldjön. S volt arra is eset, hogy egyházmegyei közgyűlésünk alkalmával tartott isteni tiszteleten a hivek közül egyetlen egy is meg nem jelent. S mit mondjunk ezen egyházközség azon eljárásához, hogy midőn egyházmegyei pénztárunkat megalkottuk,

tekintettel arra, hogy «tagjai s papjai egyházfegyelmileg az egyházmegye hatósága alatt állanak,» más egyházközségeinkhez hasonlóan, az egyházmegyei pénztárba évi csekély díj fizetésére szállítottuk föl, de ez ekkézsia azt megtagadta, oly forma indokolással, hogy nekik semmi közük az egyházmegyéhez, s csak bizonyos csekélyke ajándékot szavazott meg, de azt is csak három évre. Minek ideje lejárván, ajánlom, hogy többé e tekintetben ne vételessék számításba, mert az általa megajánlott összeg különben sem érdemel figyelmet. Mind ezek eléggé mutatják, hogy e hely egyáltalán nem alkalmas egyházmegyei központi helynek.

a—b.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 18. és 20.
(Vége.)

Ugyane kérdéssel kapcsolatban, a vizsgálat adataiból kitünvén, hogy a kollégiumi vagyon kezelésére, az elhelyezett tőkék biztosítására és nyilvántartására nézve általánosan kötelező szabályzat megalkotása vált szükségessé, e szabályzat tervezetét közli az Ig.-Tanács a kollégiumi előjárásokkal, netaláni megjegyzéseik megtétele végett.

A zsinati előkészületek megtételére kiküldött konventi bizottság egyik albizottságának fölhívására, mint olvasóink emlékezni fognak, Ig.-Tanácsunk, b. Bánffy Dezső főgondnok aa. elnökle alatt, szélesebb körű egyházkerületi bizottságot alkotott az egyházi adózást és a közalap járadékai beszédését illető törvényes határozmányok revíziója ügyében való véleményadásra. E bizottság munkáját most az Ig.-Tanács felülvizsgálta s egy pontja kivételével, mint saját véleményét terjeszti a konventi albizottsághoz.

Ismételten előfordulván, hogy az egyházközségek központbúl nyert kölcsöneik után a törlesztő hányadokat és kamatokat késedelmesen szolgáltatják be, miből az illető alapok tetemes károsodása származik, az Ig. Tanács körlevél útján szabályozza ez ügyet, kimondván, hogy a pap, mint az egyházközség elnöke, felelős az egyházközség vagyoni ügyeinek rendben folyásáért. Ehhez képest, a jelzett tartozások az évi költségvetésekbe fölveendőik s a költségvetés egyes tételeinek pontos foganatosításáért a pap levén felelős, a fedezeti részre nézve netalán előforduló hiány fölmerülte esetén, az ő kötelessége a kellő intézkedés oly időben való kezdeményezése, szükség esetén a fensőbb hatóságok segélyének igénybe vétele, hogy az egyházközség tartozásait pontosan teljesíthesse s mert e kezdeményezés elhanyagolása esetén, az eljárás a pap ellen indíttatik meg. A hátralék tartozások után 5% késedelmi kamat is fog számíttatni.

Soltész Nagy János az alamori egyházközségnek, évekkel ezelőtt, egy 2000 frtos künlevő követelését adományozván, halála után be kelle az illető adós házaspárt e tartozása erejéig pörölni, hogy az egyházközség hagyatéki tulajdonához juthasson. A törvényszék, azonban, e követelést oly módon ítélte meg, hogy a kétezer forint felét a férj s felét a nő fizesse meg, a mi az egyházközségre nézve azért volt hátrányos, mivel a nőnek nem levén saját vagyona, csak az egyik ezer frt behajtásához

lehetett remény. Az egyházkerületi ügyvéd tehát megfölebbezte az ítéletet és most jelentvén, hogy a másodfoku bíróság is a jelzett értelemben ítél, utasítást kért, ha folytassa-e a fölebbezést? Az Ig. Tanács, azonban, meggyőződévén az előterjesztésből, hogy az eredeti ítélet megváltoztatására kilátás nincs s hogy a második ezer frt behajtása, fedezet hiányában, amugy is lehetetlen, nem kívánta kockáztatni a már biztosított ezer frtot is, elejtette tehát a további fölebbezést, utasítván az ügyvédet a megítélt összeg fölhajítására.

A b.-bocsárdi püspöki jószág taksás-helyeinek eladása korábban folyamatba indíttatván, most ismét elfogadható ajánlat érkezett be egyik telekre, mit az Ig. Tanács elfogad s a vételárt a püspöki alapba utalja be.

A cófalvi egyközség tagjai zab-kepejüket meg kívánván váltani s az előzetesen keresztülvitt tárgyalás befejeztével az a kedvező eredmény tünvén ki, hogy e részleges kepeváltság nyomán a díjlevél emelkedik, az Ig.-Tanács az egyházmegyei fölterjesztés értelmében engedélyezi a terv keresztülvitelét s elrendeli a díjlevelek ehhez képest való módosítását.

Főt. püspök aa. megtevén előterjesztését a kackói körlelkészi állomásra beérkezett folyamodványok ügyében, körlelkészsé, ajánlatára, t. Kovács Árpád, sz.-városi valástanító nevezetik ki, azzal a fölhívással, hogy állomását mielőbb foglalja el, miután a színei körlelkész is távozóban levén, egyelőre e körlelkészség teendőinek ellátása is az újonnan kinevezett körlelkészre fog hárulni.

Emlékezni fognak t. olvasóink, hogy a csángó-magyar egyesület a romániai miszsió céljaira szánt 900 frtnyi segélyének 1889. évi összegéből 500 frtot azon a címen tartott vissza, hogy Veszprémmegye csángó-célokra saját körében gyűjtött segély-összegéből ugyanennyit küldött hétfalusi körlelkészségünk templomalapjára. Ig. Tanácsunk akkor hiába fejtette föl az egyesület válaszmánia előtt ez eljárás méltánytalan voltát, melylyel a romániai miszsiót rövidítette meg egy hazai célra illetékes részről adományozott összeg erejéig, mihez képest hatóságunk a csángó-egylet közgyűléséhez fölebbezte meg az ügyet. A fölebbezés sikerrel járván, az utólag megküldött 500 frt a romániai miszsió-alap 1889. évi hiányának fedezésére fordíttatott.

Kőpatak Gyula, beszercei derék körlelkészünk, súlyos gége-bajára hivatkozván, rendkívüli segélyért folyamodik, orvosi bizonyítvánnyal igazolván, hogy Budapesten kénytelen magát orvosoltatni. Az Ig.-Tanács a kérelmesnek az idén kiosztásra kerülő államsegélyből száz frtnyi rendkívüli adományt utalványoz.

A brassói penzügyigazgatóság mult évi május hóban kelt értesítésében most közli a penzügyminiszter rendeletét, melylyel utasította az ottani adóhivatalt, hogy az egyházközségi rovatalt a közadók módjára szedje be. Az egyházközség utasíttatik ez állami aszszisztencia igénybevételére.

A szilágy-szolnoki egyházmegyei tanács a központi segélyeknek a mult évi egyházkerületi közgyűlésen végrehajtott revízióját némely pontjában sérelmesnek ítélvén, több hatáskörébe eső egyházközség papi, meg tanítói javadalmának más módon való segélyezését kéri. Az Ig. Tanács kimondja, hogy a közgyűlés által végzett revízió

ujabb tárgyalás alá nem vehető, a fölterjesztést, azonban, a mennyiben figyelembe veendő adatokat foglal magában, átteszi a központi segélyek kiosztása ügyében kiküldött bizottsághoz.

A zilahi egyházközség folyó évre tervezett költségvetésének két tételére nézve megfölebbezi az egyházmegyei tanács módosító határozatait. Az egyházközség, ugyanis, temploma nagyobb szabású restaurációjának ter-
vét, kellő fedezet hiányában, elejtve s ez idő szerint csak a kisebb javítási munkákat végeztetve, előbb megállapított rovatát olyképp akarta alább szállítani, hogy kántora fizetését, melyet előbb a közpénztár fedezett, a papbér váltság alapjára helyezte át. Az egyházmegyei tanács hivatkozva arra, hogy a papbér-váltság-alap létesítése alkalmával hozott határozattal ellenkezik ez áthelyezés, továbbra is a közpénztár által kívánta fedeztetni a kántor javadalmát, legfőlebb ahhoz akarván hozzájárulni, hogy a papbér-váltság alapja a kápláni javadalmat fedezze, a mi rendeltetésével is inkább megegyezik s ez úton arra is kilátás nyilván, hogy a papbér-váltság alapja rövidebb idő alatt kinövi magát a kijelölt mennyiségre. Az Ig. Tanács nem csak magáévá tette az egyházmegyei tanács ez érvelését, hanem arra is fölhevítte az egyházközséget, hogy előbb elvállalt, de most tulságos mértékben alábbszállított rovatát, tekintettel a templom mielőbbi nagyobb szabású restaurációjának sürgős szükségére, a jövő éven kezdve, emelje valamivel magasabbra, hogy így a templom javítására gyűjtendő alap nagyobb arányban gyarapodjék, mert a korábban bemutatott szakértői vélemények szerint, alig remélhető, hogy a templom kibírja azt a 10—15 évi használatot, a mennyire az egyházközség, mostani számítása szerint, gyökeres javítását elodázní akarja. Viszont, az Ig. Tanács igazat adott az egyházközségnek arra a fölebbezésére nézve, melylyel megmaradt előbbi határozata mellett, hogy nem szolgáltatja ki továbbra az egyházi hivatalosok lakásának tisztogatására eddig kiadott összegeket, miután e javadalmak eddig sem az illetők díjlevelén, hanem egy korábbi közgyűlési határozaton alapultak.

Dévai egyházközségünk az iránt folyamodott, hogy korább nyert kölcsönének törlesztési ideje a megállapított tizenhat és fél év helyett harminckét évre terjesztessék ki. Miután azonban másfél százalékos törlesztésre szóló kölcsön csak az építkezési alapról nyújtható, ez alap pedig ez idő szerint ki van meritve, a kérés nem volt teljesíthető.

A zabolai egyházközség papja panaszt tevén, hogy Gelencén és Hiliben lakó hivei számára a papi teendőket a kézdivásárhelyi pap teljesíti, sőt utóbb az is kitűnve, hogy e hivek egyházi adójukat is K.-Vásárhelyre fizetik, holott politikai tekintetben lakóhelyükön illetékesek, az Ig.-Tanács a vitás kérdés elintézésének érdekében, a Törvény 15. §-ára hivatkozva, fölkerlte főt. püspök aát, mint a k.-vásárhelyi püspöki vizsgálat alatti egyházközség- és az orbai egyházmegyéét, mint a zabolai egyházközség első fokú hatóságait, hogy adják meg illetékes véleményüket, hogy a hilibi és gelencei ref. lakosok egyházi tekintetben mely ref. egyházközséghez tartoznak? E vélemények alapján lesz aztán az egyházkerületi határozat meghozandó.

É—n.

Jelentés a „Prédikátori Tár“ pályázatáról.

Abban a bizonyos reménységben kezdtünk hozzá a pályázatra beadott negyvennégy prédikáció és huszonkét agenda átolvasásához, hogy ha akadnak is köztük gyengék, de ily jelentékeny számu pályamunka közül olyanokat is fogunk kiválaszthatni, melyek irodalmi színvonalon állván, jutalomra, vagy legalább dicséretre méltóknak bizonyulnak. Most már, midőn túl vagyunk a bírálásnak sok tekintetben nehéz munkáján, örömmel mondhatjuk, hogy reménységünk meg nem szégyenített, mert noha a jutalmakat természetesen csupán egynek-egynek ítéltük oda, a prédikációk között többet találtunk olyanokat, melyek a koszorozottnak méltó versenytársai. Másrésztől, azonban, azt is ki kell nyilvánítnunk, hogy gyarló dolgozatok szintén sokkal nagyobb számmal vettek részt a versenyben, mint a hogy előre sejtettük.

És az efféle fércművek szerzői közül némelyik még azzal is kellemetlen benyomást gyakorolt reánk, hogy a maga személyével, állása méltóságával és a pályázat tisztességével összeférhetőnek tartja olyan botrányos kinézésű pályamunkával lépni a versenyzők sorába, mely már a legelső megpillantáskor azt a gondolatot költheti fel bárkiben, hogy a szerzőnél minden nemesebb törekvés, minden szépérzék, sőt talán még valami egyéb is sajnálatos módon hiányzik. Elégnek tartjuk a jelen alkalommal, erre vonatkozólag, csupán ennyit mondani; mert hiszszük, hogy e rövid megjegyzésünkben is okulást fognak meríteni az illetők a jövőre nézve s ha talán még máskor is futkosnak a rájuk nézve előreláthatólag elérhetetlen babér után, legalább a külső csin, a helyesírás szabályai és több effajta elemi követelmény ellen nem fognak hasonló vétséget elkövetni.

Térjünk át immár a pályaművek belső értékének méltatására s e célból első sorban a huszonhat közönséges prédikációt vegyük elő, melyeknek úgy jellegük, mint a beérkezés rendje szerinti sorsszámuk a «Protestáns Közlöny» múlt évi 35. számában már közölve levén, bírálatunk folyamán elégségesnek tartjuk csak az akkor nyert sorsszámokra utalni.

Mint általában az összes pályaművek, úgy közelebről ezek a prédikációk is, általában véve, három főbb csoportba oszthatók, a szerint, a mint egy részük minden kritikán alul áll, vagy szót sem érdemel; más részök egy, vagy más előnyös tulajdonsága által némi figyelemre igényt tarthat; néhány pedig olyan színvonalon áll, hogy nyomatásban való megjelenésre is méltó. De, ez a csoportosítás korántsem azt akarja jelenteni, mintha az egy csoportba tartozók mindnyájan egyenlő előnyökkel, vagy hátrányokkal bírnának, mert hiszen azok között is bátran lehetne még újabb határvonalakat húzni. Így, például, mindjárt, a csak megemlített, de velök való tüzetesebb foglalkozást nem érdemlő beszédek sem teljesen egyenlő rosszak, hanem ellenkezőleg bizonyos fokozatot köztük is lehet megállapítani, és pedig körül-belől a következő sorrend szerint, hol is a legsilányabb munkán kezdve, a folytatások folytonos, jóllehet csekély mérvű apadása alapján következnek a többiek: 23, 12, 22, 3, 1, 6, 11, 10, 24, 25, és 26. Ezek közül a 23. tökéletes mintául szolgálhatna arra, hogy milyen beszédet nem kell írni; a 12. együgyűségével válik ki társai közül; a 11-nek szerzője igazi konfidens modorban beszél hallgatóival; az 1-nek írója képzettel sem bír a «szakszerűség» fogalmáról, midőn azt, mint a vallás és józanész közös ellenfelét hevesen megtámadja; a 3. izlés-telen tréfalkozásával riaszt vissza, de úgy ezeknek, mint a

többieknek szerzői egytől-egyig megegyeznek abban, hogy vagy semmi gondolatuk nincs, vagy a kidolgozás mestersége ismeretlen előttük, vagy pedig alapos póttanfolyamra volna szükségük a homiletikából.

A második csoportba tartoznak a 21, 7, 9, 8, 18, és 4. melyek ezen sorrendben szintén fokozatos javulást tüntetnek föl.

A 21-nek címe a «Krisztus szerinti imádkozás», alapigéje pedig Pál apostolnak a rómaiakhoz intézett emez intelve: «A könyörgésben szorgalmasok legyetek.» Ennek alapján aztán szerző ki akarja fejteni a «krisztusi könyörgés mivoltát és lényegét», voltaképpen azonban előadja 1. az imádkozás eredetét és forrását, a könyörgésnek Krisztus és saját maga szerinti tulajdonságait. Itt tehát kétszeres hibát követ el. Nem is arról beszél, a mit propozíciójában kitűzött, de még akkor is, ha ott kifejezett témáját tárgyalta volna, éppen oly távol állana a szövegszerűségtől, mint a jelenlegi esetben. A tervszerűség és következetesség ennél fogva végképpen hiányzik e beszédből, mely még e mellett tülön-túl sok verses citátumot tartalmaz Tompából és Aranyból, befejezésül pedig Széchenyinek egy bonyolódott fogalmazású hosszú mondását idézi. Mintha magának a szerzőnek gondolatai sem volnának! Pedig az, a mit önmaga ír, arról tesz bizonyosságot, hogy tud gondolkodni és tud írni is, habár néha olyan kifejezéseket is használ, melyek nem éppen szószékbe valók. Szokjék hozzá szerző a rendszeres gondolkozáshoz, igyekezzék gondolatait a saját szavaival kifejezni, akkor bizonyosan képes lesz, szép és jó beszédek írni, mert képessége kétségen kívül van hozzá! Mostani elmefuttatása, mert művét egyébnek nevezni alig lehet, helyén volna egy imakönyv elején, annak bevezetésül s mint ilyen, olvasóiban vallásos hangulatot ébresztene.

A 7. számú s «A szeretet bosszuállása» című beszéd azon az eseményen épül fel, midőn József nemcsak megbocsátott testvéreinek, hanem őket teljes szeretetében fogadja vissza, elfeledvén a szenvedett sérelmet. Ezt a különben már sokszor feldolgozott tárgyat veszi szerző e beszéde alapjául, melyben azt fejtegeti, hogy szenvedett sérelmeket azzal a szeretettel toroljuk vissza, mely 1. mindent megbocsát, mindent elfedez.» Meglehetősen szerencsével oldotta meg feladatát; kevés igényű, de eléggé tisztességes színvonalon álló beszédének kiváló előnyei nincsenek, de kirívóbb hibái sem. Kidolgozására nézve meg kell jegyeznünk, hogy egyszerű irálya szintén meglehetősen élvezhetővé teszi, de majdnem minden emelkedettség nélküli, száraz tárgyalása, rövid, szagatott mondatai s néhány keresztül nem vitt hasonlata miatt átdolgozást igényel még arra a célra is, hogy elmondható legyen.

A 9. számú, mely azt fejtegeti, hogy «Milyennek kell lenni a valódi keresztyén embernek,» a Titushoz írt levél II. részének 7. és 8. versét veszi alapul. De, hogy a 8. versnek

micsoda szerepe van itt, azt nem bírjuk belátni, a mennyiben ennek semmi befolyása nem lehet és tényleg nincs is a beszédnek sem tartalmára, sem szerkezetére. A propozíció és felosztás ugyanis nem más, mint az, hogy «egy valódi keresztyén embernek a jó cselekedetekben példányképnek s a tudományban épnek és méltóságosnak kell lennie,» a mi mind egyedül a 7. versből foly. Meg kell rónunk még azt is, hogy szerző a tudományos kritika azon megállapodását is belekeveri beszédébe, mely szerint a nevezett levél nem páli eredetű. Ennek s természetesen aztán az ehhez fűzött fejtegetéseknek is, véleményünk szerint, teljességgel nincs az egyházi beszédben semmi helye. Általában, a beszéd elég türhető volna, ha külön kidolgozással dicsekedhetnék. Így felette gyakorlatlan kézre mutat, az egészről csak egyetlen részlet válik ki, az, mely a Jézus jó cselekedeteit hangulatosan festi.

A 8. számú «Nyárban» iratott s a 74. zsoltár 17. versén alapul. A nyár hevében, hirtelen, sebtében írt alkalmi beszéd, mely minden rendszerességet nélkülöz, de észrevehetőleg tehetséges szerzőtől származik, ki ha kellő gondot fordít vala szép gondolatainak rendbe szedésére, derék beszédet tudott volna alkotni. Tartalma ugyanis ez: a nyári évszak rajza után az emberi élet nyaráról beszél, majd igazolja az isten létét a természeti nyárból, végül buzdítja az embert az istenbe vetett élőhitre. Ha e laza és összefüggéstelen tárgyalás rendjét szerző jobbá és következetesebbé teszi s a 104. zsoltárnak ide egyáltalában nem illő bő ismertetését mellőzi s mindezt mostani szép irányához hasonlóval végzi, beszéde nem csak elmondásra, hanem a «Prédikátori Tárból» való közlésre is alkalmassá válhatik.

A 18. számú s «Két út» című beszéd «az életet, mint áldást és a halált, mint átkot» állítja előnkbe. A homiletika szabályainak egészen megfelelően, a kijelölt utról le nem térve, de oly rideg konfeszszionális szellemben tárgyal ezekről, mely az emberben istennel szemben félelmet költhet ugyan, de bizalmat éppen nem s javulásra és okulásra sem vezérel. A merev egyoldalúság egyébiránt szerzőnek bajt okozott, mert elvégre is következetlenségbe esik, mikor egyik oldalról azt állítja, hogy az ember választhat az élet és halál közt, másfelől pedig a prédesztinációból szintén nem enged egy hajszálnyit sem. Az élet fogalmának nála található meghatározása ellen is sok kifogás volna tehető. Ám, mindezek mellett, e beszéd gyakorlott tollból ered, s ha kifejezései olykor nem is illők a szószék méltóságához, de általában a jobb kidolgozású beszédek közt foglal helyet. Bibliai citátumokkal is tul van tömve, holott, a mily szükségesek azok módjával alkalmazva s a milyen hatásosak, a midőn a gondolatmenetbe teljesen beleillenek, éppen oly nehézkessé, dőcögőssé teszik a beszéd folyamatát, ha e kellékek nincsenek megtartva.

(Folytatása köv.)

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(Folytatás.)

VII.

Alázatos szolgálatom után kívánom, hogy Isten Kglmednek Uram életét, egészségét kedvelvén, kedvességgel együtt számos esztendőben virágoztassa!

Kglmed levelét uram az inclusákkal együtt elvettem

nagy becsülettel; hogy így lett Kglmednek uram transactiója a deákkal, az nem kicsiny szomorúságomra és minden reménségen kívül esett. De az legkiváltképpen onnét lett, hogy itt nem tudta distincte, micsoda móddal léssen állapotja, udvari papságra-e csak, vagy a két falu papságára, vagy mixtim, a mint kívántatik, mind a kettőre léssen hivatala. Azonban scholaris frater lévén, azt tudta ő nagy udvariatlansága

miatt, hogy az urakkal is úgy kell alkunni, mint más közemberekkel, a mely udvariatlanságát maga itt mester uraimékkal együtt előttem declarálván, ugyan előttünk serio respiscala. Hanem maga Kglmed uram bölcs itéleti szerént mint jó lelkü ur vévén consideratioba ez dolgot, ez inportunitását gyenge s szokatlan állapotja miatt esett infirmitásnak vélje. Azonban uram, mivel Kglmed maga jó indulatja szerint ment arra, kit mi nem is mertünk volna magunknak ígérni, hogy maga adjon nekie 25 frtot, 60 kalongya buzát, egy verő disznót, öt bárányt, ezekért uram annectálja már uram Kglmed, az én levelemben, melyet az asszonynak ő Kglmének írtam, letött postulatumokhoz, a melyeknek utján elfeletkezett volt jární, hogy uram, mivel egyes együgyü szegény legény, Kgltdtól legyen ételbeli provisioja, mely Kglmednél legalább való szolgájának is bőven kitelik, és ha Isten azonban oly szerencsét mutat nekie, házasságában is segítse. Ezekre uram, ha Kglmed reá menyen, mint hogy nem is kételkedem felőle, ez szegény atyafi is Kglmed szolgálatjára kész egyenesen s el is hiszem az mostani dolgában esett defectust ezután való maga jobb viselésével, miképpen fogja helyreállatni, Kglmed maga experialja. Ha úgy lenne pedig uram a dolog, most immár instál a Generalis (gyűlés) a melyben felszenteltetnék, esztendeig ismét oly alkalmosság nem leszen. Ezekre, uram, Kglmedtől alázatosan elvárván a választ mentől hamarább, asszonyomnak ő Kglmének ajánlom alázatos szolgálatomat. Isten kegyelmeteket éltesse sokaig kedves jó egészségben. Datum Claudiopoli die 20. junii, Anno 1669.

Kegyelmednek és a Christusnak alázatos szolgája

Kovácsnai Péter, m. k.

Kivül cim: Tek. Nemzetes Teleki Mihály uramnak, sat.
Eredetije a Teleki-levéltárban, 741. sz. a.

VIII.

Kivánatos áldásával áldja meg Isten uram Kglmedet!

Visszajöttemben minden szándékom a vala, hogy Kglmedhez menjek, de hogy szintén akkor esvén a temetés, kéntelen elmulatám; ezután sem halasztom kglmeddel szemben lenni. A mi a Pesti uram dolgát nézi, mostan takarodásnak ideje lévén, Kglmedet portékája alá való szekerekkel nem terheli, hanem csak könnyüid szerrel küldjön kglmed egy lovat alája a jövő héten akármely nap s készen találattik. Ezek után Isten oltalmában s kegyelmében legyen uram a Kglmed élete!

Kglmednek s a Christusnak méltatlan szolgája

Kovácsnai Péter, m. k.

Kolozsváratt, 1669. die 11. julii.

P. S. Ez uram Scholából megyen, azért omnia secum portabit. Exitust is adni kellene, ha csak mesterségre (= cantorságra) menne is, azért vagy 3 forintot nem ártana küldeni.

Cim: Tek. Nemzetes Teleki Mihály uramnak, sat.

Teleki-levéltár, 741. sz. a.

IX.

Bőséges kegyelmét adja az Ur Kegyelmednek!

Édes komám asszony! «Gazda asszony tart szolgát» régi közbeszéd. Sőt az Isten szolgálóihoz a keresztyén asszonyi-állatok szoktak nagyobb buzgó szeretettel lenni. A Christusnak is az Istenfélő asszonyi állatok szolgálnak s gazdálkodnak vala. Ez ifnu kimegyen s nem idegen elmével, noha minapi kimenetelében akarattja majd meghületkezett volt az

odamenéstől, szándékozván Patakra menni, de azt megbánta s szégyenli. Kegyelmeteknek kedvit igéri, hogy keresi. Azért az én atyai intésemet vegye Kegyelmed, s ha mi dolga nem tetszik, írja meg Kglmed nekem bátorsággal. Az bizony nem vagyok kegyelmetekhez, a kinek az ur itél.

Isten áldja meg kegyelmeteknél ez személyt és kegyelmeteknek legyen idvességére! Kolozsváron, 1669. die 16. julii.

Maradok kegyelmednek igen tiszta szívvél való együgyü komja

Kovácsnai Péter, m. k.

Külcim: T. Nemzetes Teleki Mihályné asszonyomnak ő Kglmének, nekem igen böcsülettel való kedves komám asszonynak.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 741. sz. a.

X.

Isten hozta Uram Kegyelmedet békeséggel, kinek kegyelme, hogy továbbra is nevedekjék Kegyelmeden és kedvesein igen szívesen kívánom!

Klmed békességes hazaérkezésit igen akarom, írását becsülöm s valóban akarnám, ha időnk lenne a szemben létele, de azt úgy látom, mostanság Isten nem engedi. Mostan uram mennek oda ifjak szolgálni, hanem az innep után rajta leszek, ha Cantort szerezhettek.

Bibliothekát még nem találtam, bibliát adtam a könyv nyomtatónak, de nem lehet bekötni s rézkapocscsal megcsinálni, mert úgy éppen ismét el kellene bontani, ha meg akar ná ember aranyozni s magában az exemplárban is fogyatkozás esnék, hanem Kglmed Uram, a mint beköttetni akarja, ahoz képest küldjön hozzája való szerszámot, instruálván bennünket s mindjárt megkészi. Titkok titkát is (Gelei Kátona István munkája) szerzettem, csak szekér volna, hogy elküldeném, melyre is gondot viselek; az ecclesiai canon is leszen. A Fejedelem asszony ő Nága arra hajlat, hogy szerzünk Udvarhelyre illendő emberséges embert, mely dolgot halasztottam a jövendő Generalisra, mely 7. maji esik Enyeden, arról közönségesen kell végeznünk. Urunk igen kemény commissiót küldé reám, Száva uram felől tudakozván ő Nága, ha conditioihoz tartja-e magát, mert ő Nágát ugyan informálták ott, hogy semmiben ahoz ne conformálja magát, melyre oly választ tettem ő Nagának, hogy a mi Generalisunk után kell Fejérvárott Generalist Száva uramnak is celebálni s halassza akkorra ő Naga erről való propositioját, melyen nekem is jelen kell lennem s akkor végire mehetni. A mi Generalisunkhoz, hogy ő Naga bizonyos értelmes emberét, a Kglmed intimatioja szerint, hogy beküldené uram, én ellenemre látja isten, nincs, de mivel szokás eddig nem volt, magam hogy azt ő Nagától solicitáljam, nem illik, Kglmed prudentiája abban is, mi jót talál fel, Komáromi uram az udvarhoz teljeséggel szokatlan lévén, ha mi infirmitas ő Kegyelmeben találattik, jó reménség alatt, Kglmed uram patialja. Pesti uram nálam lévén, minden jóra kötelezte magát. Ezek után az Ur Kegyelme maradjon uram Kegyelmeddel és kedveseivel mind végig! Kegyelmednek tiszta szívvél szolgálván, kész együgyü szolgája Kolozsváratt, 1671. die 14. maji.

Kovácsnai Péter, m. k.

Tekintetes Nemzetes Teleki Mihály uramnak, sat.

Teleki-levéltár, 718. sz.

(Vége köv.)

Közi:

Konc József.

Folytatás az 1/2. iv mellékleten.

Különfélek.

= **Dr. Hegedüs Istvánt**, a kolozsvári ref. kollégium volt és jelenleg a kolozsvári egyetem tanárát, a kolozsvári egyházmegye egyik algonokát, király ő felsége kinevezte a budapesti egyetemhez a klasszika-filológia egyik tanárává. Állomását majd csak az ősszel foglalja el. A mennyire örömről telik benne, hogy derék barátunkat ily kitüntetés érte éppen annyira fájlaljuk körünkől való távozását. Hegedüs István nem egy ember. Hegedüs István sok ember. Benne a szaktudomány alapos művelőjét, a filozófus költőt, az élénk tollú író, a lángoló hazafit, a közélet minden tisztességes terén résztvevő és nem nélkülözhető munkást, az örök-vidám és fiatalos kedélyű embert és barátot egy személyben megtalálhatjuk. És bárhol beszél és bárhol cselekszik, minden szavát és tettét az idealizmus himpora teszi még szebbé és ez adja meg neki azt a letörülhetetlen jellemvonást, hogy lobogó temperamentoma ellenállhatatlan. Sajnáljuk eltávozását. Társadalmunk sokáig érezni fogja hiányzását. Csak az vigasztal, hogy ott is a miénk marad. Az erdélyi ember erdélyi marad a világ végén is; és Hegedüs Pista nem az az ember, hogy elfeledhesse égbe rontó hegyeinket, szabadságot éltető tiszta levegőnkét és Kolozsvárt, hol bölcsőjét ringatták. És nem feled el minket, kik nem csak becsültük, hanem őszintén szerettük.

= **Hogy lapunk «Hivatalos része»** kiválóan kell, hogy figyelmünk tárgyát képezze, önként következik abból a felelősségből, melyet az ott közlöttek, a dolgok természete szerint, vállainkra hárítanak. És ha ma mégis felhívjuk lelkészársaink figyelmét a «Hiv. részben» közlött honvédelmi miniszteri rendeletre, azért tesszük, mert ennek figyelmen kívül hagyása súlyos imputáció alá esnek, sőt szigorú büntetést von maga után. És pedig, a törvényben meghatározott büntetésen kívül, még sokkal nagyobb volna az a tudat és vád, hogy tudva, vagy nem-tudva, mi a törvényt megrontjuk és így haszontalan szolgálunk. Hát csak olvasgassuk figyelemmel és tartsuk meg a legnagyobb szigorral.

= **A magyarországi kath. világot** nagy veszteség érte: az esztergomi érsek, bibornok és herceg-primás, Simor János meghalt. Magyarország közjogából folyólag, még ez idő szerint, úgy az állás magassága, mint a nyolcmillio katolikusra való befolyás, sőt a fejedelmileg dotált vagyoni hatalomnál fogva is, nem lehet közönyös egyetlen magyar emberre sem, hogy ki tölti be azt a helyet és a mig rajta ül, hogyan teljesíti elhivatását. Nem érezzük magunkat hivatva, hogy e felett ítéletet mondjunk most. Elmondja majd a történelem. A ravatal felett egyetlen egy érzélem tölt be: nyugodjék csöndesen!

= **A «Protestáns Szemle»** ez évi első füzetét ismertetvén Thúry Etele a «Dunántúli Prot. Lapban», a többek között így ír: «Balogh Ferenc szépen írt cikke után, Zoványi Jenő, fiatal történetírónk közöl egy még a következő füzetre is átmenő tanulmányt «A reformáció Magyarországon a mohácsi vészig» cím alatt. Ha jól vagyunk értesülve, Zoványi ezen tanulmányával tartotta meg a theologiai magán-tanári képesítőhez megkívánt próbaelőadást Sárospatakon. Egy még befejezetlen munkáról véleményt ugyan nem mondhatunk, de ezen első közleményből következtetve, azt határozott nyereségnek tartom prot. irodalmunkra, s gratulálók neki érte a távolból a bércecs házába. Ha fiatal barátunk ilyen apparátussal előadná a magyar prot. egyház- és irodalomtörténetet: az lenne még a mi nagy kincsünk. Kívánok neki ehhez a munkához időt, erőt, kitartást.» Eddig a «Dunántúli Prot. Lap.» Zoványi Jenő jelenleg kolozsvári segéd-pap, és lapunknak is buzgó munkása lévén, indiszkrécióna volna, ha mi valamit hozzá tennénk, azért mi csak e fiatal ember irodalmi sikere felett való örömről és a jövőbe vetett reményünknek adunk kész szívvel kifejezést.

= **Nagy-Károlyban «Reformátusok Lapja»** cím alatt új lap indult meg Biki Károly, györgyteleki ev. ref. lelkész szerkesztésében. Előfizetési ára 4 frt. Hangja komoly, nyugodt és irodalmi színvonalon áll. A ki teheti, megérdemli, hogy járassa.

HIVATALOS RÉSZ

147--1891.

KÖRRENDELET.

Minden anyakönyvvezető lelképásstorhoz.

A felmerült esetekben ahoz alkalmazkodás végett, értesítjük az anyakönyvek vezetésére kötelezett lelképásstorokat, hogy a m. kir. honvédelmi miniszter ur ő nagyméltósága Budapesten 1890. évi október hó 7-ről 32500—XVII. szám alatt, hadkötelesek nősülési engedélyének kieszközlésénél követendő eljárást a következőleg szabályozta.

Azon körülmény folytán, hogy a kivételes nősülési engedély iránti ügyek felszerelése, tárgyalása és elbírálása körül az egyes törvényhatóságoknál még mindig különböző eljárás és gyakorlat követték; továbbá, azon körülmény folytán is, hogy a kivételes nősülési engedély mellett, vagy engedély nélkül való nősülhetés tekintetében, az 1875. évi március 24-ről 13,320. szám alatt kibocsátott körrendeletben foglalt szabályok, az ujoncozási eljárásnak időközben történt lényeges változtatása következtében részint módosultak, részint egészen hatályon kívül helyeztetek: az e részben szükséges egyöntetű eljárás megállapítása céljából is, a véderőről szóló 1889. évi VI. törvénycikk 50-ik és 61-ik §§-ai alapján, úgy a kivételes nősülési engedély nélkül, mint a kivételes engedély mellett való nősülhetés tekintetében, a következő szabályok tételnek közzé és a következő eljárás állapítatik meg, úgymint:

I.

A hadköteles korban álló, valamint az ezen kort még el nem ért, úgyszintén a már besorozott egyének nősülése.

A) *Kivételes nősülési engedély nélkül nősülhetnek és*

így nősülés tekintetében csakis a köztörvények és szabályok alá esnek:

1. azok, a kik a hadköteles (állítás-köteles) korba jutásuk után, az ujonc-állítás, vagy utóállítás alkalmával, vagy a felülvizsgáló bizottság által «törleendőeknek» vagy «fegyverképteleneknek» nyilvánítottak, tekintet nélkül arra, melyik korosztályba tartoznak;

azok, a kik a hadseregből (haditengerészetből) vagy a honvédségből, felülvizsgálat után megállapított szolgálatképtelenség folytán történt kilépés esetében nyilvánítottak «törleendőeknek» vagy «fegyverképteleneknek»;

3. azok, a kik a harmadik korosztályt, vagyis 23-ik életévük betöltése után következő december 31-ét túlhaladták és sem a hadsereghez (haditengerészethez), sem a honvédséghez be nem soroztattak;

4. a közös hadsereg és a honvédség kötelékébe tartozó azon póttartalékosok, a kik az 1889-ik évi VI-ik törvénycikk 31-ik, 32-ik, 33-ik és 34-ik szakaszaiban foglalt kedvezmény alapján, mint papnövendékek és papjelöltek, tanítók és tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaság birtokosai, családfenntartók, osztattak be, vagy helyeztetek utólagosan át a póttartalékba, a mennyiben a nyolc heti katonai kiképzetés céljából nem állanak éppen tényleges szolgálatban;

5. azok, a kik a közös hadseregbeli és a honvédségbeli póttartalék nyilvántartásába, a védtörvény 31-ik szakaszának harmadik bekezdése alapján, mint felszentelt papok, alkalmazott lelkészek és segédlelkészek, papi jelleggel bíró tanárok, áthelyeztetek, illetőleg, felvétetnek;

6. a közös hadseregbeli és honvédségbeli azon póttar-

talékosok, a kik «kevésbé alkalmasok» vagy «föls számuak» gyanánt soroztattak, illetőleg, osztattak be a póttartalékba, a mennyiben nem részesülnek éppen nyolc heti katonai kiképzetésben, avagy az 1888-ik évi XVIII-ik törvénycikk rendelkezései alapján történt behivatásuk, illetőleg, visszatartásuk folytán, nem állanak kivételesen tényleges szolgálatban;

7. általában, az állományba nem vett hadseregbeli és honvédségbeli póttartalékosok;

8. a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség kötelékébe tartozó azon tartósan szabadságoltak, a kik az 1889-ik évi VI-ik törvénycikk 32-ik szakasza második bekezdésének 34-ik szakasza utolsó előtti bekezdésének alapján, mint tanítóképezdei növendékek, illetőleg, különös tekintetbevétel érdemlő családi viszonyok folytán, mint család-fentartók lettek a béke idejére, a tartósan szabadságolás kedvezményében részesítve, a mennyiben ezen kedvezményben a fősorozás alkalmával, vagy pedig utólagosan részesített ily egyének nem állanak éppen a nyolc heti katonai kiképzetés alatt;

9. azon tartósan szabadságolt sorhadkötelesek, a kik sorhadi szolgálati kötelezettségük három utolsó hónapjában állanak;

10. azon tartósan szabadságolt honvédek, a kik tényleges szolgálatukat még a harmadik korosztályból való kilépés előtt, vagyis *azon év december 31-ike előtt, a melyben életöknek 23-ik évét betöltik*, lerótták, valamint a kik tényleges szolgálati kötelezettségek három utolsó hónapjában állanak, és végre

11. a közös hadseregbeli (haditengerészetbeli) és a honvédségbeli tartalékosok, valamint a tengervédhez tartozók is, akármelyik korosztályban álljanak, a mennyiben az 1888-ik évi XVIII-ik törvénycikk alapján kivételes tényleges szolgálatra vissza nem tartattak, illetőleg, be nem vonattak.

B) *Csak is kivételes engedély mellett nősiülhetnek és kivételes egedélyért, ha azt igénybe akarják venni, a közigazgatási bizottságról szóló 1876-ik évi VI-ik törvénycikk 35-ik §-ában megszabott eljárás mellett, a honvédelmi miniszterhez tartoznak fordulni:*

1. azok, a kik a hadköteles (állítás-köteles) kort, vagyis *azon év január 1-jét, a mely évben életök 21-ik évét betöltik*, még nem érték el és önként beállítás folytán nem állanak katonai kötelek alatt;

általában azok, a kik az állítás-köteles kort már elérték és sorozásra még föl vannak hívva;

s így különösen

3. azok, a kik az első, vagy második korosztályban «jelenleg alkalmatlanoknak» és «visszahelyezendőeknek» nyilvánítottak.

C) *A közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség kötelékébe tartozó egyének közül csakis katonai hatósági engedéllyel nősiülhetnek:*

1. a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség tényleges szolgálatában álló egyénei;

2. a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség állományba nem vett ujoncai

3. a tartósan szabadságolt sorhadkötelesek általában (kivételek A) alatt 8. és 9. pont);

4. a tartósan szabadságolt honvédlegénység általában (kivételek A) alatt 10. pont);

5, a helyi alkalmazásra előjegyzett nyugdíjas tisztek, és

6. a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség valamely katonai rokkantház helybeli ellátásában elhelyezett egyénei.

Ezen egyének közül a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség állományba nem vett ujoncainak a nősiülési engedély elnyeréseért a védtörvényi utasítás I. Részének 138-ik szakasza értelmében is az illetékes járási tisztviselő útján a hadkiegészítési kerületi, illetőleg, honvédezedparancsnoksághoz kell fordulniok.

A közös hadseregben (haditengerészetben) és a honvédségnél tényleges szolgálatban álló, valamint az itt felsorolt többi csoportok alá tartozó egyéneknek nősiülési ügyei-

ben követendő eljárás tekintetében egyébiránt a közös hadsereg (haditengerészet) és a honvédség részére külön-külön kibocsátott nősiülési szabályzatok foglalják magukban a közelebbi rendelkezéseket.

A fentebbi pontokra vonatkozólag közelebbi tájékozással megjegyeztetik és pedig

A 1. ponthoz: A tényleges szolgálat a közös hadseregnek és a haditengerészetnél a sorhad állományában 3, illetve, 4 évre, a honvédségnél pedig évre terjed, a mely sorhadi, illetőleg, honvédségi tényleges szolgálati idő a védtörvény 44., 45., 47. és 49. §§-ai második bekezdéseiben foglalt esetekben büntetésül még egy vagy két évi tényleges szolgálattal, esetleg, a védtörvény 51. §-a értelmében, a haditörvényszéki ítéletben megszabott tényleges szolgálat idejével is meghosszabbíthatatik.

A 2. ponthoz: Az állományba vétel alatt, a közös hadsereg (haditengerészet) illetőleg a honvédség kötelékébe való felvétel értendő, a mely is, ezen egyéneknek az illető csapattest, vagy intézet létszámába való felvételében jut kifejezésre.

Állományba vétetnek pedig az ujoncállítás (fősorozás és utóállítás) útján, a januárius 1-től október 1-ég terjedő időben besorozott egyének, az ujoncállítási év október 1-én; az október 1-je után december 31-égig besorozottak pedig, továbbá minden önkéntes, és a védtörvény 44., 45., 47. és 49. §§-ai alapján, a korosztály és sorsszám rendén kívül besorozottak, a besorozás napján.

Állományba nem vett ujoncok alatt értendők a hadsereghez (haditengerészethez) vagy a honvédséghez végleges ajánlással és beosztással besorozott egyéneknek kívül azok is, a kik az «ajánlás és beosztás fentartásával» vagy az «ajánlás fentartásával» soroztattak be.

A 3. és 4. pontokhoz Tartósan szabadságoltak alatt értendők általában a legénységi állománynak sorhadi és illetőleg honvédségbeli tényleges szolgálati kötelezettség alatt álló *oly nem tényleges állományu* egyénei, a kik vagy a reájuk rótt rendes, illetőleg, meghosszabbított törvényes sorhadi és illetőleg honvédségbeli tényleges szolgálati kötelezettségben, vagy az ezen túl terjedő tényleges szolgálati kötelezettségben állanak, és *neghatározatlan időre szabadságoltak*, a kiknek tényleges szolgálatra megjelenésük tehát külön behívástól van feltételezve.

D) *A nősiülendők összekethetőségük megítélésé.*

A lelkészek a fentebb előadottak szerint, tehát, a védkötelezettség szempontjából, minden akadály nélkül összekethetők:

1. azokat, a kik a védtörvényi utasítás I. Rész 87. §-a 6. pontjának második bekezdése értelmében, az állítási lajstrom alapján részükre kiállított bizonyítvánnyal, vagy végelbocsátó levéllel (Abschied) igazolják, hogy állítási kötelezettségüknek teljesen eleget tettek, s így nősiülhetőségük, a védtörvény szempontjából, akadályokba nem ütközik (A. szakasz 1. és 2. pont);

azokat, a kik születési bizonyítvánnyal igazolják, hogy azon év december 31-ét, a melyben életök 23-ik évét betöltötték, már túl haladták, feltéve, hogy sem a közös hadsereghez (haditengerészethez), sem a honvédséghez besorozva nincsenek (A. szakasz 3. pont);

3. azokat, a kik a védtörvényi utasítás I. Részéhez 11. szám alatt mellékelt minta szerint kiállított «Igazolvánnyal» beigazolják, hogy a védtörvény 31-34. §§-aiban foglalt valamely kedvezményben lett részesítettésük folytán, a póttartalékba osztattak be, vagy abba utólagosan helyeztettek át, illetőleg a béke idejére tartósan szabadságoltattak, feltéve, hogy nem állanak nyolc heti katonai kiképzetésük céljából éppen tényleges szolgálatban (A. szakasz 4. és 8. pont);

4. azokat, a kik a védtörvényi utasítás I. Részéhez 20. szám alatt, mellékelt minta szerint kiállított «ajánlati lappal» (Widmungsschein), illetőleg, katonai (honvéd) igazolványi könyvvel (Militär-Pass), illetőleg, katonai (honvéd) igazolványi lappal (Militärschein) beigazolják:

a) hogy, mint «kevésbé alkalmasok» vagy «föls szá-

muak» a póttartalékba soroztattak, illetőleg, osztattak be, feltéve, hogy ezek sem nyolc heti katonai kiképzetésükre bevonulva, sem esetleg az 1888. évi XVIII. törvénycikk alapján kivételes tényleges szolgálatra behiva, illetőleg, visszatartva nincsenek. (A. szakasz 6. és 7. pont), vagy

b) hogy a tartósan szabadságot tartó az A) szakasz 9. és 10-ik pontjai alatt felsorolt osztályzatai alá tartoznak, vagy végre

c) hogy már a tartalékba, (tengervédbe) helyeztetek át, feltéve szintén, hogy 1888-ik évi XVIII. törvénycikk alapján kivételes tényleges szolgálatra bevonulva illetőleg, visszatartva nincsenek (A. szakasz 11. pont);

5. azokat a kik a védtörvényi utasítás I. Részéhez 12. szám alatt mellékelt minta szerint kiállított Igazolvánnyal beigazolják, hogy a védtörvény 31-ik szakasza harmadik bekezdése alapján mint felszentelt papok, alkalmazott lelkészek, és segédlelkészek, vagy papi jelleggel bíró tanárok, a póttartalék nyilvántartásába felvették (A. szakasz 5. pont);

6. azokat, a kik részükre kiadott értesítéssel igazolják hogy a honvédelmi minisztertől kivételes nősülési engedélyt nyertek (B. szakasz 1., 2., és 3-ik pont);

7. azokat, a kik a fentebbi C) szakaszban 1—6. alatt felsorolt osztályzatokba tartozván, bemutatják az illető katonai (honvéd) hatóságtól nyert nősülési engedélyt.

A fentebbi 2. illetőleg 3. és 4. pontok alatt említett esetekben a szükséghez képest és ha különösen kívántatnék, a községi előljáróság által bizonyítvány állítandó ki arról, hogy a nősülendő ifju sem a közös hadsereghez (hadi tengerészethez), sem a honvédséghez besorozva nincsen, illetőleg, hogy az, sem nyolc heti katonai kiképzésre, sem az 1888-ik évi XVIII-ik törvénycikk alapján kivételes tényleges szolgálatra bevonulva, illetőleg, visszatartva nincsen.

Ha a lelkészeknek, az előadottak mellett, egyik vagy másik irányban még aggályaik merülnének fel, és nem bírnák elhatározni, hogy a nősülendő ifju a felsorolt osztályzatok melyike alá tartozónak tekintendő: az ez iránt az illető sorozási járási tisztviselőhöz (főszolgabíróhoz, illetőleg városokban a polgármesterhez, esetleg a katonai ügyek vezetésével megbízott tisztviselőhöz) intézett kérdésekre, a felvilágosító válasz sürgősen és soron kívül megadandó.

II.

A kivételes nősülési engedélyek iránti folyamodványok felszerelése és az azok elbírálása körül követendő szabályok és elvek.

Az I. fejezet B. szakasza értelmében kieszközölni kívánt kivételes nősülési engedélyek elnyerése iránt benyújtandó folyamodványokhoz rendszerint a következő okmányok csatolandók s azokra vonatkozólag következő elvek tartandók szem előtt; úgymint:

1. *Az anyakönyvvezetők által a védtörvényi utasítás I. Részéhez 13. szám alatt mellékelt minta szerint kiállított családi értesítő,* a nősülendő ifju életkorának és a családi állapotnak előtűntetése, és annak elbírálhatása végett, vajjon a családban valóban hiányzik-e a nősülendő ifju házassága által pótolni szándékolt női munkaerő.

A nősülendő ifjak életkorát illetőleg itt megjegyeztetik, hogy a fennálló törvényes gyakorlat szerint, a kivételes nősülési engedély megadásához, ha a női munkaerő szükséges volta igazolva van, a betöltött 18-ik életévnél nagyobb életkor *nem* kívántatik.

A családi értesítő melléklése *nem* kívántatik, ha a nősülendő ifju önjogu (például, tényleg alkalmazott népiskolai tanító, hivatalnok, önálló iparos, nagykorúsított, stb.) de ezen esetben a nősülendőnek életkora, ha az már esetleg az állítási lajstrom kivonata által igazolva nem volna, a keresztlel (születési bizonyítvány) által igazolandó.

Míg ellenben, ha a most említett eseteken kívül, a családi értesítő szabály szerint mellékelve van, a nősülendő ifju keresztlevele is külön nem csatolandó.

III.

Bélyegzési szabályok.

1. A kivételes nősülési engedélyek iránti ügyekben, a fennálló bélyeg- és illetékszabályok értelmében:

a) a folyamodványok 50 krajcárnyi,

b) az elutasító határozatok ellen közbevetett felebbezések 1 forintnyi,

c) a családi értesítők, a melyeken az ok és cél, tudniillik, a kivételes nősülési engedély elnyerése, a kiállítók által mindig feljegyzendő, tekintet nélkül az azokban foglalt születési (keresztelési), esketési és halálozási esetek számára, ivenként 50 krajcárnyi bélyegilleték alá esnek;

d) a folyamodványokhoz mellékelt egyéb okmányok pedig a szabályszerű bélyegilletékekkel bélyegzendők.

2. Az állítási lajstromkivonatok *hivatalból* levén melléklendők, *bélyegmentesen* állítandók ki és csatolandók az iratokhoz.

3. A nősülési ügyekben használt és nem az állam hivatalos nyelvén kiállított családi értesítőknek, községi bizonyítványoknak, stb. *hivatalból eszközölt és hivatalosan mellékelt fordításai,* a mennyiben ezek kizárólag hivatalos célokra szolgálnak, s az illető fél hozzájárulásán kívül és a nélkül, hogy ő erre törvényesen kötelezhető volna, készítették, a kiállító hatóságot, az illetéki díjjegyzék 85-ik tételének 1. pontjához képest megillető személyes mentesség, illetve, az illetéki díjjegyzék 79. tétel c) pontjának határozatai alapján, szintén *bélyegmentességben* részesülnek.

4. Ha a régibb keletű s esetleg már használt családi értesítők, *nősülési ügyekben* ujabban leendő használat végett, *megújítási záradékkal* láttatnak el, a megújítási záradékok szintén 50 krajcárnyi bélyegilletékek alá esnek.

5. Azon körülmény folytán, hogy a kivételes nősülési engedélyek iránti ügyekben kiállított és a fennálló szabályok alapján, a fentebbiek szerint, ivenként csakis 50 krajcáros bélyegilleték alá eső családi értesítők, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur részétől ismételtelen s legutóbb 1889. évi szeptember 6-ról 38,529. szám alatt közhírré tett ezen szabály ellenére, igen sok esetben, még mindig túlbélyegeztetnek: a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által mult évi május 13-ról 18,818. szám alatt az összes egyházi főhatóságokhoz intézett körrendelet értelmében, az anyakönyvvezető lelkészek utasítva lettek, hogy a felektől mindig kérdezzék meg a célt, melyre a kiadatni kért családi értesítőt használni kívánják.

6. A kivételes nősülési engedélyek megadásáról szóló értesítések a felekkel *hivatalból* és így bélyegtelenül közlendők; ezen engedélyek számára tehát, a felek részéről, külön 50 krajcáros bélyegjegyek a folyamodványokhoz nem mellékelendők.

IV.

A honvédelmi miniszter által megadott kivételes nősülési engedélyek érvényességének tartama.

1. Az állításköteles korban *még nem álló* egyének részére megadott ily kivételes nősülési engedélyek érvényességének tartama egy évre terjed és pedig azon naptól számítva, a mely napon az engedélyt tartalmazó miniszteri rendelet kelt.

Ha tehát az engedély alapján megnősült egyén özvegyesre jut, ezen egy évi időn belül, ujjabb engedély kieszközölésére szüksége nincsen, hanem az előbb nyert engedély alapján ismét megnősülhet.

S ugyanez áll a házasság törvényes felbontása, stb. esetében is.

Azonban, az engedély érvénye ezen egy évi idő eltelte előtt is megszűnik azon esetben, ha az illető, akár mint önkéntes a hadseregbe (haditengerészetbe) lép, akár időközben állításköteles korba jutván, ujonccállítás útján a közös hadsereg, vagy a honvédság ujoncjutaléka javára, illetőleg, az «ajánlás és beosztás fentartásával», avagy az «ajánlás fentartásával» besoroztatik.

2. *A már állításköteles korban álló,* vagyis a soro-

zásra felhívott három korosztályba tartozó egyének részére megadott ily nőszülési engedélyek érvényessége, csakis azoknak, az unjoncjutalékok javára, a fentebbi értelemben való besoroztatásával szűnik meg.

Az engedély érvényessége tehát ily egyéneknél, az unjoncjutalékok javára, illetőleg, az «ajánlás és beosztás fentartásával» avagy az «ajánlás fentartásával» való besoroztatását kivéve, mind a három korosztályra kiterjed. E szerint, az, a ki már állításköteles korban kapta meg az engedélyt, de azon sorozásnál, melyre törvény szerint fel volt hiva és megjelent, be nem soroztatik, mindaddig, míg az unjoncjutalékok javára, illetőleg, az «ajánlás és beosztás fentartásával» avagy az «ajánlás fentartásával» be nem soroztatik, újabb engedély kieszközlése nélkül, vagyis a korábbi engedély alapján nőszülhet, *esetleg újra* nőszülhet.

Ezen körrendeletem *fűzet* alakjában kinyomott példányai egyébiránt a Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaságnál Budapesten füzetenként 10 krajcárért kaphatók.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártn, 1891. évi január hó 22-én.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

116—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe kebelezett málnási egyházközség III-ad osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott szép lakás és egyházhatósági becslés szerint 506 írt 59 kr, mely a bikszádi és ujfalusi egyháztagoktól járó fizetéssel 540 írtá tehető.

Pályázati határnap febr. 28. Folyamodványok nt. Csiszér Gákor esperes aához intézendők, Egerpatakra, u. p. Nagy-Borosnyó.

Kolozsvártn, 1891. jan. 27.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

229—1891.

KÖRRENDELET.

Minden egyházközség lelképásztorához.

Az egyházközség rendes papja, mint egyházi törvényeink 27. és 45. §§-ai értelmében a presbiterium és közgyűlés elnöke, első sorban hivatott az egyházközség ugy szellemi, mint anyagi ügyei vezetésére s ebből folyólag, első sorban köteles felelősség mellett gondoskodni, mind arról, hogy az egyházközség rendes és előrelátható kiadásai a költség-előirányzatok megállapításával kapcsolatosan fedeztessenek, mind arról, hogy a költség-előirányzatban számításba vett bevételek pontosan behajtassanak s az egyházközség megjelölt kiadásai fedezésére fordíttassanak, vagyis, az egyházközség gyűlése által hozott határozat végrehajtassék.

Jóllehet egyházi törvényeink s fennálló szabályaink megadták az utasítást az egyházközségek rendes háztartása viteleire, mind a mellett ismételve fordultak elő oly esetek, hogy vagy a költség-előirányzatba nem vétettek fel, mind az előre látható kiadások s azok fedezéséről gondoskodva nem lévén az egyházközség, kötelezettségének teljesítésére szorítottván, anyagi zavarba sodortatott, követelő eljárási költségeinek, büntető kamatoknak, stb. kielégítése végett oly kiadásokkal is terheltetett, melyek kellő figyelem mellett elkerülhetők lettek volna.

Tapasztaltatott a kötelezettség pontos teljesítésének elmulasztása által előidézett zavar káros hatása egyházkerületünk pénztárára nézve is, a mennyiben a központi alapokból mind több-több egyházközség által igénybe vett törlesztő, vagy rendes kölcsönök kamatai és törlesztő-részletei nem fizettetvén be a rendes időben, nem csak a törlesztő-részletek nem voltak tőkésíthetők a maguk idejében s a tőke visszahelyezés a kiszámítás szerint nem érhető el, hanem a központi tőkék kamata terhére megállapított kiadások fedezése is fennakadást szenved.

Ezen indokból, Ig.-Tanácsunk vagyoniilag is felelőssé teszi az egyházközségek papjait nem csak az iránt, hogy minden rendes és előre látható kiadást tartoznak az évi költségvetésekben hiánytalanul feltüntetni s azok fedezéséről gondoskodni, hanem arra nézve is, hogy tartoznak a költségvetésben megállapított bevételeknek rendes időben való felvétele végett az ellenőrzést szigoruan gyakorolni s a bevételekből a kiadásokat a lejáratok napján a számadó gondnok által kifizettetni. Azon esetben, ha az egyházkerületünk pénztárából felvett kölcsönök kamatait s tőke-részlet törlesztéseket ezen köteletségük pontos teljesítése mellett sem fizethetné ki az egyházközség a maga idejében: pap afa azonnal tegyen jelentést Ig.-Tanácsunkhoz a kötelezettség teljesítése végett tett intézkedések s a felvétel akadályainak részletes leírása mellett, idő-haladék engedélyezését kérve, mely kötelezettséget ha nem teljesíti, a hátralék-követelés a pap fizetésének egyházi közigazgatási uton leendő betiltása, illetőleg visszatartása utján fog fejeztetni.

Ha a központi pénztár kamat-, vagy tőke-törlesztő-részlet követelése késedelmesen fizettetnék be, a hátralék összeg után kötelesek az egyházközségek 5% büntető kamatot fizetni, még pedig nem csak azon időre, melyről hátralékba maradtak, hanem azontul még 15 napra és pedig azon indokból, mert a tőkésítendő kamatok, vagy törlesztő-részletek takarékpénztárilag kezeltetvén a betétel napjától azon hó 15-ig-avagy a következő hó 1-ig a pénztintézet a betett összege, ket nem kamatoztatja, mely hátrány a büntető kamatok ki-pótolásával hozható helyre.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártn, 1891. jan. 20-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Br. Bánffy Dzsó,
egyházkerületi főgondnok.

205—1891.

ÉRTESÍTÉS

mindenik ref. kollégium m. t. Előjáróságának.

A vallás és közoktatási m. kir. miniszter, ur ő nagyméltósága, folyó évi január hó 8-án, 59,560—1890. szám alatt kelt leiratával tudatja hatóságunkkal, hogy a budapesti VI. kerületi Lovag-utcában a folyó tanévvel megnyit s az V ker. reáliskolához tartozott két párhuzamos osztályból az 1890. évi 39. t.-cikk alapján 1891. évi január 1-vel fokozatosan kifejlesztendő állami reáliskolát alakított. Az új reáliskola címe: «Budapesti VI. ker. állami reáliskola.»

Miről a m. t. Előjáróságok tudomásvétel végett értesítetnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártn, 1891. január 21.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

2835—1890

KÖRLEVÉL

Valamennyi erd. ref. nt. esperesnek és valamennyi iskolaszék t. lelkészelnökének.

Tudomásunkra jutván egyfelől az, hogy ref. iskoláink nagy többségénél a csengettyük hiányzanak, másfelől az, hogy a már másfél évtized óta életben levő métermérték-rendszer a legtöbb iskolánál igen kevés gyakorlati sikerrel taníttatik, ezennel meghagyjuk iskolaszékeink t. lelkészelnökének, hogy úgy az iskolai csengettyük szerzéséről és pontos használatukról, mint a métermértékek lelkiismeretes tanításáról haladék talanul gondoskodjanak; nagytiszt. esperes aait. pedig utasítjuk, hogy a legközelebb megejtendő kanonika vizitáció a₁ kalmával figyelmöket a dolgokra is kiterjesszék s az e részben szerzett tapasztalataikat adandó hivatalos jelentéseikbe foglalják.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig. Tanácsának, Kolozsvártn, 1891. január 11-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz 1/2 iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert nyomdájában Kolozsvártn.